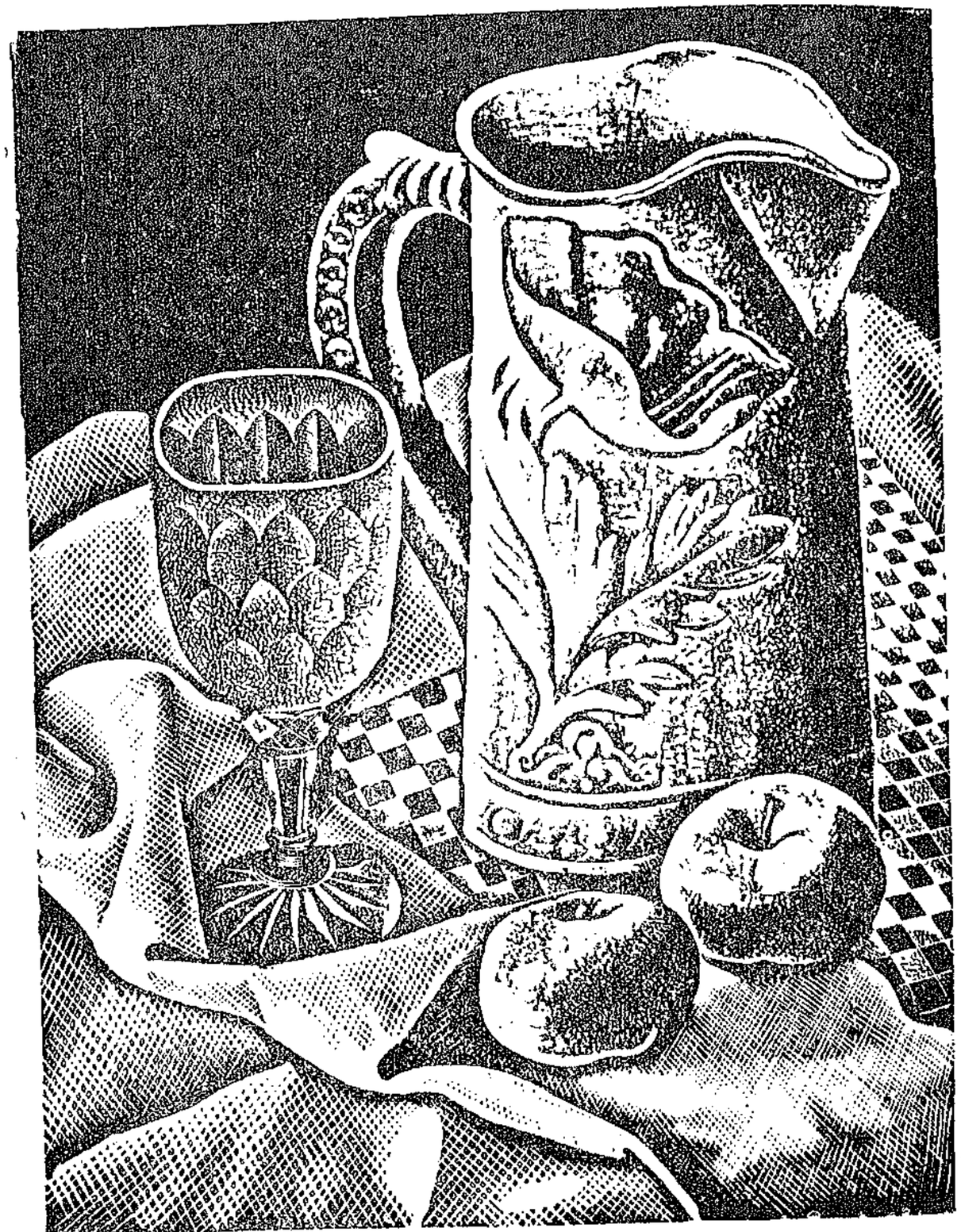

NATURE MORTE

Δ. ΓΑΛΑΝΗΣ

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Θ' — 1935
ΔΕΚΑΤΟΣ ΕΒΔΟΜΟΣ | ΑΘΗΝΑΙ, 1 ΜΑΪΟΥ 1935 | ΤΕΥΧΟΣ 201

ΣΑ ΜΑΚΡΑΙΝΕ ΘΥΜΩΜΕΝΗ...

Ἀπὸ τὸ τραπέζι μας ἔξαφνα
σὰ μάκραινε θυμωμένη ἡ Λουΐζα,
νευρικά, ρυθμικὰ κουνιόντανε
τοῦ καπέλου της τ' ἄνθη.

Πεταχτὴ διαβαίνοντας
μὲ τ' ἀγέρωχο τὸ ὕφος
ἔσκιζε τὰ πλούσια κύματα
τῶν φώτων τῆς λοκάντας.

Μὲ ποιὲς ἐλπίδες ὁλόχρυσες
εἶχαμε γνωριστεῖ μεταξύ μας . . .
Ὁλόβολη τὴν ἄνοιξη μοῦφερε
στῆς καρδιᾶς τὸν ἀχάριστο κῆπο.

Μά, τὸ σκουλήκι της,
τὸ μαῦρο σκουλήκι τῆς ζήλιας,
ξαφνικὰ φοβερώτατο
πρόβαλε μὲς ἀπὸ τὰ ρόδα.

Κ' ἐνῶ γλυκὰ τὴ συμπάθησα,
λατρείας πρὸς ἐμὲ τὴν ἔκαιγε φλόγα.
Θλιβερὸ κι ἀξεχώριστο μήνυμα
κοντινοῦ χωρισμοῦ μας.

Πυρωμένο τὸ σαϊτένιο βλέμα της
τρυποῦσε τὴν καρδιά μου,
νὰ ἰδῇ, νὰ μάθῃ ρωτώντας με
μυστικὰ πόσα κρύβω.

Συλλογές, λαχτάρες ἀμέτρητες,
προβλήματα, μαντέματα μύρια,
ζώνουν, συνεπαίρνουν ἀτέλειωτα
τὴ σκέψη τοῦ ἀνθρώπου.

Κ' ἐγὼ βερέμης κι ἀμίλητος
σαρκαστικὰ τὴν κοιτοῦσα,
μὴ μπορώντας καθὼς τὸ ζητιάνευε
νὰ ὁρκιστῶ αἰώνια πίστη.

Τὸ ξέρω. Ἀληθινὰ εἶταν καλόκαρδη
στὴν ἄϋλη λουλουδένια ὁμορφιά της.
Τὸ παράπονο ποὺ πότε πότε τὴν ἔσφαζε
μοῦ τ' ἀπόσβηνε σ' ἕνα ἀλλόκοτο γέλιο.

Τὸ πεῖσμα μου σκληρὰ τὴν ἀπόδιωξε
κ' ἡ δική μου ἀκατάδεχτη γνώμη.
Μεταξύ μας, ὦ ἀλάθευτα τὄνιωσα,
πὼς γιὰ πάντα ἔχουν ὅλα τελειώσει.

Μὰ πόσα, ἂν μποροῦσα, δὲ θἄδινα
τοῦ μεταγνωμοῦ της ἀρίφνητα λύτρα.
Γιατὶ νιώθω πὼς τώρα ποὺ ἀγύριστα χάθηκε,
βαθιά μου ἀνατέλνει ἡ πρωτόγνωρη ἀγάπη.

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΤΩΝ ΚΟΥΦΩΝ

Ἕνας κουφὸς μοῦ ἔκανε κάποτε μιὰ περίεργη ἐξομολόγηση:

— Ἀπὸ τότε ποὺ κουφάθηκα, δὲν ἔχω καταλάβει Ἀνάσταση.

Μὲ τὴ γλῶσσα τῆς μιμικῆς — γιατὶ ὁ ἄνθρωπος ἦταν θεόκουφος—τὸν παρακάλεσα νὰ μοῦ ἐξηγήση τὸ ἀκατανόητο γιατί.

— Πῶς νὰ καταλάβω Ἀνάσταση; εἶπε. Πέφτουν πιστολιές, δὲν ἀκούω τίποτε, σπᾶνε βαρελότα, τίποτε, χτυποῦν οἱ καμπάνες, τίποτε, δὲν ἀκούω οὔτε τὶς κανονιὲς ποὺ ρίχνει τὸ πυροβολεῖο τοῦ Λυκαβηττοῦ. Χαρὰ στὰ κουφὰ γίνεται λοιπὸν ποτέ; Ἂν δὲν βροντήξη ὁ κόσμος, πῶς θὰ καταλάβη ὁ χριστιανὸς ὅτι ἀναστήθηκε ὁ Χριστός; Πῶς θὰ χαρῆ ὁ κόσμος;

Ἔπειτα, ἡ Ἀστυνομία καταγίνεται, κάθε χρονιά, νὰ καταργήση τὸν πασχαλινὸ κρότο. Εἶναι σὰ νὰ θέλη νὰ καταργήση τὸ ἴδιο τὸ Πάσχα. Καὶ βλέπουμε τὸ ἀποτέλεσμα. Ὅλες οἱ «ἀπαγορεύσεις», ὅλες οἱ φοβέρες τοῦ Νόμου, ὅλα τὰ προληπτικὰ λεγόμενα μέτρα, ὅλες οἱ τιμωρίες, πᾶνε χαμένα. Οἱ χριστιανοὶ ἐννοοῦν νὰ τὸ βροντήξουν. Καὶ τὸ βροντοῦν μὲ ὅ,τι μέσο ἔχει καθένας. Ἄλλος μὲ τὰ βαρελότα του, ἄλλος μὲ τὴν τρακατρούκα του, ἄλλος μὲ τὸ κυνηγετικό ντουφέκι, ἄλλος μὲ τὸ περίστροφό του, ἄλλος μὲ τὴ σκουριασμένη του κουμπούρα. Καὶ τὸ Κράτος, μὲ τὰ ἐπίσημα πυροβολεῖα του καὶ μὲ τὰ κανόνια τῶν πολεμικῶν του καραβιῶν. Ὁ κουφός, ποὺ εἶχε στερηθεῖ τὴν πασχαλινή του χαρά, εἶχε δίκιο.

— Χαρὰ στὰ κουφὰ γίνεται ποτέ;

Ἡ ἔννοια τῆς χαρᾶς εἶναι στενὰ δεμένη στὴν ψυχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ — καὶ κάθε λαοῦ, φαντάζομαι — μὲ τὴν ἔννοια τοῦ κρότου. Σιγαλὴ εἶναι ἡ λύπη, ἡ μελαγχολία, ἡ συμφορά, ἡ

ντροπή. Ἡ χαρά, ἡ εὐτυχία, ὁ θρίαμβος εἶναι κρότος. Κάποιο Πάσχα εἶδα ἕναν ἄνθρωπο τοῦ λαοῦ νὰ βάζη στὸ χέρι τοῦ παιδιοῦ του τὸ πιστόλι του καὶ νὰ τὸ δασκαλεύη πῶς θὰ τραβήξη τὴ σκανδάλη.

— Ρίξε, παιδί μου, κ' ἐσύ... τοῦλεγε, παραστέκοντάς το μὴν πάθη τίποτε.

Καὶ τὸ παιδί, ἕνα παιδὶ ἐννιὰ χρονῶν, τράβηξε τὴ σκανδάλη, κλείνοντας τὰ μάτια του ἀπὸ φόβο, καὶ βρόντηξε ὁ κόσμος.

— Τρελλάθηκες, χριστιανέ μου; τοῦ εἶπα. Στὸ μικρὸ παιδὶ δίνεις νὰ τραβήξη πιστόλι; Γιατὶ τὸ κάνεις;

— Γιὰ νὰ καταλάβη κι' αὐτὸ Ἀνάσταση, μοῦ ἀποκρίθηκε ἀφελέστατα. Κι' ἀλήθεια, τὸ παιδὶ εἶχε «καταλάβει Ἀνάσταση». Γιατί, μόλις συνέφερε λιγάκι ἀπ' τὸ τράνταγμα ποὺ τοῦ εἶχε δώσει τὸ πιστόλι κι' ἀπ' τὸ βουητὸ τῶν αὐτιῶν του, ἄρχισε νὰ χορεύη σὰ δαιμονισμένο, ἀπ' τὴ χαρά του. Ὁ κρότος τὸ εἶχε μυήσει στὸ χαρούμενο μυστήριο τῆς Ἀνάστασης;

— Χριστὸς ἀνέστη! τοῦ εἶπε τότε ὁ πατέρας του, ἀγκαλιάζοντάς το.

Καὶ τὸ παιδὶ καταλάβαινε τώρα πὼς κάτι μεγάλο πρᾶμα εἶχε γίνει ἐκείνη τὴ βραδιά, πὼς ἕνας Θεὸς εἶχε ἀναστηθῆ. Τὸ ἴδιο κάποτε ἕνας γέρος, κατάκοπος ἀπὸ χρόνια, ποὺ τὰ παραλυμένα πόδια του τὸν εἶχαν καρφώσει στὸ κρεβάτι του, περίμενε ἄγρυπνος, τὴ νύχτα τῆς Λαμπρῆς, μὲ στυλωμένα τὰ μάτια, τὴ μεγάλη στιγμή.

— Δὲν κοιμᾶσαι, παπποῦ; τοῦ εἶπαν τὰ παιδιά του, φεύγοντας γιὰ τὴν ἐκκλησία. Καὶ αὔριο Λαμπρὴ εἶναι. Γιατὶ χάνεις τὸν ὕπνο σου;

— Ἐσεῖς νὰ πᾶτε, παιδιά μου, μὲ τὴν εὐχή μου... τοὺς ἀποκρίθηκε. Ἐγὼ θὰ περιμένω. Θὰ περιμένω ν' ἀκούσω τὶς πρῶτες πιστολιές, νὰ κάνω κ' ἐγὼ Ἀνάσταση μὲ ὅλους τοὺς χριστιανούς.

Περίμενε τὶς πιστολιὲς ὁ καημένος ὁ γέρος, γιὰ νὰ καταλάβη πὼς ἀναστήθηκε ὁ Χριστός. Πῶς ἀλλιῶς; Ἕνας Θεὸς μπορεῖ ποτὲ ν' ἀναστηθῆ ἀπ' τὸν τάφο του καὶ νὰ γυρίση στοὺς οὐρανοὺς σὰν κλέφτης; Ὁ κόσμος πρέπει νὰ βουήξη ἀπ' τὴ δόξα του καὶ τὸ θρίαμβό του. Κι' αὐτὸ τὸ θρίαμβο περίμενε ὁ γέρος στὸ κρεβάτι του, γιὰ νὰ χαρῆ, κι' αὐτός, τὴ μεγάλη χαρὰ τῆς Χριστιανωσύνης.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ἔννοια τοῦ πασχαλινοῦ κρότου. Μιὰ ἔννοια βαθειὰ ριζωμένη στὴν ψυχὴ τῶν χριστιανῶν. Μιὰ ἔννοια ποὺ ἔγινε αἴσθημα λατρείας. Ὅσα λέμε γιὰ πολιτισμό, πρόοδο, ξερρίζωμα βάρβαρων ἐθίμων, γιὰ ἕνα Πάσχα πολιτισμένων ἀνθρώπων, ἕνα Πάσχα σιωπηλὸ καὶ ἀθόρυβο, εἶναι ψυχρὴ «φιλολογία». Καὶ καμμιὰ «φιλολογία» δὲν μπορεῖ νὰ σκοτώση τὸ αἴσθημα. Ἂν κατασχεθοῦν ὅλα τὰ ὅπλα, ὅλα τὰ βαρελότα, ὅλες οἱ τρακατροῦκες, ὅλα τὰ ὄργανα τοῦ κρότου, τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ ἄγγελος Κυρίου θ' «ἀποκυλύη τὸν λίθον τοῦ μνημείου» καὶ οἱ οὐράνιες πύλες θ' ἀνοίγουν διάπλατα γιὰ νὰ δεχτοῦν στὸ θρόνο του ἕναν ὡραῖο θεὸ ποὺ ἐπιστρέφει, πάντα κάποιο στόμα πυροβόλου, μέσα στὴ γαλήνη τῆς ἀνοιξιάτικης, μοσκοβολημένης νύχτας, θὰ χαιρετάη τὴ δόξα του. Καὶ μάταια θὰ γυρεύη ἡ Ἀστυνομία τὸν παραβάτη. Θὰ εἶναι ἡ Παράδοση.

Πάσχα χωρὶς κρότο, θὰ εἶναι μονάχα τὸ Πάσχα τῶν κουφῶν. Καὶ θὰ εἶναι ἕνα θλιβερὸ Πάσχα.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΩΝ ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΩΝ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Μ' ἄρεσε νὰ πιάνω πάντα μιὰ γωνιά, κ' εἶχα σὰ δικιά μου μιὰ πολυθρόνα ἀναπαυτική, ποὺ τὶς περισσότερες φορὲς εἶταν σκεπασμένη μὲ ντύμα, κ' ἔμοιαζε μὲ ἀνθρώπους, ποὺ πάνω στὴ δουλιά τους φοροῦνε μπλοῦζα, καὶ κάποτε μὲ τὰ καλά της, ἕνα φιστικὴ βελούδινο. Καὶ κεῖ ἔμενα, ἄκουγα, μιλοῦσα, συζητοῦσα.

Καὶ πῶς μάρεσε τὸ σπίτι αὐτό, τί ὡραῖα ποὺ εἶταν, καὶ πῶς ἤθελα νὰ μὴν περνᾶ ἡ ὥρα!

Ἤθελα τὴ συντροφιὰ τοῦ σπιτιοῦ, τὸ σπίτι, ν' ἀκούω τὸ θόρυβό του, τὶς φωνὲς μέσα, τὴν κίνηση, τὴ ζέστη του, καὶ ἂς μοῦδινε μιὰ μελαγχολία, ἂς αἰσθανόμουν ἕναν πόνο... Κ' εἶχα τόσο βαρεθεῖ τὴ μοναξιά!

Καὶ πάντα πρὶν ἀπ' τὸ τσάϊ, μόλις ἐπήγαινα, ὁ φίλος μου, ὁ παλιός μου φίλος ὁ Μίμης, θὰ μοῦ ἔφερνε μαζί κ' ἕνα ποτήρι κρασί

Ἐγὼ τότε, ἔσερνα τὴν πολυθρόνα, ποῦχε ροδίτσες ἀπὸ κάτω, καὶ τὴν πήγαινα κοντὰ στὸ τραπέζι...

***

Φίλος παλιὸς ὁ Μίμης Μαράλιος εἶχε παντρευτεῖ τὴν κόρη τοῦ Καμπουρίδη, ἑνὸς πλουσίου γέρου μὲ μορφὴ ἁγίου, πρώην νομάρχη Χρόνια καὶ χρόνια εἶχε κάνει νομάρχης. Τὰ κατάφερνε νὰ τὸν ἀφίνουν τάλλα κόμματα, ὅταν ἐρχόντουσαν στὴν ἀρχή

Ἡ γυναίκα του, μιὰ παχυὰ γριά, μ' ἕνα στῆθος τεράστιο, ποὺ ὅλο χαϊδευόταν, ἤ ἔκανε πάντα σὰ νὰ τὴ χάϊδευαν, σωστὴ γριὰ γάτα, ποὺ ἂν καὶ γριά, ζητᾶ τὰ χάϊδια σὰ νέα

— Σήμερα μὲ πονοῦσε τὸ κεφαλάκι μου, ἔλεγε γιὰ τὴν κεφάλα της.

Ὅλα τὰ δικά της τάκανε μικρούτσικα, τὸ ποδαράκι της, τὸ χεράκι της! Μὰ ἤθελα κάποτε νὰ μιλήσει καὶ γιὰ τὸ τεράστιο στῆθος της, γιὰ νάκουγα πῶς θὰ τόλεγε; Τὸ στηθάκι μου;

Ὁ ἄντρας της ὁ Καμπουρίδης φαινόταν κ' ἔδειχνε πῶς εἶταν ὁ καλύτερος τῶν ἀνθρώπων. Μὲ τὰ μπαμπακένια του μαλλιά, τὴ σιγανὴ φωνή του, τὸ ὕφος του τὸ ἀγαθό, μὰ τόσο ἀγαθὸ ποὺ ἔβγαινε ἀπ' τὰ ὅρια. Ἂν ζοῦσε τὸν καιρὸ ποὺ ἔκαναν τοὺς ἁγίους, σίγουρα θὰ τὸν ἔκαναν ἅγιο, καὶ ἂς μὴν εἶχε πάει στὴ χώρα τῶν ὑπερτάτων ἀπολαύσεων.

Ἔτσι τὸν εἶχα κ' ἐγώ, ἀλλ' ἔμαθα πῶς εἶταν ἀλοιώτικος ἀπ' ὅτι φαινόταν. Ὅταν εἶταν νέος καὶ νομάρχης, σὲ ὅ,τι δουλιά, βρωμοδουλιὰ γινόταν γιὰ λεφτά, θἄταν μέσα. Μόλις ἐμάθαινε κάτι τέτοιο, θἄτρεχε, καὶ μὲ φοβέρες ἀκόμα, θὰ κατόρθωνε νὰ χωθεῖ, ἢ νὰ τὸν πάρουν μέτοχο κι' αὐτόν.

Ἤθελε νὰ πλουτίσει καὶ τόκανε. Τότε ὅμως ἡσύχασε. Καὶ πάλι καλά.

Ἀπὸ ἕνα ἄλλο πράγμα, ἕνα ἐλάττωμά του παλιό, δὲ μπόρεσε νὰ ἡσυχάσει καὶ στὰ γεράματά του ἀκόμα. Ἀπ' τὴν ἀγάπη ποῦχε στὶς γυναῖκες.

Γιατὶ εἶταν καὶ γυναικᾶς φοβερός. Τὴ γυναίκα του τὴν ἔκλεινε νὰ μὴν τὴ δεῖ κανείς, νὰ μὴν τὴν πλησιάσει, κι' αὐτός, σὰν πετεινὸς ἐλεύθερος, ἔτρεχε δῶ καὶ κεῖ, κυνηγώντας τὶς ὄρνιθες τῶν ἄλλων πετεινῶν, ποὺ ἔβοσκαν ἀμέριμνες. Κι' ὅλ' αὐτὰ μέσα σ' ἕνα σκοτάδι νὰ τάφτιαχνε, ἢ μέσα σὲ μιὰ ὁμίχλη πυκνή, ποὺ τὸν ἔκρυβε.

Ὁ γέρο Καμπουρίδης φυλαγόταν πολύ, καὶ εἶχε πονηρία μεγάλη, νὰ μὴν καταλάβουν ἐκεῖνο ποὺ ἔκανε.

Καὶ τὸν βοηθοῦσε καὶ ἡ ἐμφάνισή του, γιατὶ πάντα εἶχε τὸ ἀγαθὸ ὕφος τοῦ καλοῦ ἀνθρώπου, ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ τοῦ ἐμπιστευθεῖ καὶ τὴν τιμή του. Σωστὸς διάβολος κρυμμένος σὲ δέρμα καὶ πρόσωπο ἁγίου.

Τελευταία ὅμως, ὁ γέρος τἄχε κάνει θάλασσα. Εἶχε πάρει ἕνα δρόμο καὶ δὲ μποροῦσε νὰ κρυφτεῖ, νὰ σταματήσει, σὰ νἄχαν σπάσει τὰ φρένα τῆς μαχανῆς του καὶ τοῦ εἶταν ἀδύνατο νὰ τὴ σταματήσει. Στὴ θέα γυναικῶν τίποτα δὲ λογάριαζε, γινόταν κριάρι, τράγος, σκύλος, ἔπαυε νἆναι ἄνθρωπος. Καὶ θὰ πήγαινε κοντὰ νὰ τρυφτεῖ, νά, νά...

Καὶ προτιμοῦσε πρὸ πάντων τὰ κορίτσια καὶ τὶς νεαρὲς γυναῖκες.

Εἶχε ὅμως καὶ μιὰ μανία ποὺ τὸν ἔκανε νὰ μοιάζει μὲ ζῶο καὶ περισσότερο μὲ σκύλο: Τὴ μανία νὰ μυρίζει! Ναί, μάλιστα, τὴ μανία νὰ μυρίζει, νὰ βάζει ἢ νὰ κολλᾶ τὴ μύτη του στὰ μαλλιά, στὶς κοτσίδες τῶν κοριτσιῶν, στοὺς κότσους τῶν γυναικῶν.

Αὐτὸ τόδα κ'ἐγώ, ὄχι μιὰ φορὰ καὶ δυό, μὲ τὰ μάτια μου, τόχε δεῖ καὶ ὁ γέρο Μπαρῆς, ὁ παλιός του φίλος, ποὺ δὲν τὸ ἤξερε αὐτό, πῶς τόκανε. Μὰ κι' ἀπ' αὐτὸ πιάσαμε ὁμιλία μιὰ μέρα, καὶ μοῦ διηγήθηκε καὶ τί πράγμα εἶταν ὁ φίλος του.

Ἀλλὰ τί εἶχαν νὰ κάνουν ὅλα αὐτά; Ἀγαποῦσε αὐτὸς καὶ ἡ γυναίκα του τὸ φίλο μου περισσότερο καὶ ἀπ' τὴν κόρη τους καὶ τρέμανε γι' αὐτόν, ὅταν ἀργοῦσε!

***

Καραβοτσακισμένος, ἐγώ, συναντήθηκα μιὰ μέρα μὲ τὸν παλιό μου φίλο καὶ συμμαθητὴ Μαράλιο, τὰ εἴπαμε, κι' αὐτός ἔπειτα μὲ προσκάλεσε νὰ πηγαίνω τὰ βράδια στοῦ πεθεροῦ του τὸ σπίτι, ὅπου ἔμενε, γιὰ νὰ περνοῦμε λίγες ὧρες εὐχάριστες. Ὦ αὐτὲς οἱ ὧρες! Μὰ τί θὰ πεῖ ὧρα;

Ὅταν ἐπῆγα στὸ σπίτι τοῦ Καμπουρίδη, ἕνα ὡραῖο σπίτι, ἐγνώρισα κι' ἄλλους δυό. Ἕναν ἀρσενικὸ κ' ἕναν θηλυκό.

Ὁ ἀρσενικὸς εἶταν ἕνας γέρος καὶ λεγόταν Μπαρῆς. Πάντα εὔθυμος, πάντα! Κι' αὐτὴ ἡ εὐθυμία του μ' ἔκανε κάτι κακὸ νὰ λέω γι' αὐτόν. Μὰ δὲ μποροῦσα νὰ κάνω ἀλλοιῶς!

Ὁ θηλυκὸς εἶταν μιὰ γυναίκα περασμένη στὰ χρόνια, ποὺ ἔκανε τὴ νέα. Ντυνόταν σὰν κοριτσάκι, ἔγραφε στίχους, καὶ μιλοῦσε πάντα γιὰ τὸ «εὐγενὲς αἴσθημα, τὸν ἔρωτα». Καὶ τὰ ποιήματά της μόνο γιὰ ἔρωτα ἔλεγαν. Ποτὲ γιὰ τίποτε ἄλλο. Μόνον ὁ ἔρωτας ὑπάρχει καλὸ στὸν κόσμο...

Καὶ εἶταν ἀδύνατο νὰ μὴ μαλώσει κάθε τόσο μὲ τὸ γέρο Μπαρῆ, ποὺ εἶχε ἰδέες ἀντίθετες. Αὐτὸς ἔλεγε τὸν ἔρωτα: Ἀγενὲς αἴσθημα, ἀρρώστεια, πανούκλα, τρέλλα, βλακεία! Καὶ ἡ Εὐρυδίκη γινόταν βαπόρι, ὅπως λένε, ποὺ τρέχει μ' ὅλη του τὴ δύναμη, πετώντας καπνοὺς πυκνοὺς καὶ σπίθες.

Σὰν τὴ γάτα μὲ τὸ σκύλο κοιτάζονταν, πλησίαζε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Αὐτὴ ἦταν ἡ γάτα ἕτοιμη νὰ τσαγκρουνίσει κι αὐτός ἦταν ὁ σκύλος, ἀγαθὸς σκύλος ὅμως, ἕτοιμος νὰ παίξει, νὰ πειράξει.

Δὲν ἦταν ὅμως οἱ ἀντίθετες γνῶμες ποὺ τὴν ἔκαναν τὴν Εὐρυδίκη ἔτσι. Ἦταν κάτι ἄλλο. Μιὰ βραδιὰ τῆς εἶχε πεῖ ὁ γέρο Μπαρῆς:

— Ἔ, ἐμεῖς τώρα γεράσαμε, καλὴ ψυχή! Πῶς δὲν τὸν ἔφαγε, δὲν τοῦβγαλε τὰ μάτια, δὲν τὸν κατασπάραξε!

***

Ἔτσι περνοῦσαν οἱ βραδιές μας ἀρκετὸν καιρό. Ἐμεῖς καὶ μεῖς νὰ μιλοῦμε, νὰ συζητοῦμε, νὰ λέμε χίλιες δυὸ ἱστορίες, πίνοντας τὸ τσάϊ μας, καὶ νὰ γελοῦμε, ὅταν μάλωνε ὁ γέρο Μπαρῆς μὲ τὴν Εὐρυδίκη.

Ἡ Εὐρυδίκη ἦταν ζωντοχήρα, ὁ γέρο Μπαρῆς γεροντοπαλήκαρο.

Κάποτε ὅμως, ἀργὰ καὶ ποῦ, χαλοῦσε ὁ κύκλος μας, καὶ χαλοῦσε ἀπὸ ἑορτή. Κάποιος ἀπ' τὸ σπίτι θἄχε τόνομά του. Καὶ ἑόρταζαν ὅλοι ἐκτὸς ἀπ' τὸ φίλο μου. Ἑόρταζαν ἀκόμη καὶ τὰ δυὸ μικρὰ τὰ παιδιὰ τοῦ φίλου μου, καὶ ἂς ἦταν κουτσούβελα.

Τότε τὸ σπίτι γέμιζε ἀπὸ κόσμο, πρὸ πάντων ἀπὸ γυναῖκες καὶ κορίτσια. Τότε ὁ Καμπουρίδης δὲν ἤξερε ποιὰ νὰ πρωτομυρίσει...

Δὲν κρατοῦσαν ὅμως κανέναν στὸ τραπέζι, ὅπως ἔκαναν ἀπὸ μιὰ φορὰ κ' ἕναν καιρό. Οὔτε ἐμᾶς ἀκόμα...

***

Μιὰ βραδιὰ ποὺ πῆγα, εἶδα κ' ἕνα ἄλλο πρόσωπο ἐκεῖ. Μιὰ νέα γυναίκα. Κοντόσωμη, μὲ κομμένα μαλλιὰ καὶ μάτια μεγάλα μαῦρα. Συμμαθήτρια τῆς γυναίκας τοῦ φίλου μου, ὅταν πήγαινε σχολεῖο.

Ἦταν παντρεμμένη δίχως παιδιά, μὰ καὶ δίχως ἄντρα. Ὁ ἄντρας της ἔλειπε, ἦταν μακρυά, στὴ Νότιο Ἀφρική.

Κοντή, κοντή, μιὰ γυναικούλα, ἀλλὰ ζωηρὴ ὅμως ὅλο φωτιά. Σὲ μένα ἔκανε μιὰ παράδοξη ἐντύπωση, ὅταν μοῦ τὴ σύστησαν. Πῶς εἶχε κάτι τοῦ σκυλιοῦ, τοῦ μικροῦ σκυλιοῦ ὅταν τοῦ μιλοῦν, στὴν ἔκφραση τοῦ ματιοῦ, τοῦ προσώπου καὶ στὸ γύρσιμο τοῦ κεφαλιοῦ ποὺ τόγειρε λίγο στὰ πλάγια. Μόνο ποὺ δὲν εἶχε τ'ἀφτιὰ γιὰ νὰ τὰ ὑψώσει καὶ τὰ φέρει ἐμπρός Μὰ ἡ ἔκφραση τοῦ ματιοῦ ἔφθανε, ἦταν σὰ νὰ ὑπάρχουν.

Εἶχε δειπνήσει μὲ τοὺς οἰκοδεσπότες.

Ὁ πεθερὸς τοῦ φίλου μου ἦταν στὶς δόξες. Δὲν ξεκολλοῦσε ἀπὸ κοντά της. Καὶ ποιὸς ξέρει πόσες φορὲς θὰ τὴν εἶχε μυρίσει!

Καὶ κάπνιζε ἡ κοντόσωμη αὐτὴ κυρία, σὰν ἀράπης, ὅπως λένε, τόνα τσιγάρο πάνω στἄλλο. Εἶχε ὅμως κάτι δοντάκια κάτασπρα!

Τὸ νόμισα θαῦμα τότε, λησμονώντας ὅτι ὑπάρχει καὶ τὸ βουρτσάκι...

— Μαρουλιό, φώναξε ὁ Καμπουρίδης, μόλις ἐκάθισα κ' ἐγώ, καὶ νόμισα πῶς φώναζε νὰ μοῦ φέρουν τὸ συνηθισμένο μεζὲ καὶ κρασί.

Ἀλλ' ὅταν παρουσιάστηκε ἡ Μαρουλιό, τῆς εἶπε:

— Φέρε γρήγορα ἐκεῖνο τὸ κίτρο.

Κ' ὕστερα στὴ νέα γυναίκα:

— Εἶναι ἕνα γλυκὸ θαυμάσιο!...

— Τὸ ξέρω, τὸ ξέρω, ἔκανε κείνη μὲ μισόκλειστα τὰ δοντάκια της.

Ὁ φίλος μου ἔλειπε κείνη τὴ στιγμή. Μὰ

καὶ ὅταν ἦρθε, λησμόνησε νὰ μὲ ρωτήσει ἂν μοῦ ἔδωσαν τὸ μεζὲ καὶ τὸ περίφημο κρασί, ποὺ μὲ τόση εὐχαρίστηση ρουφοῦσα σιγά, σιγά!

Ἡ Εὐρυδίκη δὲν εἶταν αὐτὴ τὴ βραδιά. Καὶ ὁ γέρο Μπαρῆς, ποὺ πάντα εὔθυμος εἶταν, εἶχε πέσει σὲ μελαγχολία, σὰ νὰ λυπόταν γιατὶ δὲν ἔβλεπε τὸ καταζαρωμένο σὰ φυσαρμόνικα πρόσωπο τῆς Εὐρυδίκης.

Ἐγὼ εἶμουν αὐτὴ τὴ βραδιὰ στενοχωρημένος, ὄχι γιὰ τὸ μεζὲ καὶ τὸ κρασί, ἀλλὰ γιατὶ τὴν ἄλλη μέρα ἔπρεπε νὰ φύγω.

Εἶχα λάβει τηλεγράφημα ἀπὸ ἕνα θειό μου νὰ τρέξω στὴ μικρὴ πόλη ποὺ ἔμενε, στὴν πατρίδα του, γιατὶ εἶταν ἀνάγκη μεγάλη.

Μὰ καὶ τοῦ μεζὲ καὶ τοῦ κρασιοῦ ὁ χαμὸς μοῦ φάνηκε παράδοξος, πῶς ἦρθε ἔτσι πάνω σ' αὐτὸ ποὺ θάφευγα νὰ μὴ μοῦ τὰ δώσουν...

***

Ἐγύρισα μετὰ ἕνα μῆνα καὶ κάτι μέρες. Εἶταν τότε φθινόπωρο, ὅταν ἔφυγα, καὶ ἔμπαινε χειμώνας ὅταν ἦρθα.

Τίποτα δὲν εἶχα κάνει ἐκεῖ ποὺ πῆγα. Ἴσα, ἴσα μοῦ χάθηκε καὶ κάποια ἐλπίδα ποὺ κάποτε ἔβλεπα θαμπά.

Ἀλλὰ τώρα, δὲν ἐπιθυμοῦσα οὔτε τὴν εὐτυχία τοῦ φίλου μου, νάχω κ' ἐγὼ ἔτσι μιὰ γυναικούλα ὡραία καὶ νὰ μ' ἀγαπᾶ, ἕνα σπίτι ἥσυχο καὶ εὐτυχισμένο, οὔτε ἤθελα τὴ συντροφιὰ τοῦ σπιτιοῦ ὅπως ἄλλοτε. Ὄχι, δὲ μ' ἐνοχλοῦσε ἡ μοναξιά, ἡ ἐρημιὰ καὶ ἡ δυστυχία.

Καὶ μὲ χαμόγελο πικρὸ καὶ εἰρωνικὸ διάβασα κάτι ποῦχα τότε γράψει συρμένος ἀπ' τὴν εὐτυχία κείνη τὴν πρόσκαιρη τῶν ἀνθρώπων, τὴν ψεύτικη εὐτυχία:

«Ἡ νύχτα ἡ ὡραία χάνεται, ὧρες καλὲς σὲ ὕπνο περνοῦν, ὦ μὴ φεύγετε, φίλοι, ἂς μείνουμε ἀκόμα, εἶναι τόσο καλὴ ἡ συντροφιά!

»Ἄ, πῶς ἤθελα νὰ μάκραιναν οἱ ὧρες τῆς εὐτυχίας ὅπως μᾶς φαίνεται ὅτι μακραίνουν οἱ ὧρες τῆς δυστυχίας.»

—Τί κουταμάρες, εἶπα. Καὶ τί θὰ πῇ ἂν μακρήνουν ἢ κοντήνουν οἱ ὧρες; Ἐκεῖνο τρέχει, τοὺς πάει ἐκεῖ ποὺ ὅλα σβύνουν!

Καὶ πάλι σὰ νὰ εἶδα ἐκεῖνο ποὺ μὲ τὸ νοῦ μου τόχα κάνει σὰ σιδηρόδρομο μὲ πολλὰ πολλὰ βαγόνια, νὰ τρέχει ὅλο γύρο-γύρο, νὰ σταματᾶ κάθε στιγμὴ ὅμως καὶ νὰ ρίχνει ἔξω σωροὺς ἀνθρώπων, ποὺ μόλις ἔπεφταν διαλύονταν μὲ μιᾶς σὰ σταγόνες νεροῦ σὲ μεγάλη φωτιά!

Καὶ ὅμως ἐπῆγα στοῦ φίλου τοῦ Μαράλιου τὸ σπίτι, ἔσυρα τὸν ἑαυτό μου νὰ πάει ἐκεῖ μὲ τὴ βία.

***

Πίστευα πὼς θὰ τὸ βρῶ ὅπως τἄφησα, θὰ δῶ τὰ ἴδια πρόσωπα. Ἀλλὰ δὲν τὸ βρῆκα ἔτσι.

Πρόσωπα ἄγνωστα εἶδα τώρα μέσα, ποὺ ἄλλοτε ποτὲ δὲν εἶχα δεῖ. Καὶ ὄχι στὴν τραπεζαρία, ὅπως ἄλλοτε, ἀλλὰ στὴ μεγάλη αἴθουσα τῆς ὑποδοχῆς.

Καὶ στὴ μέση βρισκόταν ἡ Νότα μὲ τὸ τσιγάρο περασμένο στὰ δάχτυλα, ὄρθια νὰ μιλᾶ, νὰ ρητορεύει...

Μὲ σύστησαν. Καὶ εἶταν αὐτοὶ τρεῖς ἄντρες καὶ μιὰ γυναῖκα. Ἕνας μισόκοπος μὲ μορφὴ ἄσπρου νέγκρου, μὲ χείλια χοντρὰ καὶ μάτια γουρλωτά, ποὺ λεγόταν Ἀνδράμης, χρηματιστής, ἕνας ἄλλος νέος μὲ τετράγωνο πρόσωπο, ποὺ εἶπε πὼς εἶταν ἀνταποκριτὴς ξένων ἐφημερίδων καὶ λέγεται Ταρόπουλος, κ' ἕνας κοντὸς καὶ παχὺς μὲ κεφάλι γίγαντα στοὺς ὤμους του, Σαπούλας τὄνομα. Αὐτὸς εἶχε καὶ τὴν κυρία του, μιὰ ποὺ ἔμοιζε μὲ ὄρνιθα.

Ὁ γέρο Μπαρῆς, χωμένος μέσα σ' αὐτοὺς σὲ μιὰ ἄκρη, μὲ χαιρετοῦσε κουνώντας τὸ κεφάλι ὅλος χαρά!

— Ἄχ, ἔλεγα ἔπειτα, γι' αὐτὸ λυποῦμαι, ποὺ ἡ ζωὴ εἶναι ὄνειρο! Γιὰ τέτοιους ἀνθρώπους! Μὰ θὰ πεῖς πὼς ἄλλοι τέτοιοι θἄρθουν στὴ θέση τους, ἄλλοι!... Ναί, ἀλλ' ὅμως...

Κ' ἔμεινα μὲ τὸ ὅμως...

— Ἄ, εἶσαι μιὰ χαρά, μοῦ εἶπε ἡ γριὰ Καμπουρίδη καὶ χτύπαγε μὲ τὸ δάχτυλο τὸ ξύλο τῆς καρέκλας της. Εἶσαι μιὰ χαρά!

Ἐγὼ παραξενεύτηκα γι' αὐτὸ ποὺ ἔκανε, νὰ χτυπήσει τὸ ξύλο. Δὲν τὄχα δεῖ νὰ τὸ κάνουν ἄλλοτε.

— Ναί, στέκει καλά, εἶπε καὶ ἡ Νότα, ἀφοῦ πέταξε ἕνα συννεφάκι ἀπ' τὸ στόμα της.

— Χτύπα ξύλο! τῆς εἶπε ἡ γριά.

— Νά, νά, χτυπῶ!.

— Ναί, ἔχετε δίκιο, εἶπε καὶ ὁ φίλος μου ὁ Μαράλιος Πῆρε κάτι ἔτσι...

Κ' ἔκανε μὲ τὸ χέρι σὰ νὰ κρατοῦσε κάτι, κάποιο βάζο ἀόρατο.

— Πρέπει ἐφέτος, δίχως ἄλλο, νὰ τὸν παντρέψουμε.

— Ἄ, ναί, ναί!..

— Μὰ τί σᾶς ἔκανε ὁ ἄνθρωπος καὶ θέλετε νὰ τοῦ κάνετε αὐτὸ τὸ κακό; ρώτησε ὁ Ἀνδράμης.

— Κακὸ εἶνε; εἶπε ἡ κυρία ποὺ ἔμοιαζε μὲ ὄρνιθα, μὲ κούνημα τοῦ κεφαλιοῦ σὰ νὰ ζητοῦσε νὰ τὸν τσιμπήσει. Καὶ μάλιστα θὰ σᾶς συμβουλεύσω σὰ φίλη, καὶ σεῖς τὸ ἴδιο νὰ κάνετε. Νὰ ξαναπαντρευτῆτε!

— Κουνήσου ἀπ' τὴ θέση σου, κυρά μου, ἔκανε ὁ Ἀνδράμης σὰ φοβισμένος, εἶμαι καλὰ καὶ καλὰ ἔτσι! Ἄς χτυπήσω ξύλο!..

— Μὰ γιατί κάνεις ἔτσι; τὸν ρώτησε ἡ Νότα. Ἐσὺ μάλιστα ποὺ ἀγαπᾶς τόσο τὸ γυναικεῖο φύλο;

— Ναί, ναί, τὸ λατρεύω! Τὸ λέω, τὸ ὁρκίζομαι! Μὰ ἂν πάρω μιά, θὰ περιοριστῶ σὲ κείνη, ἐνῶ ἐγὼ θέλω νὰ λατρεύω ὅλες!

Ἐγὼ εἶχα πάει κοντὰ στὸ Μπαρῆ καὶ κάθισα. Κι αὐτὸς μὲ ρωτοῦσε πῶς πέρασα,

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

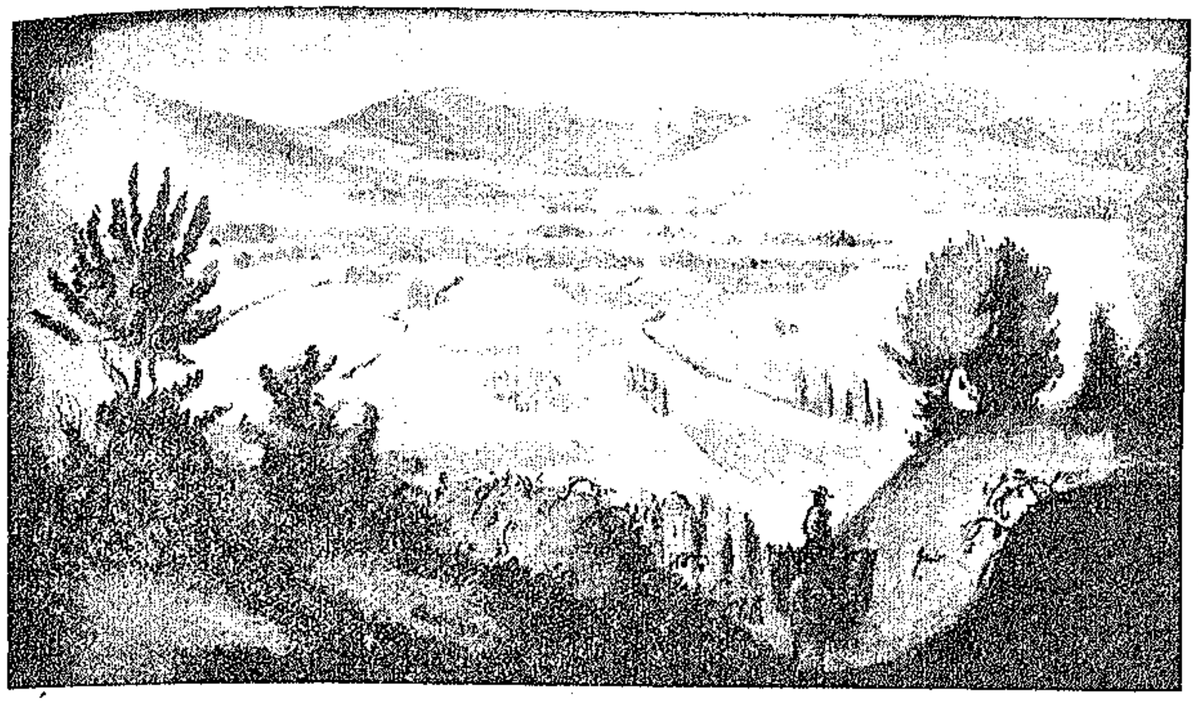

Α. ΑΣΤΕΡΙΑΔΗΣ — Ο ΚΑΜΠΟΣ ΤΗΣ ΦΛΩΡΙΝΑΣ

τί ἔκανα. Ἀλλ' ἡ γριὰ Καμπουρίδη τὸν διέκοψε, λέγοντας σὲ μένα:

— Κύριε Δῆμο, σᾶς ἀγκαζάρω! Θὰ πᾶμε νὰ κάνουμε ἕνα γύρο τὸ τετράγωνο. Ἔτσι διέταξαν οἱ γιατροί. Ὅτι πρέπει νὰ περπατῶ, καὶ ἐκτελῶ τὶς διαταγές τους. Ἀργά, ἀργά, γιατὶ τὰ ποδαράκια μου, ξέρετε... Λοιπόν, τί λέτε;..

— Ὅπως θέλετε σεῖς, κυρία. Μὰ πῶς, οἱ γιατροί, τί;

Τἄχα λιγάκι χάσει.

— Οἱ γιατροί μοῦ εἶπαν αὐτό, νὰ περπατῶ, γιατὶ ἀπὸ ὑγεία... ἂς χτυπήσω ξύλο, εἶμαι ἄριστα! Λοιπόν...

Καὶ πάλεψε νὰ σηκωθεῖ. Δὲν πρόφτασα νὰ τὴ βοηθήσω, γιατὶ μὲ πρόλαβε ὁ Ἀνδράμης.

— Εὐχαριστῶ πολύ, κύριε Ἀνδράμη, τοῦ εἶπε Τὸ μπράτσο σας τώρα, κύριε Δῆμο...

Ὅλοι μᾶς κοίταζαν. Αὐτὴ στηρίχτηκε στὸ μπράτσο μου καλά, ποὺ μ' ἔκανε νὰ γείρω, σὰν πλοῖο ποὺ πέφτει τὸ φορτίο ἀπ' τὴ μιὰ μεριά του. Καὶ ξεκινήσαμε.

— Καλὸν περίπατο! μᾶς εἶπε ἡ Νότα μὲ εὐγένεια, κάνοντας καὶ ὑπόκλιση.

Στὴ σκάλα κοντὰ μᾶς πρόφτασε ἡ κόρη της καὶ τὴν ἀνάγκασε νὰ ξεκολλήσει ἀπὸ πάνω μου καὶ νὰ φορέσει τὸ ἐπανωφόρι της.

Πῶς δὲν πέσαμε ἀπ' τὴ σκάλα ἔπειτα, καθὼς κατεβαίναμε, εἶταν θαῦμα...

Μόλις ὅμως εἴχαμε κατέβει καὶ προσπαθοῦσα νὰ πάρω ἀναπνοή, νὰ καὶ ἡ πόρτα τοῦ δρόμου, ἀνοίγει, καὶ παρουσιάζεται ἡ Εὐρυδίκη.

Φοροῦσε ἕνα μεγάλο καπέλο ποὺ μοῦ φάνηκε σὰν καλοκαιρινό, γιατὶ εἶχε κάτι ταντέλες νὰ κρέμουνται στὸ γύρο, γιὰ προφύλαγμα ἀπ' τὸν ἥλιο. Ἦταν κοριτσίστικο. Εἶχε καὶ μιὰ τραχηλιὰ ἄσπρη σὰν κοριτσάκι.

Ὕστερα ἀπὸ λίγα λόγια, ἐλαφρὴ-ἐλαφρὴ σὰν παιδούλα, ἄρχισε ν' ἀνεβαίνει τὰ σκαλοπάτια γρήγορα...

Ἐμεῖς ἐβγήκαμε ἔξω.

***

Ὅταν ἐπιστρέψαμε καὶ τὴν ἀνέβασα πάνω μὲ κόπο μεγάλο, οἱ ἄλλοι ἐχόρευαν κι' ἔπαιζαν πιάνο.

Ἐγὼ σχεδὸν ἐτρόμαξα ὅταν εἶδα νὰ γυρίζει, ἢ νὰ προσπαθεῖ νὰ χορέψει τσαλαπατώντας τὸ χρόνο ἄγρια, τὸ γέρο Καμπουρίδη μὲ τὴ μικρόσωμη Νότα.

Αὐτὴ γελοῦσε, καὶ προσπαθοῦσε να τὸν κάνει νὰ πατᾶ καὶ ὄχι νὰ τσαλαπατᾶ τὸ δύστυχο ρυθμό. Μὰ ὅσο κι ἂν πολέμησε, ὁ ρυθμὸς βρισκόταν στὰ πόδια τῶν ἄλλων, ἀπ' τὰ δικά τους εἶχε φύγει ὁλότελα. Καὶ εἶχε ἀρχίσει, ἐπιμένοντας νὰ χορεύει, ὁ Καμπουρίδης νὰ πηδᾶ σὰν ἀρκούδα ὄρθια. Καὶ στὸ τέλος θὰ πάθαινε, ἂν δὲ σταματοῦσε.

Λαχανιασμένον, ἱδρωμένον, τὸν ἔβαλε ἡ ντάμα του νὰ καθίσει, γελώντας σὰ νὰ μὴν εἶχε πηδήσει, χορέψει διόλου αὐτή.

Ἐγὼ πῆγα καὶ ἀπόθεσα τὸ φορτίο μου σὲ μιὰ πολυθρόνα, προσέχοντας μὴ συγ-

κρουστῶ μὲ κανένα ζευγάρι, καὶ κάθισα ἔπειτα κοντὰ στὸ γέρο Μπαρῆ.

— Θὰ ἴδρωσες, ἔ, θὰ κουράστηκες, φουκαρᾶ μου! τὸν ἄκουσα νὰ μοῦ λέει.

Κούνησα τὸ κεφάλι καὶ κοίταξα τὸν Ἀνδράμη, ποὺ ἔπαιζε πιάνο, κάνοντας καὶ σκέρτσα σὰ νὰ χόρευε κι' αὐτός.

— Ξέρει πιάνο, καὶ καλό, μοῦ εἶπε ὁ γέρο Μπαρῆς. Γιὰ ἔλα τώρα, πᾶμε ἀπ' ἐδῶ . . .

Καὶ σηκώθηκε. Τὸν ἀκολούθησα.

Πήγαμε στὴν τραπεζαρία, ἐκεῖ ποὺ καθόμαστε ἄλλοτε. Ἦταν φωτισμένη ἀλλ' ἔρημη.

Δὲν ξέρω, μὲ συγκίνησε. Εἶδα καὶ τὴν πολυθρόνα μου δίχως τὸ ντύμα, κι' ἔτρεξα καὶ κάθισα.

— Γιὰ λέγε τώρα, εἶπα στὸ γέρο Μπαρῆ, ποὺ στεκόταν ἀκόμα ὀρθός.

— Τί νὰ σοῦ πῶ, τί νὰ σοῦ πῶ, μωρὲ παιδί μου, ἀπάντησε αὐτὸς σύροντας καρέκλα νὰ καθίσει. Ἄχ, ἄστα!

Κ' ἔπειτα, ἀφοῦ κάθισε κοντὰ στὸ τραπέζι:

— Τί νὰ σοῦ πῶ, τί νὰ σοῦ πῶ, μωρὲ παιδί; Τί νὰ σοῦ πῶ; Ἐγὼ ξέρεις πόσο τοὺς ἀγαπῶ αὐτοὺς ἐδῶ, ἀλλά . . . Τί θέλεις νὰ σοῦ πῶ; Ἐγὼ τάχω χαμένα! . . . Μπᾶ νὰ πάρει ὁ διάβολος! Τί πάθανε αὐτοί; . . . Νά, ἀνάκατα! . . . Ξέρω γὼ τί γίνεται! Νά, κοντεύω νὰ τὰ χάσω κ'ἐγώ, ἐδῶ εἶναι κεῖνο: ἐμπάτε σκύλοι ἀλέστε καὶ ἀλεστικά . . . κατάλαβες; . . . Ἔκαναν, λέει, σπίτι ἀνοιχτό! Καλύτερα νὰ μὴ ζεῖς, εἶπε, ναί, ἡ κυρία τοῦ φίλου σου, τάκουσα μὲ τάφτιά μου! . . . ἂν δὲ ζεῖς μὲ ἀνοιχτὸ σπίτι! . . . Κάθε Πέμπτη δέχονται! Τρελοκομεῖο σωστό! Ἀντίο Λεονόρα! Ἐκεῖνος ὁ γέρος ὅμως φταίει, ἐκεῖνος! Μά . . . δὲ μπορῶ νὰ μιλήσω! Ὄχι, δὲ μιλῶ! Δὲν πάει στὸ διάολο, οὔφ! Ὁ φίλος σου . . . τὸ καϊμένο τὸ παιδί! Αὐτό, θὰ στὸ πῶ, θὰ πάει ἄδικα! . . . Ναί, αὐτὸς ἔφερε ἀντίσταση μικρή . . . Τί τοῦ περνᾶ ἐδῶ; Καὶ δέχτηκε! . . . Καὶ κουβάλησε κεῖνο τὸ πακιακιό, κουβάλησε ὅλους ἐκείνους τοὺς μασκαράδες ποὺ εἶδες μέσα! . . . Λέει ὅτι εἶναι συγγενεῖς της, μὰ ἀλήθεια εἶναι; . . .

***

Μιλήσαμε λίγο ἀκόμα κ' ἔπειτα πήγαμε μέσα. Κανεὶς δὲ μᾶς εἶχε ζητήσει, κανεὶς δὲν πέρασε νὰ μᾶς δεῖ. Οἱ ὑπηρέτριες μόνο.

Καὶ τὸ πιάνο εἶχε πάψει, ὁ χορὸς εἶχε σταματήσει.

Ἄλλοι παίζανε χαρτιὰ καὶ ἄλλοι εἶταν κοντὰ στὸ σκαμνί ποὺ καθόταν ἀκόμα, γυρισμένος ὅμως πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὁ Ἀνδράμης.

Ἡ Εὐρυδίκη ὄρθια ἐκεῖ κοντά τους, μὲ τὸ περίφημο καπέλο της τὸ κοριτσίστικο στὸ κεφάλι, κάτι ἑτοιμαζόταν νὰ κάνει, καὶ τὸ ἔμπασμά μας τὴ διέκοψε.

— Τί, ἀντικάμαρα μᾶς κάνατε, εἶπε ἡ Νότα, σηκώνοντας τὸ κεφάλι ἀπ' τὰ χαρτιά.

— Ἀπάνω κάτω αὐτὸ ποὺ εἴπατε, κυρία Νότα, τῆς ἀπάντησε ὁ γέρο Μπαρῆς.

Ἐγὼ εἶδα πίσω στὸ σβέρκο της κολλημένο τὸ ρύγχος τοῦ Καμπουρίδη.

— Δὲν καθόσαστε ἀκόμα, εἶπε καὶ ἡ Εὐρυδίκη, τί ἤρθατε;

— Γιὰ νὰ τὸ λὲς αὐτό, τῆς ἀπάντησε ὁ γέρο Μπαρῆς, θὰ πεῖ πὼς κάτι κακὸ εἶσουν ἕτοιμη νὰ κάνεις!

— Ὄχι, ὄχι, φωναχτὰ εἶπε ὁ Ἀνδράμης, ἴσα ἴσα, κάτι καλό, καλὸ ἡ νέα Σαπφώ μας θὰ κάνει! Θὰ μᾶς ἀπαγγείλει!..

— Ἅγιος Βασίλης ἔρχεται ἀπὸ τὴν Καισαρεία . .

— Ὄχι, ὄχι, δὲν ἔχετε δίκιο! Σᾶς ἀφαιροῦμε τὸ λόγο! φώναξαν πολλοὶ καὶ πολλές.

— Καλά, καλά, καλά! ὑποχωρῶ. Ἐκεῖ θὰ πᾶμε νὰ καθίσουμε καὶ μιλιά...

— Ἔλα, ἔλα, Εὐρυδίκη μου, μὴν τοὺς ἀκοῦς, εἶπε ἡ γυναίκα τοῦ φίλου μου, καὶ λέγε μας τὸ ποίημά σου! . Ἄ, γιὰ στάσου νὰ σοῦ βγάλω πρῶτα τὸ καπέλο σου, γιατὶ θὰ σ' ἐνοχλεῖ!...

Ἡ Εὐρυδίκη θέλησε ν' ἀντισταθεῖ, νὰ μὴ τῆς βγάλει τὴν καπέλα ποὺ ἔμοιαζε σὰν ἀνοιχτὴ ὀμπρέλα, ἀλλ' ὑποχώρησε, καὶ ἡ καπελάρα βγῆκε, καὶ φάνηκε καλὰ καὶ καθαρὰ ἡ μορφὴ τῆς κυρίας Εὐρυδίκης.

Τώρα ἕνα χαρτὶ ποῦχε στὰ χέρια διπλωμένο, τάνοιξε, κ' ἔπειτα στράφηκε σὲ μᾶς, πρὸς τὸ μέρος μας καὶ μᾶς κοίταξε:

— Ὁ κύριος Μπαρῆς πιστεύω... εἶπε καὶ σταμάτησε.

— Ναί, θὰ βουβαθεῖ! τῆς ἀπάντησε, κι' ἔβαλε αὐτός, στὸ μέρος ποὺ ἄφησε αὐτὴ ἀνοιχτό.

— Καλά, καλά, καλά, ἔκανε ἡ γυναίκα τοῦ Μέμου γρήγορα, γρήγορα, λέγε Εὐρυδίκη...

— Εἴμαστε ὅλο ἀφτιά, εἶπε καὶ ὁ Ἀνδράμης.

— Καὶ μεῖς θ' ἀκοῦμε, καὶ μεῖς, κυρία Εὐρυδίκη, εἶπε ἡ Νότα ρίχνοντας τὸ κεφάλι πίσω γιὰ νὰ τὴ δεῖ, καὶ φέρνοντας τὰ χαρτιὰ ποὺ κρατοῦσε κοντὰ στὸ στῆθος της.

Πίσω της λίγο ἀπ' τὸ δεξί της ὦμο καθόταν ὁ Καμπουρίδης κοντά, κοντά, τάχα ὅτι βλέπει τὰ χαρτιά της, νὰ συμβουλεύει. Ἔπαιζε καὶ ὁ Μαράλιος χαρτιά, ποὺ ἄλλοτε δὲν ἤθελε οὔτε νὰ τὰ πιάσει . . .

— Ναί, ναί, εἶπαν καὶ οἱ ἄλλοι ποὺ παίζανε, ὑψώνοντας λίγο τὸ κεφάλι ἀπ' τὰ χαρτιά, καὶ μεῖς καὶ μεῖς! Καὶ πάλι σκύψανε σ'αὐτά.

Ἡ Εὐρυδίκη κοίταξε τὸ χαρτί, ἔπειτα ὕψωσε τὸ κεφάλι σὰν πετεινὸς ποὺ θέλει νὰ λαλήσει, κι' ἄρχισε:

Ὁ ἔρωτας φωλιὰ δὲν εἶχε,
ἄστεγος γύριζε δῶ καὶ κεῖ,
μιὰ μέρα βρῆκε τὴν καρδιά μου
κι' ἀπὸ τότε ἐκεῖ κατοικεῖ . . .

— Αὐτὸ τὸ πιστεύω, μίλησε ὁ Μπαρῆς.

— Ὁρίστε τον! ἔκανε ἡ Εὐρυδίκη, ρίχνοντας κάτω τὸ χέρι ποὺ κρατοῦσε τὸ χαρτί.

— Καλά, καλά, λέγε, δὲ μιλῶ . . .

— Θὰ τοῦ βάλουμε πιπέρι στὸ στόμα...

Ἡ Εὐρυδίκη, ἀφοῦ κοίταξε τὸ Μπαρῆ κουνώντας τὸ κεφάλι, ξακολούθησε νὰ λέει τὸ ποίημά της.

Ὁ Μπαρῆς δὲ μιλοῦσε. Ὅταν ὅμως ἔφθασε σ' ἕνα μέρος στὸ τέλος ποὺ ἔλεγε: «καὶ εἶμαι χτυπημένη», δὲ μπόρεσε νὰ κρατηθεῖ καὶ εἶπε κι' αὐτός:

— Καὶ ξυλοδαρμένη!

Ἀπ' τὴ γαλήνη τότε, τὰ λόγια κεῖνα ἔφεραν τὴν τρικυμία. Χειροκροτοῦσαν, φώναζαν: «Ἀσέβεια!» καὶ «Κάτου ὁ Μπαρῆς!»

Ἡ Εὐρυδίκη ὅμως εἶχε θυμώσει μὲ τὰ σωστά της. Καὶ εἶχε δίκιο. Ἀλλ' ὁ γέρο Μπαρῆς, ὅπως μοῦ εἶπε ἔπειτα, δὲν τόθελε, τοῦ ξέφυγε, τὸν ἔκανε νὰ τὸ πεῖ ἡ ὁμοιοκαταληξία. Καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ πεῖ, γιατὶ ἤξερε πὼς ὁ σύζυγός της πρῶτα τὴν ξυλοφόρτωσε κ'ἔπειτα τὴν ἔδιωξε. Καὶ ἡ αἰτία εἶταν τὸ εὐγενὲς αἴσθημα ποὺ τὴν ἔπιασε νὰ τὸ καλλιεργεῖ μὲ ἄλλον γιὰ νὰ βγάλει καρπούς, ποὺ δὲν εἶχε βγάλει ἕως τότε...

— Μὴν τοὺς ἀκοῦς, καλή μου, μὴν τοὺς ἀκοῦς, ἀπὸ ζήλεια τὸ κάνουν! Καὶ εἶχες μιὰ φωνὴ θαυμασία... χτυπᾶτε ξύλο!..

Ὅλοι καὶ ὅλες χτύπησαν καρέκλες, τραπεζάκια...

— Ἔλα, κάθισε ἐδῶ, κοντά μου, ἐδῶ.

Καὶ ἡ γριὰ Καμπουρίδη, ποὺ τἄλεγε αὐτά, χτύπησε μὲ τὸ χέρι της ἕνα κάθισμα ποὺ εἶταν ἄδειο, δίπλα της. Καὶ ἡ Εὐρυδίκη πῆγε καὶ κάθισε. Εἶχε ὅμως ὕφος παραπονιάρικο.

Ὁ Ἀνδράμης, ὄρθιος τώρα, στράφηκε καὶ πῆρε ἀπὸ πάνω ἀπ' τὸ πιάτο ἕνα ποτηράκι μὲ ποτό, καὶ ὑψώνοντάς το εἶπε:

— Πίνω εἰς ὑγείαν τῆς ποιήτριάς μας! Εἶναι ἡ νέα μας Σαπφώ!

— Μάλιστα, μάλιστα! φώναξαν ὅλοι, καὶ κεῖνοι ποὺ χαρτόπαιζαν, ὑψώνοντας τοὺς φάντηδες καὶ τοὺς ἄσσους καὶ τἄλλα ποὺ κρατοῦσαν.

Καὶ νέα χειροκροτήματα.

Ὁ Μπαρῆς, ποὺ τοὺς ἔβλεπε χαμογελώντας, γύρισε σὲ μένα καὶ μοῦ εἶπε:

(Τὸ τέλος στὸ ἐρχόμενο)

— Γιατὶ τὴν εἶπανε νέα. Ἀφοῦ ἔχουν τὴν ἴδια ἡλικία μὲ κεῖνη τὴν ἄλλη!

— Κάτι λέει πάλι!

— Τὸ πιπέρι νὰ φέρουν.

Ἡ Νότα γύρισε γελαστὴ στὸν Μπαρῆ κρατώντας τὰ χαρτιά της:

— Κατετροπώθητε, κύριε Μπαρῆ! τοῦ εἶπε.

— Ἐγώ;...

— Ναί, σεῖς!...

— Πῶς, γιατί; Ἐπειδὴ σᾶς εἶπε ἕνα ὡραῖο ποίημα καὶ σᾶς ἔσυρε ὅλους μὲ τὸ μέρος της; Ἂν θέλω λέω κ' ἐγὼ ἕνα, καὶ τότε θὰ ἀναγκασθῆτε νὰ πῆτε καὶ μένα Ὅμηρο!

— Ἄ, ἄ, μὰ ἐσεῖς ἰδέα δὲν ἔχετε ἀπὸ ποίημα!

— Ἔ, τί λέτε, κυρία Νότα; Τότε θὰ πῶ!

— Νὰ πῆτε, νὰ πῆτε! ἀκούστηκαν πολλὲς φωνὲς νὰ λένε.

— Ὁ Μπαρῆς ποιητής! ἔκανε ὁ Καμπουρίδης ξεκολλώντας τὴ μύτη του ἀπ' τὸν ὦμο τῆς Νότας. Θὰ μοῦ φανεῖ παράξενο!..

— Σταθῆτε!.. Μιλιὰ δὲ θέλω! Καὶ σεῖς, κυρὰ Εὐρυδίκη, μὴ χαμογελᾶτε!

Φυσᾶ βορριᾶς στῆς ἐρημιᾶς
τὴν ἔρημη τὴ ράχη.
Ἅγιος Βασίλης ἔρχεται
καὶ ὅτι λάχει λάχει!...

— Σφυράτε τον!

Ἔγινε τέτοιος θόρυβος ἀπὸ σφυρίγματα, φωνές, ποὺ ὁ γέρο Μπαρῆς ἀναγκάστηκε νὰ βουλώσει τ' ἀφτιά του!

— Δὲν τὸ ξανακάνω, ὄχι! φώναξε.

Ἄρχισα νὰ πηγαίνω, ἔτσι χωρὶς νὰ τὸ θέλω. Τὸ βράδι, ποὺ ἔφευγα, ἔλεγα νὰ μὴν ξαναπατήσω, καὶ τὴν ἄλλη βραδιὰ πήγαινα.

Οἱ νέοι εἶχαν γίνει πιὰ δικοί τους, ἐμᾶς σὰ νὰ μᾶς εἶχαν βάλει στὴν ἄκρη.

Αὐτὸ εἶταν τὸ παράπονο τοῦ γέρο Μπαρῆ. Ἐγὼ δὲν πειραζόμουν διόλου, καὶ μάλιστα σὰ νὰ εὐχαριστιόμουν καὶ ἀπ' αὐτὴ τὴν ἐγκατάλειψη. Κ' ἔλεγα πὼς ἂν δὲν πατοῦσα διόλου, κι' ἔπαυα νὰ πηγαίνω, κανεὶς δὲ θὰ τὸ πρόσεχε. Ἀλλ' ὄχι, ὑπῆρχε κάποιος . . .

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΒΟΥΤΥΡΑΣ

O. V. DE LUBICZ - MILOSZ (*)

Η ΠΑΛΙΑ ΜΕΡΑ

Ἡ παλιὰ μέρα ποὺ σκοπὸ δὲν ἔχει νὰ τὴ ζήσουνε ζητάει
Καὶ νὰ τὴν κλάψουν, καὶ μὲ τὴ βροχὴ καὶ μὲ τὸν ἄνεμο θρηνάει.
Γιατί δὲν πάει νὰ κοιμηθεῖ στὸ πανδοχεῖο τῶν νυχτῶν γιὰ πάντα
Ἡ παλιὰ μέρα ποὺ τὶς ὧρες ἀπειλεῖ μὲ τὸ ραβδί της σὰ ζητιάνα;

Τὸ φῶς εἶναι θερμὸ μέσ' στοὺς κοιτῶνες τοῦ νοσοκομείου τῆς ζωῆς.
Οἱ τοῖχοι τους ἀσπρίσανε μακρόθυμα ἀπὸ σκέψεις προσφιλεῖς.
Τὴν εὐτυχία ποὺ ἀνιᾶ, βλέποντας κ' ἡ συμπόνια
Κάνει τὸν ἄδειον οὐρανὸ νὰ ρίχνει στὰ φτωχά, τὰ πληγωμένα πουλιά, χιόνια.

Τὴ λάμπα μὴν ξυπνᾶς, γιατὶ εἶναι φίλη μας αὐτὴ ἡ ἑσπέρα,
Δὲν ἔρχεται ποτὲ χωρὶς νὰ φέρει κάτι ἀπ' τὸν παλιὸ καλὸ καιρό.
Ἂν θὰ τὴν ἔδιωχνες ἀπὸ τὴν κάμαρή μας, ἡ βροχὴ μὲ τὸν ἀγέρα
Θὰ κοροϊδεύανε τὸ γκρίζο της μανδύα τὸ θλιβερό.

Ἀ! ναί, ἂν ὑπάρχει κάποια γλύκα ἐδῶ στὴ γῆ, μονάχα στὰ παλιὰ νεκροταφεῖα,
Τὰ σοβαρὰ καὶ τἀγαθά, θὰ βρίσκεται ἴσως, — ὅπου
Ἡ ἀδυναμία δὲ λέει πιὰ ναὶ κι ὄχι ἡ ἀλαζονεία,
Ὅπου ἡ ἐλπίδα πιὰ δὲν τυραννάει τοὺς κουρασμένους τοὺς ἀνθρώπους.

Ἀ! ναί, κεῖ πέρα, κάτω ἀπ' τοὺς σταυρούς, στὴ θάλασσα τὴν ἀδιάφορη πλάϊ
Ποὺ μόνο ἀλλοτινοὺς καιροὺς στοχάζεται, τὸ πλῆθος τῶν ἐρευνητῶν
Θὰ βρεῖ ἐπιτέλους τὴν ψυχή του μὲ λαχτάρα νὰ χαμογελάει
Καὶ τὶς παρηγοριὲς σίγουρες καλλίτερων νυχτῶν.

Χῦσε τ' ἀλκοὸλ αὐτὸ μεσ' στὴ φωτιά, κλεῖσε καλὰ τὶς πόρτες,
Ριγοῦνε μέσα στὴν καρδιά μου ἐγκαταλελειμμένοι.
Ἀληθινά, ὅλ' ἡ μουσικὴ εἶναι πεθαμένη.
Καὶ τόσο ἀργὲς οἱ ὧρες!

Ὄχι, δὲ θέλω νὰ κοιτῶ σ' ἐσένα πιὰ τὴ φίλη:
Κάτι γλυκύ, γλυκύτατο θὰ σ' ἤθελα νὰ εἴσουν,
Καπνὸς στὴ στέγη μιᾶς καλύβας, μέσ' στὸ δεῖλι:
Ἔχεις τὴν ὄψη τῆς καλῆς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου.

(*) Ὁ O. V. de Lubicz - Milosz εἶναι Λιθουανὸς καὶ γράφει γαλλικά. Κατάγεται ἀπὸ μιὰ παμπάλαια οἰκογένεια μεγιστάνων ποὺ βασίλεψε ἄλλοτε στὴ χώρα του κι' ὅπου καὶ σήμερα ἔχει ἀπέραντες γαῖες. Ὁ Milosz πρωτοστάτησε στὴν ἀνακήρυξη τῆς Λιθουανίας ὡς ἀνεξαρτήτου κράτους.

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

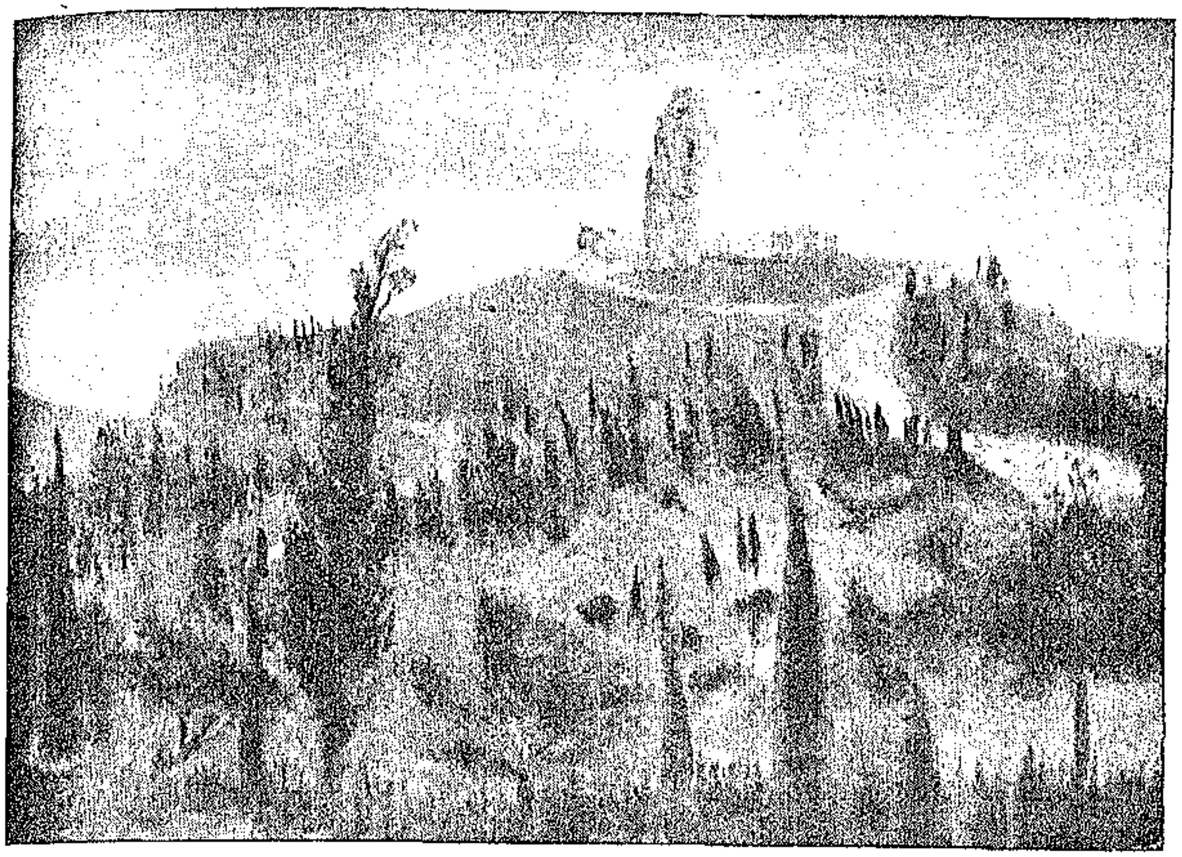

ΘΕΩΝΗ ΔΗΜ. ΒΟΥΤΥΡΑ

Ο ΛΟΦΟΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟΠΑΠΠΟΥ

Ἀκούμπα τὸ γλυκὸ χινοπωριάτικο κεφάλι σου στὰ γόνατά μου ἀπάνου,
Πές μου πὼς μέσ' στὴ θάλασσα βρίσκεται ἕνα καράβι, μόνο, μόνο του ἐντελῶς.
Νὰ μὴν ξεχάσεις νὰ μοῦ πεῖς ὅτι τὰ φῶτα του κρυώνουνε καὶ πὼς
Τὰ πάνινά του ροῦχα τὸ χειμώνα νὰ γελάει τὸν κάνουν.

Καὶ γιὰ τοὺς φίλους μου ποὺ ἀπὸ καιρὸ πεθάναν μίλησέ μου τώρα.
Κοιμήθηκαν σὲ τάφους ποὺ ποτὲ δὲ θὰ τοὺς δοῦμε,—πέρα,
Μακριά, στοῦ χρόνου καὶ τῆς σιωπῆς τὴ χώρα.
Πῶς θὰ τοὺς ἀγαποῦσαμε, ἂν εἶταν νὰ ξανάρθουνε μιὰ μέρα!

Στὸ καπηλειὸ τῆς ἀκροποταμιᾶς ὀρφανοὶ γέροι πᾶνε
Ποὺ τοὺς τρομάζει τῆς ψυχῆς τους ἡ σιωπὴ καὶ τραγουδᾶνε.
Στῆς κατοικίας τῶν ὡρῶν, ὀρθός, τὴν πόρτα τὴ χρυσή,
Σταυρώνει ὁ ἴσκιος τὸ ψωμὶ καὶ τὸ κρασί.

(Μετάφρ.) ΜΗΤΣΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ

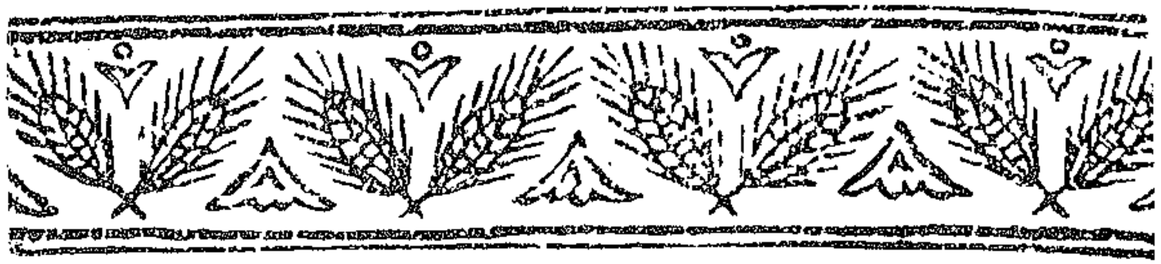

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΑΙ

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Κάνω μιὰ ὑπόθεση· ἂν ἀναζοῦσαν ξαφνικά — τίποτε δὲν εἶναι ἀδύνατο — οἱ φωτιὲς τοῦ Μεσαίωνα, ὄχι πιὰ μόνο γιὰ τὰ βιβλία τῶν αἱρετικῶν, μὰ γιὰ ὅλα τὰ βιβλία. Ἤ, ἂν ἕνας δικτάτορας, θιασώτης τῶν ἀντιθέσεων, θέλοντας νὰ συγκεράσει τὴν ἄκρα βαρβαρότητα μὲ τὴν ἄκρα φινέτσα, ἤ καὶ γιὰ νὰ «νερωνίσει» λιγάκι, πρόσταζε νὰ καοῦν, «ὡς περιττὰ καὶ ἐπιβλαβῆ», ὅλα τὰ ἔργα τῶν Ἑλλήνων λογοτεχνῶν τοῦ καιροῦ μας, καὶ νὰ μὴ μείνει ἀπὸ τὸν καθένα παρὰ ἕνα μονάχα· καὶ ἄν, μιὰ σκοτεινὴ καὶ ἀνεξήγητη προτίμηση τὸν κινοῦσε, βάζοντας σὲ δοκιμασία τὴν ἀντοχή μου μὰ καὶ δίνοντάς μου, ἴσως, μιὰ δριμύτατη διάστροφη ἡδονὴ γιὰ τὸ ἀνήκουστο σκάνδαλο, νὰ ἐκτελέσω ἐγὼ τὴ μοναδικὴ στοὺς αἰῶνες διαταγή του, — μοναδικὴ ἀφοῦ ἡ ὅμοια, τοῦ Ὁμάρ, δὲν ἀφοροῦσε τὰ βιβλία ὁμόφυλων καὶ ὁμόθρησκων ἀλλὰ τῶν ἐχθρῶν τοῦ Θεοῦ, — ὅταν θἄφτανε ἡ σειρὰ τοῦ κ. Νιρβάνα, καὶ ἀχόρταγοι καὶ ἀκούραστοι, μὲ ὅλο τὸ μῖσος τῶν ἄξεστων γιὰ τὰ ἔργα τοῦ πνεύματος, μὲ ρωτοῦσαν οἱ ταγμένοι γιὰ νὰ καῖν τὰ βιβλία, ποιὸ βιβλίο τοῦ συγγραφέα αὐτοῦ θὰ πρέπει νὰ μείνει, θ' ἀπαντοῦσα ἀδίσταχτα, ὅπως πρέπει ν' ἀπαντοῦμε ὅταν ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ ἀνθρώπους γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ ζωὴ δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἴσια καὶ κοφτὴ μόνο πράξη: «Τὸ Βιβλίον τοῦ κ. Ἀσόφου». Καὶ κατόπιν, στὴν ἔκθεση ποὺ θἄγραφα, θὰ δικαιολογοῦσα τὴν ἀπόφασή μου αὐτή, ὅσον ἀφορᾶ τὸν κ. Νιρβάνα, μὲ τὰ σύντομα τοῦτα λόγια, ξέροντας πόσο οἱ στιγμὲς ἑνὸς δικτάτορα εἶναι πολύτιμες καὶ πόσο ὅλοι, καὶ οἱ πιὸ φίνοι ἀκόμη, ἤ οἱ πιὸ φίνοι πρὸ πάντων, σιχαίνονται τὶς φλυαρίες: «Ὅσο, Κραταιέ μου Ἀρχηγέ,— καὶ αὐτό, βέβαια, τὸ ξέρετε καλλίτερα ἀπὸ μένα, — ἕνα ἔργο, (ὄχι μόνο, φυσικά, τοῦ πνεύματος ἤ τῆς τέχνης, μὰ καὶ ὁποιοδήποτε ἄλλο), ἐκφράζει ἕναν ἄνθρωπο πιὸ μεστά, τόσο πιὸ μεγάλη ἀξία ἔχει. Τὸν Παῦλο Νιρβάνα κανένα ἄλλο ἔργο δὲν τὸν ἐκφράζει τόσο τέλεια, ὅσο τὸ «Βιβλίον τοῦ κ. Ἀσόφου». Νὰ γιατί αὐτὸ πρόσταξα νὰ μὴ ριχτεῖ στὴ φωτιά.»

Καὶ ἀλήθεια — γιὰ ν' ἀφήσουμε τ' ἀστεῖα, καὶ τέτοια ἀστεῖα, μάλιστα — ἂν ὁ κ. Νιρβάνας στὰ σαράντα, ἤ ἀκριβέστερα στὰ πενήντα ἀπάνω κάτω χρόνια τῆς πνευματικῆς του ζωῆς, ἐκδηλώθηκε διαδοχικὰ ἤ καὶ σύγχρονα, καὶ ὡς λυρικός, καὶ ὡς διηγηματογράφος, καὶ ὡς δραματικὸς συγγραφέας, καὶ ὡς μυθιστοριογράφος, ἂν ἔχει καλλιεργήσει ὅλα σχεδὸν τὰ εἴδη τοῦ λόγου, καὶ τὸ λυρικὸ πεζογράφημα, καὶ τὸ μικρὸ σὰν πεζὸ ποίημα καὶ σὰν παραμῦθι ἀφήγημα, καὶ τὴν κριτική, καὶ τὸ εἶδος ἐκεῖνο ποὺ λέγεται ἐπιστολικὸ καὶ ὅπου, κατὰ τὸν κ. Ξενόπουλο, θὰ ἔπρεπε νὰ περιληφθοῦν καὶ τὰ ἰδιωτικὰ τοῦ κ. Νιρβάνα γράμματα, «σωστὰ καλλιτεχνήματα» καὶ ὅταν ἀκόμα εἶναι «ἁπλᾶ σημειώματα» —, καὶ τὸ αὐτοβιογράφημα, πουθενά, ὡστόσο, ἀλλοῦ δὲ φανέρωσε πιὸ ὁλοκληρωτικὰ τὸν ἑαυτό του καὶ δὲν ἰσορρόπησε πιὸ ἐπιτυχημένα τὰ καλλιτεχνικά του χαρίσματα, ὅσο στοὺς σύντομους ἐκείνους διαλόγους ποὺ ἐπὶ μακρὰ ἔτη τοὺς ἔγραφε στὰ «Παναθήναι» καὶ ποὺ ἔβγαλε σὲ τόμο, ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια, μιὰ ἐκλογή τους μὲ τὸν τίτλο «Τὸ Βιβλίον τοῦ κ. Ἀσόφου». Ἐκεῖ μέσα βρίσκεται, χωρὶς νὰ στενοχωρῆ καθόλου ἤ νὰ βιάζη τὴ φύση του, ὁλόκληρος ὁ Νιρβάνας, μὲ ὅ,τι πιὸ βαθὺ καὶ προσωπικώτερο ἔχει: ὁ εὐαίσθητος καὶ πληγωμένος μὰ ποὺ κρύβει τὸν πόνο του κάτω ἀπὸ ἕνα χαμόγελο, ὁ λεπτὸς μυκτηριστὴς ἀλλὰ καὶ ὀξὺς κάποτε σαρκαστής, ὁ βαθὺς γνώστης καὶ ἐκτιμητὴς τοῦ ὡραίου,— θὰ τὸν ἔλεγα ἐστὲτ καὶ ὡραιοπαθῆ ἂν δὲν εἶχαν πάρει τόσο κακὴ ἔννοια οἱ λέξεις αὐτές, — ὁ αἰσθηματικὸς ποὺ ξέρει, ὅμως, νὰ μὴν ἀκολουθεῖ πέρα ὡς πέρα τὸ αἴσθημα, ὁ χαριτωμένος καὶ μοιραῖος μισογύνης, — γιατὶ πολὺ θὰ ἐγνώρισε καὶ πολύ, ἀλλοίμονο, θ' ἀγάπησε τὶς γυναῖκες, — ὁ φίλος τῆς φύσεως, ποὺ καὶ σ' αὐτήν, ὅμως, ποτὲ δὲ δίνεται ὁλοκληρωτικά, ἀφοῦ κ' ἐκείνη μένει τόσο ξένη καὶ τόσο ἀδιάφορη ὅταν πᾶμε κοντά της, ὁ ἀπαισιόδοξος ἀλλὰ καὶ στωϊκός, ὁ παραδοξολόγος ποὺ, ὅπως καὶ ὁ Γουάϊλντ, ἔχει πεισθεῖ πόσο κάτω ἀπ' αὐτὸ ποὺ λέμε παραδοξολογία κρύβεται, τὶς περισσότερες φορές, ἂν ὄχι πάντα, μιὰ ἀλήθεια λιγώτερο ψεύτικη ἀπὸ ἐκείνην ποὺ κυκλοφορεῖ,

ὁ ἀνηθικολόγος — «immoraliste» —, ὁ ἐλευθερωμένος ἀπὸ τὶς ζεῦγλες ποὺ βάζουν στὰ ἤθη, στὴ σκέψη, σὲ ὅλη μας τὴ ζωή, οἱ πολλοὶ καὶ οἱ μέτριοι, τέλος, καὶ ἰδίως, ὁ ἐπικούριος καὶ ὁ διλεττάντης. Ἰδίως, γιατὶ τοῦτο, πρὸ πάντων, ἕνας λεπτὸς κυνηγητὴς κάθε ἡδονῆς, καὶ πρωτίστως πνευματικῆς, δηλαδὴ ἕνας διλεττάντης,— καὶ δίνοντάς του τὸν χαρακτηρισμὸν αὐτὸ συλλογίζομαι τὸν Ρενάν, τὸν Ἀνατὸλ Φράνς, τὸν Γουάϊλντ, — εἶναι ὁ κ. Νιρβάνας.

Μπορεῖ ποτὲ ἕνας ἐπικούριος νὰ μὴν εἶναι διλεττάντης, ὅπως καί, ἀντίθετα, ἕνας διλεττάντης νὰ μὴν ἔχει μιὰ φανερὴ προτίμηση γιὰ τὸν ἐπικουρισμό; Τὸν διλετταντισμό του τὸν ὁρίζει χαριτωμένα ὁ ἴδιος: «Ἀκριβῶς δὲν εἶμαι τίποτε, διότι αὐτὸ μοῦ φαίνεται βολικώτερον. Εἶμαι ἀπὸ ὅλα εἰς τὰς ὥρας μου καὶ ἀναλόγως τῶν διαθέσεών μου.» Καὶ ἀκοῦστε τον μὲ πόση ζέση κάνει τὴν ἀπολογία τοῦ ἡδονισμοῦ: «Διδάσκαλος τῆς ἡδονῆς! Νὰ ἕνας τίτλος διὰ τὸν ὁποῖον ἠμπορεῖ νὰ εἶναι κανεὶς ὑπερήφανος. Καὶ ὅμως ἡ τέχνη τῆς ἡδονῆς, μία μεγάλη τέχνη καὶ ἐπιστήμη μαζί, δὲν διδάσκεται ἀπὸ καμμίαν ἕδραν, διότι καθένας νομίζει ὅτι τὴν γνωρίζει, ἐνῷ οἱ περισσότεροι φθάνομεν εἰς τὸ γῆρας χωρὶς νὰ μαντεύσωμεν κἂν τὸ νόημά της. Εἰς κανένα πανεπιστήμιον δὲν διδάσκεται ἡ ἀνωτέρα θεωρία της καὶ εἰς κανένα σχολεῖον ἤ παρθεναγωγεῖον δὲν μεταδίδονται τὰ πρῶτα στοιχεῖά της εἰς τοὺς ἐφήβους καὶ τὰς νεάνιδας, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται νὰ ζήσουν εἰς τὸν κόσμον αὐτόν. Καὶ ἐν τούτοις ἡ ἐπιστήμη τῆς ἡδονῆς καὶ αἱ πολλαπλαῖ ἐφαρμογαί της εἶναι μία τόσον πολύπλοκος καὶ δύσκολος ἐπιστήμη, ὅσον καὶ ἡ Ἀστρονομία ἤ ἡ Ἰατρική. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται νὰ κάμωμεν τώρα εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Ἡδονολογίαν, τὴν μεγάλην αὐτὴν ἐπιστήμην, τῆς ὁποίας τὴν πρόοδον ἀνεχαίτισεν ἡ αἰδὼς καὶ ἡ σεμνοτυφία.»

Βάσις τῆς «ἡδονολογίας», τῆς πιὸ ἀρχαίας, τῆς πιὸ πολύτιμης καὶ πιὸ σοβαρῆς αὐτῆς τέχνης, ἀφοῦ γιὰ ὅλους σχεδὸν ταυτίζεται μὲ τὴν ἴδια τὴν τέχνη τοῦ ζῆν, μὰ καὶ ὁλόκληρη ἴσως ἡ ἐπιστήμη τῆς ἡδονῆς θὰ εἶναι, φαντάζομαι, γιὰ τὸν κ Νιρβάνα, τὸ ἀπέχου καὶ ἀνέχου τοῦ Ἐπικτήτου, ἡ ἀταραξία τοῦ Ἐπικούρου, τὸ μετεωριζόμενον πνεῦμα τοῦ Πύρρωνος. Ὁ Λουκιανὸς καὶ ὁ Ἀνατὸλ Φράνς θὰ ὑπῆρξαν οἱ πιὸ ἀγαπημένοι του δάσκαλοι, ἀκόμα δὲ — μολονότι δὲν τὸν διακρίνω ἄμεσα στὸ ἔργο του, — καὶ ὁ Montaigne. Ἄ! πόσο καλά, ἔχοντας ὁδηγὸ τὸν τελευταῖον τοῦτον, θὰ καταλαβαίναμε τὸν κ. Νιρβάνα!

Ὁ Suarès σ' ἕνα δοκίμιό του (¹) καθορίζει θαυμαστὰ τὸ εἶδος τῶν ἀνθρώπων στὴν οἰκογένεια τῶν ὁποίων ἀνήκει ὁ κ. Νιρβάνας: «Κατορθώνουν, λέγει, νὰ ἁρμονίζουν μέσα τους τ' ἀντίμαχα πρόσωπα καὶ τὶς ἀντικρουόμενες γνῶμες. Ἡ τέχνη τους εἶναι τὸ πῶς ν' ἀπολαμβάνουν ὅλα τὰ θεάματα, ὅλες τὶς ἰδέες καὶ ὅλα τὰ βιβλία. Δίχως ἄλλο, ἔχουν ἔμφυτες προτιμήσεις, ὅπως ὅλοι οἱ ἄνθρωποι· μὰ δὲν καλλιέργησαν ὅ,τι ἀγκαθερὸ ἔχουν οἱ προτιμήσεις· δὲν κάνουν φράχτες μ' αὐτὲς ποὺ νὰ τοὺς χωρίζουν ἀπὸ ὅ,τι τοὺς ἀρέσει πιὸ λίγο καὶ δὲν περιορίζουν ὅ,τι ἀγκαλιάζει τὸ βλέμμα τους οὔτε καὶ μὲ τριανταφυλλιὲς ὑψηλές. Μὲ μιὰ λέξη, προτιμοῦνε, νὰ ποῦμε, ἄθελά των.»

«Σίγουρα, λέγει παρακάτω, εἶναι τοῦτο πειρασμός. Ὅλα νὰ τὰ γεύεσαι, καὶ τίποτε νὰ μὴ βλέπεις, τίποτε νὰ μὴν αἰσθάνεσαι παρὰ μόνο γιὰ τὸν ἑαυτό σου. Νἄχεις ψυχή, νἄχεις μιὰ σκέψη εὐλύγιστη ποὺ καὶ ἡ ἀλυγισιὰ μόλις νὰ τὴν πειράζει, καὶ ποὺ ν' ἀποτραβιέται ἀπὸ τὴν πίστη ὅπως ἀπὸ νοσοκομεῖο γεμάτο μὲ ὅλων τῶν εἰδῶν τοὺς τρελλούς. Νὰ τολμᾶς, στὴν ἐσωτερική σου ζωή, ὅ,τι ὅλοι συλλογιοῦνται στοὺς πόθους των μόνο, ἤ σχεδόν, καὶ ποὺ ὅλοι στὴν πρακτική τους ζωὴ τὸ σκεπάζουν μὲ μάσκα, καὶ ποὺ εἶναι: νὰ μὴν πιστεύεις σὲ τίποτε παρὰ μόνο στὴν εὐχαρίστησή σου καὶ νὰ τὴν ὑπηρετεῖς... Νὰ τρυγᾶς μορφὲς κι εὐωδιές. Νὰ ζῆς σὰ μέλισσα στὰ πλάγια τοῦ Ὑμηττοῦ καὶ τοῦ Παρνασσοῦ: κάθε ἰδέα ἔχει τὴ γύρη της· κάθε συναίσθημα, μιὰ στάλα ζαχαρωμένη γιὰ νὰ κάνει τὸ μέλι του τὸ ἀθάνατο φτερωτό. Καλὸς γιὰ ὅλα καὶ σὲ τίποτε δοσμένος: ὅπως τὸ φῶς. Νὰ γελοῦμε ὅταν εἴμαστε νέοι· νὰ χαμογελοῦμε ὅσο τὰ χρόνια περνοῦν.»

Θὰ ξαφνίζει πάντα λιγάκι — χωρὶς ὅμως νὰ μένει ἀνεξήγητο — πῶς οἱ πνευματικοὶ αὐτοὶ φιλήδονοι, ποὺ ἐφαρμόζουν τόσο σοφὰ σὲ ὅλα τὰ ζητήματα τὸ ἀπέχου τοῦ Ἐπικτήτου, δὲν τὸ ἐφαρμόζουν καὶ στὴ δημιουργία τὴν καλλιτεχνική. Ὅταν μποροῦμε ν' ἀπολαμβάνουμε τόσο βαθειὰ ὅλα τ' ἀριστουργήματα ποὺ τὰ φέρνουν ὡς ἐμᾶς, σὰν ἐπίτηδες, λές, καμωμένα γιὰ μᾶς, οἱ αἰῶνες, καὶ νὰ γινόμαστε τὸ τρίδιπλο ἀπόσταγμα ποὺ κλεῖ τὸ καθένα, γιατὶ νὰ μὴν ἀρκούμεθα σὲ μιὰ τέτοια ἀπόλαυση, καὶ νὰ ζητοῦμε νὰ δημιουργοῦμε κι' ἐμεῖς; Ὁ Ροΐδης, ποὺ εἶχε στιγμὲς εἰλικρινείας, ὁμολόγησε κάποτε τὸν πειρασμὸ τούτης τῆς ἀποχῆς: «Κατὰ τὸ αὐτό, λέγει, χρονικὸν διάστημα, τὸ ὁποῖον ἤθελον δαπανήσει, ὅπως γράψω μίαν μόνον μετριωτάτην σελίδα, θὰ ἠδυνάμην ν' ἀναγνώσω εἴκοσι τοὐλάχιστον καλλίστας τοῦ Σπένσερ, τοῦ Ἡλιοδώρου, τοῦ Ρενάν, τῆς Σάνδ, τοῦ Λουκιανοῦ, τοῦ Ἄϊνε ἤ τοῦ Τένυσων.»

Ὅταν γράφεις ἕνα τέτοιο πρᾶγμα, θὰ πεῖ ὅτι ἔχει μεστώσει πιὰ ἡ σοφία σου στὴν τέχνη τῆς ἡδονῆς, ὅτι εἶσαι σὲ θέση

(¹) Essais. «D'une Grande Tentation».

νὰ χαίρεσαι ἕνα ποίημα ἢ ἕνα διήγημα ὅπως ἕνας πολύπειρος στὸν ἔρωτα χαίρεται τὴ γυναίκα, ὅτι μπορεῖς νὰ νοιώσεις πόση πικρία καὶ τί αἴσθημα ἄδικα χαμένου καιροῦ εἶναι νὰ παραβάλλεις ἕνα δικό σου ποίημα μὲ ἕνα ποίημα τοῦ Χάϊνε, ἢ μιὰ δική σου σελίδα μὲ μιὰ σελίδα τοῦ Ρενάν. Μὰ ξέρεις, ὅμως, κιόλα, ὅτι ὁ πειρασμὸς τοῦτος τῆς ἀποχῆς εἶναι πιὰ ἀκίνδυνος, ὅτι τὸ νὰ γράφεις δικές σου σελίδες, ἔστω καὶ «μετριώτατες», εἶναι πολὺ πιὸ βαθειὰ ἡδονὴ ἀπὸ τὸ νὰ διαβάζεις καὶ τὶς πιὸ τέλειες τῶν ἄλλων, καὶ ὅτι θὰ ἐξακολουθήσεις νὰ γράφεις, γιατὶ εἶναι πολὺ ἀργὰ πιὰ γιὰ νὰ σταματήσεις, γιατὶ ἔχει γίνει — πάει τόσος καιρὸς πιὰ — ἡ ἀρχή.

Ἄ, δὲν εἶναι, ὅμως, μόνο γιατὶ γίνεται κάποτε, ἐκεῖ κάπου στὰ μακρυνὰ ἐφηβικὰ χρόνια μας, κάποια ἀρχή. Ὅτι παίρνουμε μιὰ μέρα ξαφνικά, ἐνῶ ποτὲ ὡς τότε δὲν τὸ εἴχαμε κάνει, ἕνα χαρτί, καὶ χαράζουμε ἀπάνω, εἴτε γιατὶ εἴμαστε λίγο πιὸ χαρούμενοι ἢ λίγο πιὸ λυπημένοι παρ' ὅ,τι συνήθως, εἴτε γιατὶ διαβάσαμε ἕνα βιβλίο ποὺ μᾶς ἐτάραξε περισσότερο ἀπὸ τ' ἄλλα καὶ μᾶς ἔφερε δάκρυα ἐρωτικὰ γιὰ πόνο ἐρωτικὸ ποὺ δὲ νοιώσαμε, εἴτε γιατὶ ἕνας κόσμος θολὸς κουφοβράζει μέσα μας ποὺ δὲν ξέρει πῶς ἀλλοιῶς νὰ φανερωθεῖ. Εἶναι καὶ γιατὶ ἀπὸ τότε ἀκόμα, θαμπὰ καὶ ἀόριστα, σάμπως κάποια μαντικὴ δύναμη νὰ μᾶς τὸ λέει, νοιώθουμε ὅτι αὐτὸ ποὺ ὀνομάζουμε κοινωνικὴ ἐπιβολὴ κι ἐπικράτηση, θὰ παίξει πολὺ μικρὸ ρόλο στὴ ζωή μας, ὅτι δὲ θὰ τὸ κυνηγήσουμε ποτέ, γιατὶ θὰ ξέρουμε πόσο κοῦφιο καὶ ἀσήμαντο εἶναι, καὶ ὅτι τὴν πιὸ βαθειὰ καὶ τὴν πιὸ μεθυστική μας χαρά, τὴν πιὸ σίγουρη καὶ τὴν πιὸ σταθερή, θὰ τὴ ζητοῦμε στὴν καλλιέργεια τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος, καὶ στὴν προσπάθεια, ὅ,τι γίνεται μέσα μας, ὅσο μπορεῖ πιὸ πιστά, πιὸ ἀληθινά, πιὸ ὡραῖα νὰ τὸ ἐκφράσουμε, καὶ θὰ τὴ βρίσκουμε στὴν ἔκφραση ἀκριβῶς τούτη, καὶ παρ' ὅλες τὶς πικρίες ποὺ θὰ μᾶς δίνει καὶ παρ' ὅλες τὶς θυσίες καὶ τὶς στερήσεις ποὺ θὰ μᾶς ἐπιβάλλει.

Στὴ «Γλωσσικὴ Αὐτοβιογραφία» του διηγεῖται ὁ κ. Νιρβάνας ὅτι ἀπὸ μαθητὴς τῆς πρώτης τάξεως τοῦ γυμνασίου περνοῦσε κιόλας γιὰ «λόγιος νέος». Ὅτι οἱ ἐκθέσεις του στὸ σχολεῖο κάναν ἐντύπωση, ὅτι ἦταν ὁ νέος ποὺ «κατεῖχε τὴν γλῶσσαν». Τὰ πρῶτα, ὡστόσο, φιλολογικὰ του φανερώματα ἔγιναν μετὰ κάμποσα χρόνια, τὴν ἐποχὴ ποὺ σπούδαζε γιατρός. Φυσικά, ἦταν ποιήματα, καὶ γραμμένα στὴ γλῶσσα τῶν ποιητῶν ποὺ μεσουρανοῦσανε τότε. Μὰ δὲν ἔγραφε μόνο ποιήματα. Τὸ ὄνομά του —καθὼς λέει ὁ κ. Ξενόπουλος ποὺ εἶχε συνδεθεῖ μαζί του ἀπὸ τότε — (δηλαδὴ τὸ Πέτρος Ἀποστολίδης καὶ ὄχι ἀκόμα τὸ Παῦλος Νιρβάνας), φαινόταν συχνὰ στὰ ἡμερολόγια, στὰ περιοδικὰ καὶ στὶς ἐφημερίδες τῆς ἐποχῆς, γινόταν ἀπὸ τὰ γνωστότερα καὶ τὰ πιὸ ἀγαπητά, τὸ τάλαντό του ἀποκτοῦσε τὴν ἐπιβολὴ ἐκείνη ποὺ δὲ σκέφθηκε κανεὶς ὡς σήμερα νὰ τὴν κλονίσει. Ὁ Παλαμᾶς, ποὺ καὶ μ' ἐκεῖνον πρωτογνωρίστηκε τὴν ἴδια ἀπάνω-κάτω ἐποχὴ ὁ κ. Νιρβάνας, τοῦ ἀφιέρωνε ἕνα ἀπὸ τὰ «Τραγούδια τῆς Πατρίδος μου».

Τί ἔκανε ἀπὸ τὰ 1886 ὡς τὰ 1898, ἀπὸ τὰ εἴκοσι δηλαδὴ ἀπάνω κάτω ὡς τὰ τριάντα δυὸ χρόνια του, ὁ κ. Νιρβάνας; Γιατὶ τὸ 1898 τύπωσε τὸ πρῶτο σοβαρὸ φιλολογικὸ ἔργο του, μιὰ σειρὰ πεζογραφήματα, μὲ τὸν τίτλο «Ἀπὸ τὴν Φύσιν καὶ τὴν Ζωήν».

Μὴν ξεχνοῦμε ὅτι ὁ Παῦλος Νιρβάνας, παρ' ὅλη του τὴν ἀγάπη γιὰ τὴ λογοτεχνία, κατώρθωσε νὰ πάρει στὰ σοβαρὰ καὶ τὴν ἐπιστήμη του. Ὅτι κατάγινε ἀρκετὸ καιρὸ εἰδικώτερα μὲ τὴν ψυχιατρική, ὅπως φαίνεται καὶ ἀπὸ τὴ σχετικὴ μελέτη ποὺ ἐξέδωκε τὸ 1905 (¹) καὶ ὅτι τὸ primum vivere deinde philophari, δὲν ὑπῆρξε μία ἁπλῆ φράση γι' αὐτόν. Ἡ περίοδος, λοιπόν, 1886—1898, ἦταν καὶ μιὰ προσπάθεια γιὰ τὸ πρακτικὸ βόλεμά του μὲς στὴ ζωὴ καὶ ὄχι μονάχα «ἔτη μαθητείας». Μὰ τὰ ἔτη τῆς μαθητείας, ποὺ μόνα μᾶς ἐνδιαφέρουν ἐδῶ, ἦταν πρὸ πάντων μελέτη.

Ὁ κ. Ξενόπουλος δίνει στὴν ἀναγνωστικὴ διάθεση τοῦ κ. Νιρβάνα, ἕνα χαρακτῆρα πάθους ἢ καλλίτερα βουλιμίας. «Ἀλλ' ὁ κ. Νιρβάνας, λέγει, εἶναι ἐξαιρετικῶς βιβλιοφάγος. Ἐκτὸς τοῦ τότε Ἐπισκοποπούλου, τοῦ σημερικοῦ Nicolas Ségur,— κανένα ἄλλον δὲν ἐγνώρισα εἰς τὸν κύκλον μας, ποὺ νὰ ἔχη μεγαλυτέραν μανίαν μὲ τὰ βιβλία. Καὶ πρὸ πάντων μὲ τὰ νέα.»

Τέτοιος «βιβλιοφάγος» εἶναι φυσικὸ νὰ ὑπῆρξε στὰ νειάτα του ὁ κ. Νιρβάνας. Ἀλλὰ πολὺ γλήγορα, εἶμαι βέβαιος, ἔπαψε νὰ εἶναι ἕνας gourmand καὶ ἔγινε ἕνας gourmet. Ἕνας ντελικάτος καὶ ἕνας ἐκλεκτικὸς ἀναγνώστης ποὺ βάζει ὑπὸ κάθαρσιν, ποὺ ἐλέγχει, ποὺ ἀποκλείει, ποὺ βλέπει ὁλοένα ὅτι στὸ διάβασμα, ὅπως καὶ σ' ὅλα τ' ἄλλα τοῦ κόσμου, σημασία ἔχει τὸ ποιὸν καὶ ὁ τρόπος, καὶ ποτὲ τὸ ποσόν. Ὦ, ἕνας τόσο λεπτὸς κάταχος τῆς τέχνης τῆς ἡδονῆς, δὲ μποροῦσε νὰ παραβῆ τὸ βασικὸ παράγγελμα τῆς τέχνης αὐτῆς, σὲ μιὰ μάλιστα ἀπὸ τὶς σπουδαιότερες λειτουργίες της, στὴν ἐπικοινωνία μὲ τὰ πνεύματα ποὺ μᾶς δίνουν εἴτε κατασταλαγμένη, εἴτε ζέουσα καὶ λαχταριστή, τὴν οὐσία τῆς ζωῆς.

Τὸ νέο γιὰ ἕνα ἕλληνα λογοτέχνη ποὺ δὲν ἔτρεφε πρὸς τὸ διάβασμα, καθὼς λέγει ὁ φίλτατός μου Οὐράνης, τὴν περιφρόνηση τῶν παλαιῶν εὐγενῶν, ποιὸ μποροῦσε νὰ εἶναι στὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ περασμένου αἰώνα; Ὁ Νίτσε, ὁ Ἴψεν, ὁ Τολστόϊ, ὁ Ράσκιν, ὁ Ντ' Ἀννούντσιο, ὁ Μπαρρές, ὁ Ἀνατὸλ Φράνς, ὁ Ρεμὶ ντὲ Γκουρμόν. Αὐτοὶ ὅλοι ἀσφαλῶς, ποιὸς λιγώτερο ποιὸς περισσότερο, ἐμορφώσανε τὴν προσωπικότητα τοῦ κ. Νιρβάνα, ἦταν οἱ πιὸ πιστοὶ καὶ ἀγαπημένοι του σύντροφοι στὰ χρόνια τῆς μαθητείας του. Γιὰ τὸ Νίτσε ἔγραψε ὁλόκληρη μελέτη ὁ κ. Νιρβάνας, ἀπὸ τὸ 1899 ἀκόμα, καὶ ἀργότερα, ἦταν ἕνας ἀπὸ τοὺς πρώτους Ἕλληνες ποὺ γνώρισε τὸν Κνοὺτ Χάμσουν, τοῦ ὁποίου καὶ μετέφρασε ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ ποιητικὰ καὶ πιὸ γοητευτικὰ μυθιστορήματα (¹), τὸν «Πᾶνα».

Σ. ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ — ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Δὲν καλοξεκαθάρισα ποτέ μου τί θὰ πεῖ βιβλιακός συγγραφέας, καὶ τί θὰ πεῖ μὴ βιβλιακός. Ἢ μᾶλλον, ναί· ὁ Μπωντλαίρ καὶ ὁ Γκαῖτε εἶναι βιβλιακοί, ἐνῶ ὁ Χούϊτμαν καὶ ὁ Βερλαίν μὴ βιβλιακοί. Ὁ Γκόρκι στὰ νειάτα του — λένε — (²) ἦταν μὴ βιβλιακός, ἐνῶ ὁ Τολστόϊ καὶ ὁ Δοστογιέφσκι καὶ ὁ Γουργκένιεφ ἦσαν πάντα βιβλιακοί. Ὦ! τὸ ἀστεῖο ξεχώρισμα. Ὡσὰν μιὰ ψυχή, ἕνα πνεῦμα, ἕνας ἄνθρωπος, ὅταν ἀληθινὰ εἶναι νὰ φέρει ἕνα μήνυμα νέο, θὰ τὸ φέρει ἂν διαβάσει ἑκατὸ μόνον βιβλία, καὶ ἂν διαβάσει πεντακόσια ἢ χίλια ἢ δέκα χιλιάδες δὲ θὰ τὸ φέρει! Μὰ τόσο, λοιπόν, κακὸ μπορεῖ νὰ κάνει τὸ διάβασμα, καὶ τὸ πρῶτο ἄρθρο στὸ πνευματικὸ διαιτολόγιο ἑνὸς ἕλληνα λογοτέχνη ποὺ δὲ θέλει ν' ἀνακόψει τὴ «φόρα» του πρὸς τὴ δημιουργία, εἶναι νὰ μὴν ἀνοίγει βιβλίο ποτέ;

Μὰ καὶ βέβαια ποὺ ἄνοιξε καὶ ξανάνοιξε καὶ παράνοιξε τὰ βιβλία ὁ κ. Νιρβάνας. Μήπως ὁ Πλάτων δὲν κατάφαγε ὅλους τοὺς προσωκρατικοὺς καὶ δὲν ἄκουσε ὅλους τοὺς σύγχρονούς του σοφιστὰς καὶ φιλοσόφους, καὶ ὁ Dante δὲν κάτεχε ὅλη τὴ θεολογία καὶ ὅλη τὴ σχολαστικὴ τοῦ Μεσαίωνα καὶ δὲν εἶχε γνωρίσει ὅλους τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς τοὺς ὡς τὴν ἐποχή του γνωστούς, καὶ μήπως δὲν ἦταν ὄχι ἁπλῶς σοφοί, μὰ τέρατα σοφίας καὶ ὁ Ραμπλαί, καὶ ὁ Montaigne, καὶ ὁ Πασκάλ, καὶ δὲ μελετοῦσε ἀδιάκοπα τοὺς ἱσπανοὺς καὶ τοὺς ἀρχαίους ὁ Μολιέρος, καὶ δὲν ἦταν βουτηγμένοι στὴ γνώση τῆς ἐποχῆς τους καὶ ὁ Μπαλζὰκ καὶ ὁ Στωντὰλ καὶ ὁ Goethe καὶ ὁ Φλωμπέρ; Μὰ ὑπῆρξε καὶ ἕνας μονάχα στὸ πέρασμα τῶν αἰώνων λογοτέχνης —δὲ λέω ζωγράφος ἢ μουσικός —ἀξιόλογος, ποὺ νὰ μὴ θεώρησε τὴ μόρφωση, τὴν καλλιέργεια τοῦ πνεύματός του, πρῶτο καὶ ἀπαραίτητο στοιχεῖο τῆς δημιουργίας; Καὶ οἱ δυὸ σημερινοὶ μεγαλυτεροι ποιηταί, ὁ Κλωντὲλ καὶ ὁ Βαλερύ, δὲν εἶναι ἀπὸ τοὺς πιὸ σοφοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς μας; Τίποτε δὲ μπορεῖ νὰ πειράξει μιὰ ψυχὴ ὅταν εἶναι ἀληθινὰ ζωντανὴ καὶ ὅταν φτάσει σ' ἐκείνη τὴν ὡριμότητα ὅπου κάθε τι ποὺ προσδέχεται συντάσσεται μέσα της κατὰ μιὰν ὀργανικὴ αὐτόματη τάξη, ἀπορρίχνεται σὰν ξένο σῶμα ὅταν εἶναι ἀσήμαντο, καὶ, ὅταν εἶναι οὐσιαστικό, γίνεται αἷμα καὶ τροφή. Τὸν κρυφὸ ἦχο, τὸ μοναδικό, ποὺ θ' ἀναδώσει μιὰ ψυχή, θὰ τὸν βρεῖ μέσ' ἀπ' ὅλα καὶ σ' ὅλα κι ὅ,τι νὰ γίνει, θὰ τὸν ἀναδώση ἂν ὑπάρχει. Μὰ ἂν δὲν ὑπάρχει, τίποτε δὲν θὰ τὸν γεννήσει, εἴτε τὸ πνεῦμα τραφεῖ μὲ ἕνα μόνο βιβλίο, εἴτε μὲ φορτώματα ὁλόκληρα.

Ὁ κ. Ξενόπουλος ὀνομάζει τὸν κ. Νιρβάνα βιβλιακὸ συγγραφέα: «Τὸ τάλαντόν του, γράφει, — ὥριμον, μορφωμένον, καὶ προσωπικὸν τώρα, — ἐσφυρηλατήθη πολὺ

(¹) «Τέχνη καὶ Φρενοπάθεια».

(¹) Καὶ ἀπ' ἐκεῖνα ποὺ εἶχαν τὴ μεγαλείτερη ἐπίδραση στὴ λογοτεχνία μας τῶν τελευταίων χρόνων.
(²) Μὰ εἶναι θρῦλος. Κατεβρόχθισε, ὅπως διηγεῖται ὁ ἴδιος, ἕνα πλῆθος βιβλία.

περισσότερον ἀπὸ τὴν λυσσαλέαν ἀνάγνωσιν παρὰ ἀπὸ τὴν γνῶσιν τοῦ κόσμου.»

Τί εἶναι αὐτὴ ἡ γνῶσις τοῦ κόσμου; Τὸ νὰ γνωρίσεις ἀνθρώπους ὅλων τῶν τάξεων, ὅλων τῶν εἰδῶν, ὅλων τῶν τόπων· νὰ ταξειδέψεις· νὰ αἰσθανθεῖς πόνους μεγάλους καὶ μεγάλες χαρές· νὰ περάσεις δοκιμασίες, ν' ἀνακατωθεῖς σὲ τραχειοὺς ἀγῶνες, νὰ νοιώσεις πάθη καὶ ταραχές· καὶ νὰ παίξεις τὴ ζωή σου, καὶ νὰ φτάσεις στὸ χεῖλος τοῦ γκρεμοῦ καὶ νὰ θυσιαστεῖς καὶ νὰ δεῖς ὧς ποῦ μπορεῖ νὰ βαστάξει καὶ τί μπορεῖ νὰ χωρέσει καὶ ὥς ποῦ μπορεῖ ν' ἁπλωθεῖ ἡ ψυχή σου. Ἀληθινά, μιὰ τέτοια γνώση τοῦ κόσμου εἶναι ὅ,τι πιὸ πολύτιμο ὑπάρχει γιὰ κάθε ἄνθρωπο, μὰ πρὸ πάντων γιὰ ἕνα λογοτέχνη. Ὁ φιλόσοφος δὲν τὰ χρειάζεται ὅλ' αὐτά. Ὁ Σωκράτης μπορεῖ καὶ νὰ μὴ ξεκολλήσει σὲ ὅλη του τὴ ζωή, οὔτε μιὰ στιγμή, ἀπὸ τὸ χωριό του καὶ νὰ γνωρίσει τὸν ἄνθρωπο βαθύτερα παρ' ὅ,τι ἕνας ποὺ θάχει ἀλωνίσει τὴ γῆ. Καὶ ὁ Σπινόζα μέσα στὴν καμαρούλα του μπορεῖ, μὲ τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματός του, νὰ ξαναδημιουργήσει τὸν κόσμο Τὸ μόνο ποὺ τοῦ συνέβη, εἶπαν γιὰ τὸν Κάντ, εἶναι τὸ ὅτι γεννήθηκε μεγαλοφυής.

Ὁ λογοτέχνης, ὅμως, ὅσο μιὰ ἐσωτερικὴ περιπέτεια κι' ἐκεῖνος ἂν ἱστορεῖ, χρειάζεται, ὡστόσο, τὰ ἐξωτερικὰ γεγονότα· ἀνθρώπους καὶ μορφὲς καὶ τοπία καὶ χρώματα Μ' αὐτὰ θὰ ντύσει τὰ δράματα τῆς ψυχῆς του. Μὰ οὔτε σ' ἐκεῖνον εἶναι πάντοτε ἀπαραίτητα. Ἕνας ποὺ γνώρισε τὴν ἐξωτερικὴ ζωὴ ὅσο λίγοι στὴν ἐποχή μας, ὁ Κόνραντ, γράφει στὴν «Περιπέτεια»: «Τί συχνὰ ποὺ συμβαίνει τὸ μέρος τῆς ζωῆς μας τὸ καμωμένο ἀπὸ τὴ δράση, νὰ εἶναι τὸ λιγώτερο πραγματικό. Ἡ ζωή, κοιταγμένη στὸ σύνολό της, παρουσιάζεται στὴ φαντασία μου σὰν τὸ κυνήγημα ἑνὸς λαμπροῦ φτερωμένου ὀνείρου, ποὺ τὸ πέταγμά του ξεδιπλώνεται ἀκριβῶς πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μας, ρίχνοντας στὶς ἐλπίδες μας τὴν ἔνδοξή του μαρμαρυγή. Στὸ ὅραμα τοῦτο καὶ μόνο, τὸ ἕνα καὶ σταθερό, καὶ ὄχι στὰ μεταβαλλόμενα γεγονότα, ὀφείλουμε νὰ ζητήσουμε τὸ νόημα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀλήθειας.» Ὁ Δοστογιέφσκι σὲ ὅλη του τὴ ζωὴ τὸ νόημα τοῦτο τὸ ζητεῖ μέσα του. Ὁ Σταντάλ προβάλλει στοὺς ἥρωές του αὐτὸ ποὺ βρίσκει ἐντός του, καὶ ὁ Μπωντλαίρ τὴ μονωδία τῆς πίκρας του, καὶ τῆς ἀπιστίας του, τὸ σύρσιμό του στὴν ὕλη καὶ τὴ δίψα του γιὰ τὸ ἰδανικὸ ὁλοένα τραγουδεῖ. Μὰ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι γύρω στὸν ἑαυτό τους καὶ γύρω στὰ πέντε ἕξη αἰώνια ἀνθρώπινα αἰσθήματα, ἀδιάκοπα τριγυρίζουν. Καὶ ὅταν ἀνακαλύπτουν κάτι σπουδαῖο, δὲν τὸ ἀνακαλύπτουν ἔξω τους ἀλλὰ μέσα, καὶ ἐκεῖνο ποὺ καὶ μεῖς, πρὸ πάντων, ζητοῦμε σ' αὐτούς, εἶναι τὸ πῶς τὰ πέντε ἕξη θεμελιακὰ γεγονότα τῆς ζωῆς ἀντιχτύπησαν στὴν ψυχή τους, καὶ τί ἦχο ἀνάδωκε ἡ ψυχή. Ὁ ἦχος αὐτός, ὅμως, γιὰ νὰ βγεῖ βαθὺς καὶ πλούσιος, καὶ γιὰ νὰ μπεῖ σὰν αἰχμὴ μαχαιριοῦ μέσα μας, καὶ νὰ μᾶς τραντάξει, δὲν εἶναι καμμιὰ ἀνάγκη ὁ ἄνθρωπος ποὺ τὸν βγάζει νἄχει περάσει θάλασσες καὶ στεριές. Καὶ χίλιους θανάτους ἂν ἔβλεπε ποτέ, κανένας Κολόμβος δὲ θὰ μᾶς ἔλεγε γιὰ τὸ θάνατο, αὐτὸ ποὺ εἶπε ὁ ἐρημίτης Πασκάλ: «On jette enfin de la terre sur la tête et en voilà pour jamais.»

Ὅποιο νόημα καὶ ὅποια σημασία καὶ ἂν δώσουμε σ' αὐτὸ ποὺ λέμε βιβλιακὸς συγγραφέας, καὶ εἴτε εἶναι εἴτε δὲν εἶναι τύπος τέτοιου συγγραφέα ὁ κ. Νιρβάνας — ὅσο, νὰ ποῦμε, στὸν καιρό μας, ἕνας Ἀνατὸλ Φρὰνς ἢ ἕνας Ντ' Ἀννούντσιο ἢ ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς — βέβαιο μένει, ὡστόσο, ὅτι στὴν τριαντάχρονη λογοτεχνική του δημιουργία, καὶ μ' ὅποιο εἶδος καὶ ἂν ἐκδηλώθηκε, κατώρθωσε σὲ ὅ,τι ἔγραψε, λιγώτερο ἢ περισσότερο, νὰ δώσει ἕνα δικό του τόνο, ν' ἀποτυπώσει γνωρίσματα οὐσιαστικὰ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματός του. Μόνο ποὺ τὰ γνωρίσματα αὐτὰ ἀποτυπώθηκαν πιὸ ὁλοκληρωτικὰ καὶ μεστὰ σ' ἕνα εἶδος, τὸ διάλογο, τὸν ὁποῖον, μολονότι καλλιεργήθηκε — καὶ μὲ τί λαμπρὸ τρόπο! — ἀπὸ τόσο τρανοὺς συγγραφεῖς, ἡ πρόληψη τῆς ἱεραρχίας τῶν εἰδῶν μᾶς κάνει νὰ τὸν θεωροῦμε, αὐτὸν καθ' ἑαυτόν, ὡς λιγώτερο καλλιτεχνικὸν ἀπὸ ἄλλα εἴδη, ἀπ' τὸ ποίημα ἢ ἀπ' τὸ διήγημα ἢ ἀπ' τὸ θεατρικὸ ἔργο.

Στὴν παραγωγὴ τοῦ κ. Νιρβάνα δὲ διακρίνουμε εἴδη λόγου ποὺ ν' ἀνταποκρίνονται καθαρὰ καὶ ξεκομμένα σ' ὡρισμένα χρονικὰ διαστήματα τῆς ζωῆς του. Ἔγραψε ἀπὸ ὅλα συγχρόνως σὲ ὅλες τὶς περιόδους τοῦ βίου του καὶ μόνο μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς ὅτι συστηματικώτερα καλλιέργησε τὴν κριτικὴ μεταξὺ τοῦ 1905 καὶ τοῦ 1912, μὲ διάφορες μορφές, εἴτε ἄμεσα, σὲ ἄρθρα, εἴτε πλάγια, καὶ πολὺ σπανιώτερα, στοὺς διαλόγους του, καὶ τὴ δραματογραφία σὲ ὡρισμένη περίοδο, πολὺ σύντομη, ἀφοῦ μεταξὺ τοῦ 1907 καὶ 1909 παρουσίασε καὶ τὰ τέσσερα δράματά του. Σὲ παλαιότερη περίοδο ἀνάγεται καὶ ἡ ποίησή του ἐπίσης, μολονότι ἡ δεύτερη σειρὰ τῆς «Παγᾶς Λαλέουσας», τοῦ μοναδικοῦ σχεδὸν ποιητικοῦ ἔργου του, κυκλοφόρησε πρὸ ὀλίγων χρόνων. Τέλος, τὰ δύο μυθιστορήματά του, τὸ «Ἀγριολούλουδο» καὶ τὸ «Ἔγκλημα τοῦ Ψυχικοῦ», ἀνήκουν στὴ δεκαετία ποὺ διατρέχουμε, 1925 — 1935.

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

(Τὸ τέλος στὸ ἐρχόμενο)

Ο ΑΔΕΛΦΟΣ ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Ἔξω ἡ μέρα ἤτανε λιόχαρη, πλημμυρισμένη στὸ Ἀπριλιάτικο φῶς, ποὺ φιλτραριζότανε στὰ πεῦκα τοῦ μικροῦ δάσους κ' ἔδειχνε στὴ φυλλωσιά τους ὅλη τὴ σκάλα τοῦ πράσινου: ἀπὸ τὸ βαθὺ σκοῦρο ὧς τὸ ἀνοιχτὸ λαχανί. Τὰ πλατάνια τῆς ρεματιᾶς ἦταν γεμᾶτα ἀηδόνια καὶ κοτσύφια. Ὅμως στὴ στενόμακρη αὐλὴ τοῦ Μοναστηριοῦ πλήθαινε ἡ σιωπὴ κ' ἡ σκιά, καὶ ὁ ἀέρας ἐμύριζε λιβάνι· γιατὶ τώρα θὰ εἶχε τελειώσει ἡ λειτουργία, καὶ οἱ καλόγεροι ἀποτραβιόντανε στὰ κελλιά τους, γραμμή, σὰ χάντρες κομπολογιοῦ.

Ἔμεινα μόνος μὲ τὸν Ἡγούμενο, ἕνα γεροντᾶκο λιγνό, μὲ ἱερατικὴ γενειάδα, κ' ἕνα χρῶμα προσώπου καφετί, ποὺ θύμιζε ἀμέσως τὸ κόνισμα τοῦ Ἅη Θοδόση τοῦ Κοινοβιάρχη στὸ τέμπλο. Μὲ φωνὴ μαλακιά, ποὺ θὰ τὴν ἔλεγα κι' αὐτὴ φερμένη ἀπὸ κόσμο ξένο, μοῦ ἐξηγοῦσε τόνα καὶ τἄλλο, μὲ κατατόπιζε πρόθυμα στὰ χρονικὰ τῆς Μονῆς καὶ στὶς χιλιόχρονες περιπέτειές της. Περπατούσαμε ἀργὰ-ἀργὰ στὸ πλακόστρωτο, μπροστὰ ἀπὸ τὰ ἰσόγεια κελλιά, σὰ μονωτήρια φυλακῆς, καθένα μὲ τὴν πορτούλα του, κανελλιὰ βαμμένη, τὸν ἀριθμό του ἀπέξω, κ' ἕνα μικρὸ ἄνοιγμα σὲ κάθε πορτούλα, σὲ σχῆμα σταυροῦ, γιὰ νὰ μπαίνῃ τάχα ὁ ἀέρας ποὺ χρειάζεται ὁ ἄνθρωπος, νὰ μὴν πεθάνῃ.

Μερικὲς πόρτες στέκαν ἀνοιχτές. Ἔβλεπα ἕνα φτωχικὸ κρεββάτι σὲ δυὸ ξύλινα στρίποδα, ἕνα τραπεζάκι μὲ λίγα βιβλία, ἕνα σκαμνί. Καὶ στὸν τοῖχο, ἀνατολικά, τὸ κονισματάκι καὶ τὴν καντήλα. Οἱ καλόγεροι, στὸ πέρασμα τοῦ Ἡγούμενου, στεκόνταν καὶ προσχαιρετοῦσαν βάζοντας τὴν ἀπαλάμη στὸ στῆθος καὶ λυγίζοντας τὴ μέση. Καὶ ὁ Ἡγούμενος μοῦ ἐξηγοῦσε:

— Ὁ ἀδελφὸς Ἀγάπιος.

— Ὁ ἀδελφὸς Νεκτάριος.

— Ὁ ἀδελφὸς Ἰσίδωρος ὁ Ἀγιολαυρίτης... Αὐτὸς εἶναι μουσαφίρης.

Ἄλλοι ἀπ' αὐτούς, νέοι ἄνθρωποι ἀκόμη, ἄλλοι μισόκοποι, μερικοὶ γέροι. Μὲ τὸ μάλλινο ράσο τους, μὲ το σκοῦφο τους, μὲ τὰ χοντρά τους παπούτσια, μοιάζανε ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλο, σὰν πιόνια πάνω στὸ σκάκι τῆς ἴδιας Μοίρας. Στοὺς ὀρθόστενους ἐτούτους τάφους, ἂς σαλεύανε οἱ ἄνθρωποι μὲ τὰ μαῦρα ροῦχα. Ἐγὼ τοὺς ἔβλεπα νεκρούς, θαμμένους, ποὺ περιμέναν ἕνα λυτρωτή, νὰ τοὺς φωνάξῃ: «Λάζαρε, δεῦρο ἔξω!» Καὶ περιμέναν.

Στὸ φόντο τῆς αὐλῆς, μπροστὰ στὸ πιὸ ἄκρινὸ κελλί, ἔρριζα στὸν τοῖχο, καθόταν ἕνας νέος μὲ ντυσιὰ κοσμική: Σακκάκι, παντελόνι καὶ πουκάμισο γκρίζο, μὰ χωρὶς λαιμοδέτη. Τὸ συμπαθητικὸ πρόσωπό του ἦταν κορνιζαρισμένο μὲ μαλλιὰ καὶ γενάκια σγουρὰ καὶ μαῦρα. Καθότανε σὲ σκαμνὶ καὶ διάβαζε σκυφτός, μὲ τὸ βιβλίο στὰ γόνατα. Καθὼς ἄκουσε τὰ βήματά μας, σήκωσε τὸ κεφάλι, καὶ βλέποντάς μας νὰ ρχόμαστε, ἀναπετάχτηκε ὄρθιος, μὲ τὸ βιβλίο κλειστὸ στὸ χέρι.

— Μὴν πᾶμε ὧς ἐκεῖ, μουρμούρισε ὁ Ἡγούμενος, θὰ τόνε στενοχωρήσουμε. Θὰ πάῃ νὰ κρυφτῇ.

— Γιατί; Δὲν εἶναι «ἀδελφὸς» αὐτός;

— Ὄχι ἀκόμη, μὰ ὧς τὸ Πάσχα θὰ πάρῃ τὸ ἀγγελικὸ σχῆμα... Εἶναι δόκιμος. (Καὶ πιὸ χαμηλόφωνα:) Πᾶμε στὸ Ἡγουμενεῖο. Θὰ σᾶς πῶ τὴν παράξενη ἱστορία του

Τὸ Ἡγουμενεῖο, στὸ ἐπάνω πάτωμα, μὲ τὴ μακριά του ξελόντζα καὶ τὰ πλατιά του δώματα: Νὰ τὸ φῶς, ὁ ἀέρας, ἡ χαρὰ τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου! Ἀπὸ τὰ τεράστια παράθυρά του, ποὺ ἔβλεπαν μεσημβρινὰ στὴ σύδεντρη ρεματιά, ψηλὰ εἴκοσι - τριάντα μέτρα, θαύμαζα τὸ ἑξαίσιο πανόραμα τῆς φύσης τυλιγμένης στὸ ἀνοιξιάτικο ξαναγέννημά της. Μέσα στὴν ἁπλόχωρη τούτη σάλα, ὅλα ἤτανε μιὰ παρηγοριά: τὸ μεγάλο τραπέζι, ποὺ ἔπιανε ὅλο τὸ μάκρος, οἱ δεσποτικὲς πέτσινες πολυθρόνες, τὰ κάδρα ποὺ εἰκόνιζαν ἐπεισόδια ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφή, κείνη ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς πάστρας καὶ τῆς ἁγιότητας ποὺ τὰ τύλιγε ὅλα.

Καθήσαμε.

— Νὰ πάρουμε τὸν καφέ μας, διάταξε ὁ Ἡγούμενος τὸν ὑποταχτικό του.

Δυὸ πεταλοῦδες μπῆκαν ἀπόνα παράθυρο, κυνηγώντας ἡ μία τὴν ἄλλη, δυὸ πε-

ταλοῦδες ἄσπρες σὰ φύλλα γιασεμιοῦ, ἀγκαλιάστηκαν, στριφογύρισαν, κ' ἔφυγαν ἀπὸ τ' ἄλλο παράθυρο.

—Ἐδῶ εἶναι πιὸ καλά, μουρμούρισα.

Ὁ Ἡγούμενος δὲν εἶπε τίποτα, μόνο παίζοντας τὸ κομπολόϊ του ἔδινε κι' ἄλλες ὁδηγίες γιὰ τὸ σερβίρισμα τοῦ καφέ, ποὺ ἔπρεπε νὰ συντροφευτῇ καὶ μὲ τσίπουρο καὶ παξιμάδια καὶ γλυκὸ τριαντάφυλλο τῆς Μονῆς.

— Φτειάχνετε καὶ γλυκὰ τοῦ κουταλιοῦ; ρώτησα.

— Μόνο ροδοζάχαρη. Ἄλλοτε κάναμε καὶ λεμονάνθι καὶ νεραντζάκια, μὰ ἀπὸ τότε ποὺ τὰ χιόνια κάψανε τὰ ξυνά μας, περιωριστήκαμε στὸ τριαντάφυλλο... Ἔ, γι' αὐτό, δὲν ὑπάρχει φόβος νὰ λείψῃ. Ὅλη τούτη ἡ ρεματιά, ὡς δυὸ ὧρες δρόμο, γεμίζει τὸν Ἀπρίλη ἀπὸ ἀγριοτριαντάφυλλα... Πρῶτα, φτειάχναμε λιγοστὸ γλυκό, γιὰ τοὺς ἐπισκέπτας, νὰ ποῦμε, μὰ σὰν περισσεύει, καὶ οἱ πατέρες ἔχουν ζῆλο νὰ ἐργασθοῦν, στέλνουμε καὶ στὰς Ἀθήνας, στὸ ἐμπόριο.

— Μοῦ εἶπαν πὼς ἡ Μονὴ ἔχει εἰσοδήματα, προοδεύει;

—Ἂς ἔχῃ δόξαν ὁ Κύριος! Τὰ τελευταῖα χρόνια πηγαίνουμε πολὺ καλά... Τώρα μάλιστα ἡ περιουσία τῆς Μονῆς θ' αὐξηθῇ καὶ μὲ μιὰ ἰδιωτικὴ δωρεά, πολὺ σημαντική. Ἐκεῖνος ὁ νέος ποὺ εἴδατε...

— Ἄ! Ἄ!.., καὶ τέντωσα τ' αὐτιά μου.

— Ἔ, λοιπόν, δὲν ἔχει οἰκογένεια καὶ θ' ἀφήσῃ ὅλη του τὴν περιουσία στὸ Μοναστήρι. Εἶναι, ἀλήθεια, μιὰ ψυχὴ βασανισμένη, ποὺ ὁ Θεὸς εὐδόκησε νὰ τὴ σώσῃ ἀπὸ τὰς πλεκτάνας τοῦ Σατανᾶ καὶ ὡδήγησε δῶ τὰ βήματά της. (Συλλογίστηκε λιγάκι καὶ ξακολούθησε:) Νὰ μὴ μοῦ ζητήσετε ὅμως τ' ὄνομά του... Ξέρετε, εἶν' ἕνα φοβερὸ οἰκογενειακὸ μυστικό... Ἂν κ' ἔχω ἐμπιστοσύνη σὲ σᾶς, ποὺ σᾶς γνωρίζω ἀπὸ παιδί, θὰ σᾶς τὰ πῶ ἔτσι... ἀνωνύμως.

— Καλλίτερα, ἀφοῦ τὸ προτιμᾶτε.

— Λοιπόν, ποὺ λέτε, ὁ νέος αὐτὸς εἶναι, δηλαδὴ ἦταν, φοιτητὴς τῆς Ἰατρικῆς. Ἔμεινε στὸν κόσμο ὀρφανός, γιατὶ ὁ πατέρας του, ἔπειτα ἀπὸ μιὰ τρομερὴ ἐγκεφαλικὴ κρίση, ἔβαλε ὁ ἴδιος τέλος στὴ ζωή του. Ἀπὸ τὴ λύπη της, ἡ μητέρα τοῦ νέου, πέθανε, μακριά, σὲ κάποιο χτῆμα τους στὴ Ρουμανία, νομίζω... Εἶχε κάποτε κι' ἄλλον ἀδερφό, μεγαλείτερο, πού, παράδοξο, τελείωσε κι' αὐτὸς μὲ τὸν ἴδιο ἀνίερο τρόπο, τὴν αὐτοχειρία... Τὸ παράδοξο δηλαδὴ δὲν εἶναι ὅτι ηὐτοκτόνησε, ἀλλ' ὁ τρόπος τῆς αὐτοκτονίας; Ὁ Σατανᾶς τοῦ εἶχει σκοτίσει τόσο τὸ μυαλό, ποὺ πίστευε πὼς ὅλοι οἱ φίλοι του τὸν ἀπατοῦν, ὅλοι ἐπιβουλεύονται τὴν οἰκογενειακή του τιμὴ καὶ τὴν περιουσία του... Θέλησε νὰ τοὺς καλέσῃ σ' ἕνα γεῦμα καὶ νὰ τοὺς δηλητηριάσῃ ὅλους.

— Μανία καταδιώξεως, δέσποτα.

— Μανία... Ζητοῦσε, λοιπόν, νὰ βρῇ τὸ κατάλληλο σὲ ποσότητα δηλητήριο, κ' ἐπειδὴ δὲν τοῦ στάθηκε εὔκολο καὶ ἡ ταραχή του ὁλοένα περίσσευε, κλείστηκε μιὰ νύχτα στὴν κάμαρά του καὶ πυροβολήθηκε. Τὸ γράμμα ποὺ ἄφησε, τὰ ἐξηγοῦσε ὅλα: «Αὐτοκτονῶ, ἔγραφε, γιατὶ δὲν μπορῶ ν' ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου, ποὺ μὲ καταδιώκουν παντοῦ.» Τί περίεργο, λοιπόν, ποὺ ὕστερα ἀπὸ μερικὰ χρόνια, ὁ πατέρας ἔγραφε, κάτω ἀπὸ τὸ γράμμα τοῦ γιοῦ του, τὴ σημείωση αὐτή: «Κ' ἐγὼ ἐπίσης. Ὁ κόσμος εἶναι μιὰ ἀπάτη. Φιλία δὲν ὑπάρχει!» Ἔπειτ' ἀπὸ τὴ δεύτερη αὐτὴ αὐτοχειρία, ὁ γυιός...

— Αὐτὸς ὁ νέος;

— Αὐτὸς ποὺ εἴδατε κάτω, συγκέντρωσε ὅλη του τὴν περιουσία καὶ βάλθηκε νὰ τελειώσῃ τὰς σπουδάς του. Ἡ ἰατρικὴ τὸν τραβοῦσε. Οἱ καθηγηταί του, οἱ συμφοιτηταί του, ὅλοι, εἶχαν νὰ κάνουν μὲ τὴν ἐπιμέλειά του καὶ μάλιστα μὲ τὸ τάλαντόν του... Λένε πὼς ἡ ἐπιστήμη τοῦ Ἱπποκράτους εἶναι τάλαντον;

— Βεβαίως. Προπάντων ἡ Διαγνωστική.

— Λοιπόν, αὐτὸς εἶχε τόση ἐπίδοση, ὥστε ἕνας καθηγητής του τὸν ἐπῆρε, φοιτητὴ ἀκόμη, ὡς Ἐπιμελητὴ στὴν Κλινική του... Τὰ χρόνια περνοῦσαν, ἔγεινε τελειόφοιτος. Τότε πιά, μελετοῦσε νύχτα-μέρα, κούραζε ὑπερβολικὰ τὸ μυαλό του. (Ὁ Ἡγούμενος στάθηκε λίγο, κ' ὕστερα, ἀποφθεγματικά, καὶ σὰ νὰ μιλοῦσε στὸν ἑαυτό του:) Ὁ ἐγκέφαλος εἶναι ἡ ἕδρα τῆς ψυχῆς. Δὲν πρέπει νὰ τὸν καταπονοῦμε πολύ, γιατὶ κάμπτεται, θολώνεται, καὶ τότε τὸ Πνεῦμα τοῦ Κακοῦ βρίσκει ἀνίσχυρη τὴ συνείδησή μας καὶ μπαίνει μέσα, νὰ κυριαρχήσῃ... Ἔτσι καὶ σ' αὐτὸν τὸν νέο, ποὺ μελετώντας μ' ἔνταση τὰ ἐπιστημονικὰ συγγράμματα, ἐπηρεάστηκε. Τοῦ γεννήθηκε ἡ ζωηρὴ ἐπιθυμία νὰ ἐξηγήσῃ μὲ τὴν Ἐπιστήμη τὸ μυστήριο τῆς οἰκογενειακῆς του τραγωδίας. Ἤξερε πὼς ὄχι μόνο ὁ ἀδελφός του πρῶτα κι' ὁ πατέρας του ὕστερα, μὰ κι' ὁ παππούς του πρωτύτερα, κι' ἀκόμη ἕνας θεῖος του, εἶχαν οἱ ἴδιοι βάλει τέλος στὴ ζωή τους, ἀπὸ ἀφορμὲς σχεδὸν ἀνεξήγητες... Σκυμμένος, λοιπόν, ἐτοῦτος ἐπάνω στὰ βιβλία τῆς Ψυχιατρικῆς καὶ τῆς Νευρολογίας, ἑλληνικὰ καὶ ξένα, βεβαιωνότανε, κάθε μέρα καὶ περισσότερο, πὼς ἡ κατάρα τῆς κληρονομικότητος κρέμεται πάνω στὴν οἰκογένειά του. Ἡ ἰδέα αὐτὴ καρφώθηκε μέσα του, τοῦ ἔγεινε μόνιμη. Ψυχὴ εὐγενική, ὅπως εἶναι, δὲ φοβήθηκε, λέει, τόσο γιὰ τὸν ἑαυτό του, ὅσο γιὰ τοὺς ἄλλους. Τὰ προηγούμενα τῶν συγγενῶν του, ποὺ κυριευμένοι ἀπὸ τὴ μανία, ἀπεπειράθησαν, πρὶν αὐτοχειριασθοῦν, νὰ σκοτώσουν τοὺς φίλους τους, τὰ περιστατικὰ ποὺ ἐσημειώθησαν στὴ φαμίλια του, τὸν ἐτάραξαν. Ζήτησε νὰ βρῇ ἄγκυρα σωτηρίας στὴ μο-

ναξιά, στὴ γαλήνη. Ἔκλεισε τὰ βιβλία, ἐγκατέλειψε καὶ Κλινικὲς καὶ Πανεπιστήμια, καὶ ἦρθε νὰ περάσῃ λίγον καιρὸ ἐδῶ, νὰ τονώσῃ τὸ σῶμα του στὸ βουνό, στὸν καθαρὸ ἀέρα. Σὲ μᾶς ἦρθε συστημένος ἀπὸ τὸ κέντρο, ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο. Εἶπε ὅτι θὰ ἔμενε ἕνα-δύο μῆνες καὶ τοῦ παραχωρήσαμε κεῖνο τὸ κελλί, τὸ ἀκρινό, γιατὶ ἤθελε νὰ βρίσκεται παράμερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους... Στὴν ἀρχή, φαινότανε μελαγχολικός, ἰδιότροπος, ἀπέφευγε πολλὲς κουβέντες μὲ τοὺς μοναχούς, μὲ τὸν καιρὸ ὅμως ἔγινε πιὸ ὁμιλητικός, πιὸ κοινωνικός. Ἔβγαινε σὲ περιπάτους μακρυνούς, στὸ λόγγο, ἢ καὶ ὡς πέρα στὴ θάλασσα, στοὺς βράχους. Ἄρχισε μάλιστα νἀρχεται ταχτικὰ καὶ στὴν Ἐκκλησία, πρῶτα στὴ Λειτουργία, ἔπειτα καὶ στοὺς ὄρθρους. Μᾶς προξενεῖ ἐντύπωση ἡ εὐλάβειά του. (Καὶ μὲ τόνο χαρᾶς:) Ἄ, εἶναι φανερὸν πὼς ἡ Θεία Χάρις ἔκαμε τὸ θαῦμα της! Πνεῦμα γαλήνης ἔπνευσε μέσα του, ἐκεῖνο ποὺ λέει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με.»

— Καὶ τώρα; ρώτησα.

— Τώρα πιὰ ὁ νέος δὲ θέλει ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴ Μονή. Τὴν περασμένη βδομάδα, σὲ μιὰ συνομιλία μας διεξοδική, μοῦ ἐδήλωσε καθαρὰ ὅτι στὴν ψυχή του ἔγινε τελεία μεταβολή: Ἀπεφάσισε ν' ἀπαρνηθῇ τὰ ἐγκόσμια καὶ ν' ἀφιερωθῇ στὴ διακονία τοῦ Θεοῦ.

— Καὶ σεῖς δεχτήκατε τὴν αἴτησή του; εἶπα μὲ ζωηρὴ ἔκπληξη.

— Γιατὶ ὄχι; Ἀφοῦ ὁ ἴδιος τὸ θέλει μὲ τόσο ζῆλο; Ἀφοῦ τὸ νομίζει σωτηρία του; Αὐτὸς τρέμει σύγκορμος στὴν ἰδέα ὅτι, μέσα στὴν τύρβη τῆς κοσμικῆς ζωῆς καὶ στὸν ἐκνευρισμό της, δὲ θὰ μπορέσῃ ν' ἀποφύγῃ τὴν ἐκδήλωση τῆς ἀπαισίας κληρονομικότητος. Ἐκεῖνο ποὺ φοβᾶται πρὸ πάντων, εἶναι νὰ μὴ γείνῃ φονιᾶς... Καὶ γιὰ τὴ Μονὴ πάλι εἶναι μιὰ θεία οἰκονομία. Ὁ νέος ἀδελφὸς θὰ κληροδοτήσῃ τὴν περιουσία του στὴ Μονή, καὶ σὰ γιατρὸς σχεδὸν ποὺ εἶναι, θὰ φαίνεται χρήσιμος, ἐν ὥρα ἀνάγκης, σὲ ὅλους ἐδῶ γύρω: στοὺς σκηνίτες, στοὺς περαστικούς, στοὺς ψαράδες. Ἐδῶ, τρεῖς ὧρες δρόμο, δὲ βρίσκεται γιατρός.

— Καὶ στοὺς ἀδελφούς, χαμογέλασα.

— Φυσικὰ καὶ στοὺς ἀδελφούς, ἀφοῦ ὅλοι εἴμεθα ὑποκείμενοι εἰς τὴν ἀσθένειαν. (Καὶ συλλογισμένος:) Ἀρκεῖ νὰ συμφιλιωθῇ ἐντελῶς μαζί τους, γιατὶ αὐτὲς τὶς ἡμέρες δὲν τὰ πάει μὲ ὅλους καλά. Κλείστηκε πάλι στὸ κελλί του καὶ στὸν ἑαυτό του. Δὲν κουβεντιάζει, παρὰ μόνο μαζί μου.

— Ὥστε, οὔτε γὼ θὰ μποροῦσα ν' ἀλλάξω δυὸ λόγια μὲ τὸν ἀδελφό... πῶς θὰ τὸν ὀνομάσετε;

— Μὰ... ἀκόμα ἔχει τὸ κοσμικό του ὄνομα, ἀλλὰ φαίνεται πὼς θὰ εἶναι ὁ ἀδελφὸς Εἰρηναῖος... Σᾶς λέω ὅμως ὅτι θὰ ματαιοπονήσετε, ἂν ζητήσετε νὰ μιλήσετε μαζί του. Δὲν ἐδέχτηκε κανένα ὡς τώρα. Οὔτε τὸν καθηγητή του, ποὺ ἦρθε ἐπίτηδες ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Οὔτε μιὰ κυρία... συγγένισσά του, εἶπε αὐτή... ποὺ ἦρθε τρεῖς φορὲς νὰ τὸν ἰδῇ καὶ τὴν ἐδιώξαμε. Μόλις μαθαίνει πὼς ζητοῦν νὰ τοῦ μιλήσουν, ἀποσύρεται στὸ κελλί του καὶ κλειδώνεται. Ὤ, ἔχει ἔνθεον ζῆλον ὁ νέος αὐτός!

— Καὶ πῶς περνᾷ τὶς ὧρες του; ρώτησα.

— Διαβάζει. Ἔφερε τὰ συγγράμματά του καὶ διαβάζει. Τοῦ τὰ ἐπέτρεψα, γιατὶ σκέπτομαι ὅτι δὲν πρέπει νὰ χάσῃ τὴν ἐπαφὴ μὲ τὴν Ἐπιστήμη, ποὺ εἶναι καὶ αὐτὴ ἀποκάλυψις Θεοῦ στοὺς ἀνθρώπους. Μελετᾷ ὅμως καὶ τὰ ἱερὰ κείμενα ποὺ τοῦ ἔδωσα. Καὶ προετοιμάζεται γιὰ τὴ χειροτονία, μὲ ἥρεμη καὶ ἀποφασιστικὴ πίστη.

Ὅταν ἄφησα τὸ Μοναστήρι, ὁ ἥλιος

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

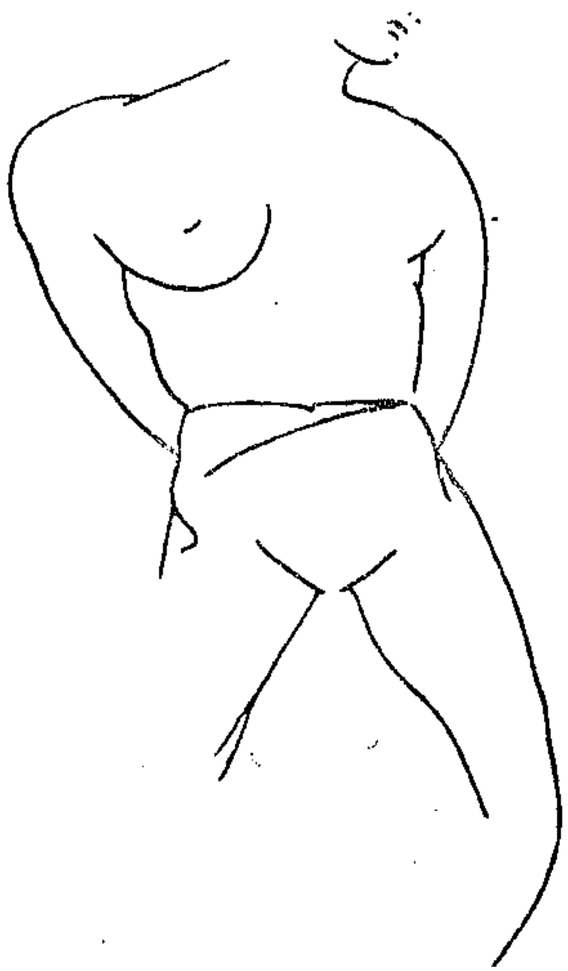

VALERIA LADD — ΑΜΑΖΩΝ

μεσουρανοῦσε στὸν καταγάλανο οὐρανό. Φεύγοντας, δὲ μπόρεσα νὰ ἰδῶ τὸ δόκιμο μοναχό, μὰ ἡ σκέψη μου ἦταν ὁλοένα σ' αὐτόνε, καθὼς ἐπήγαινα στὴ δημοσιά, κορνιζαρισμένη μὲ ἀνθισμένους βάτους καὶ χίλιω λογιῶν ἀγριολούλουδα. Καὶ ἡ καμπάνα τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ δὲν ξέρω γιατὶ σήμαινε κείνη τὴ μεσημερνὴ ὥρα, ἀντηχοῦσε μέσα μου σὰν γιὰ ἑτοιμοθάνατο. Μεθαύριο, δὲ θὰ βρισκότανε κανεὶς νὰ πῆ καὶ γι' αὐτόνε: «Λάζαρε, δεῦρο ἔξω!»

Περάσανε τρία χρόνια ἀπὸ τότε.

Ἕνα πρωΐ, κοιτάζοντας τὴν ἐφημερίδα μου, εἶδα σὲ μιὰν ἄκρη: «Πυρκαϊὰ Μονῆς» φανταστῆτε τὴν ἔκπληξή μου, ὅταν διάβασα ὅτι ἡ Μονὴ ποὺ εἶχε μισοκαεῖ ἀπὸ ξαφνικὴ φωτιά, ἦταν ἡ δική μου, δηλαδὴ ἐκείνη ποὺ εἶχα ἐπισκεφθεῖ τότε, κυνηγώντας νέες ἐντυπώσεις, μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα. Ὁ ἀγαθὸς Ἡγούμενος, ὁ μυστηριώδης τελειόφοιτος ποὺ θέλησε νὰ γείνῃ καλόγερος, τὰ τραγικὰ πρόσωπα τῆς γενιᾶς του, ποὺ φυλλορροοῦσε καὶ ξεκληριζότανε μὲ τὴν αὐτοκτονία, ὅλα κεῖνα, φανερώθηκαν ἀμέσως μπροστά μου, σ' ἕνα φόντο μαυροκόκκινο.

Χινόπωρο ἦταν, κ' εἶχα, ὡς τόσο, καιρὸ στὴ διάθεσή μου. Ἀποφάσισα νὰ πάω στὸ Μοναστήρι.

Ἔτσι, τὴν ἄλλη βδομάδα, ὕστερ' ἀπὸ τρεῖς ὧρες δρόμο μὲ τὸ τραῖνο κι' ἄλλες τόσες μὲ τὸ αὐτοκίνητο, ἔβλεπα τὰ πεῦκα τῆς Μονῆς καὶ ξεχώριζα τὰ τεῖχη της, κοντὰ στὴ ρεματιά. Πέρα, ἀπόνα ξέγναντο, ἄσπριζε ἡ θάλασσα φουρτουνιασμένη, φυσώντας τὴν κακή της ἀνάσα στὸ δυσμικὸν οὐρανό.

Κατέβηκα στὸ τρίστρατο, ἀφήνοντας τὸ αὐτοκίνητο νὰ συνεχίσῃ τὸ δρομολόγιό του γιὰ τὴν πρωτεύουσα τῆς Κοινότητας. Κι' ὅπως τὴν ἄλλη φορά, ἐβάδιζα πεζὸς γιὰ τὸ Μοναστῆρι.

Ὅσο ἐζύγωνα, τόσο τ' ἀχνάρια τῆς φωτιᾶς φαινόνταν καλλίτερα: Δέντρα καψαλισμένα, ἄλλα πεσμένα χούρβαλα, κι' ἀπὸ μερικὰ παράθυρα τοῦ ἀπάνω πατώματος ἔβλεπα κομμάτια οὐρανό. Φτάνοντας στὴ μεγάλη ξώπορτα — καπλαντισμένη μὲ μπρούντζινες πλάκες καὶ χοντρὰ καρφιὰ — πῆρα γενικὴ ἰδέα τῆς καταστροφῆς. Τὰ περισσότερα κελλιὰ ἦταν καϋμένα, ὅμως ὁ ναὸς ἔστεκε ἀπείραχτος. Πίσω, ἡ πυρκαγιὰ εἶχε τσουλουφρίσει κάμποσο τὸ δάσος.

Καὶ τώρα, νὰ τί μοῦ διηγήθηκε, μὲ ἱερὴ φρίκη, ὁ γεροντότερος ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς, ὁ πάτερ Ἀκεψιμᾶς, ποὺ τόνε βρῆκα νὰ κάθεται στὸν πρόναο, μόνος, καὶ νὰ διαβάζῃ μὲ βαθειὰ προσοχὴ ἕνα βιβλίο, ἐνῷ οἱ ἄλλοι καλόγεροι καταγίνονταν νὰ περιμαζέψουν τὰ καϋμένα δοκάρια ἀπὸ τὰ κελλιά, ἄλλοι νὰ κουβαλοῦν πέτρες καὶ λάσπη στοὺς χτίστες, κι' ὅλοι νὰ βοηθοῦν στὴν ἐπιδιόρθωση τῆς Μονῆς, «νὰ ἐξοικονομήσουν τὰ πράγματα».

Δὲ θὰν τὰ γράψω στὴ γλῶσσα τοῦ πιὸ γέρου ἀπὸ τοὺς μοναχούς, ποὺ ἦταν ὅλο κατάρες γιὰ τὸν αἴτιο, ὅλο ἐπικλήσεις στοὺς Ἁγίους καὶ προπάντων ὅλο παρεκβάσεις ἀπὸ τὸ θέμα.

Ἡ νυχτερινὴ τραγῳδία εἶχε ξεσπάσει χωρὶς νὰ τὴν περιμένουν. Ὁ μοναχὸς Εἰρηναῖος εἶχε νὰ φανεῖ δυὸ βδομάδες στὴ Λειτουργία. Ἀφοῦ πιάστηκε μὲ ὅλους τοὺς ἀδελφούς, ἀφοῦ ἔκλεισε τὴν πόρτα τοῦ κελλιοῦ του κατάμουτρα στὸν Ἡγούμενο, ἄρχισε νὰ βλαστημάῃ θεοὺς καὶ δαίμονες, καὶ νὰ λέῃ πὼς ὅλοι τὸν κυνηγοῦν, ὅλοι θέλουν τὸ κακό του, πὼς ἐφαρμάκωσαν τὸ ψωμί του καὶ τὸ νερό του, καὶ νὰ τοὺς ρίχνῃ, ἀπὸ τὴ σταυρωτὴ τρύπα τῆς πόρτας του, φριχτοὺς ἀναθεματισμούς.

Αὐτὰ γινήκανε κατὰ τὸ βράδι, ἀνάβοντας τὰ φῶτα. Ὁ Ἡγούμενος διάταξε νὰ χτυπήσουν τὸ σήμαντρο, καὶ ὅταν συνάχτηκαν ὅλοι οἱ μοναχοί, εἶπε μὲ συγκινημένη φωνὴ ὅτι «ὁ «ἐν Κυρίῳ ἀδελφὸς Εἰρηναῖος ἐδαιμονίσθη» κ' ἔπρεπε νὰ κάνουν ὁλονύχτια δέηση γι' αὐτόν, «μετὰ γονυκλισίας καὶ μεγάλης παρακλήσεως». Ἀμέσως, ἄναψαν τὰ μανουάλια, ἡ Ἐκκλησία φωτίστηκε, οἱ ψάλτες πιάσανε τὰ στασίδια τους καὶ ἡ ψαλμῳδία ἄρχισε.

Ὅμως οἱ καλόγεροι, ποὺ ἦταν γονατισμένοι στὶς πλάκες, στήλωναν πιὸ πολὺ ἔξω τ' αὐτί, καὶ ἀφουγκραζόνταν τὰ ξεφωνητὰ τοῦ «δαιμονισμένου», τὶς βλαστήμιες καὶ τὶς φοβέρες του...

Ἐπάνω στὸ «Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον», γίνηκε ἔξω ἡσυχία. Ὁ Ἡγούμενος ἐκεῖ πάντα, χαιρότανε ἡ καρδιά του. Ἡ ὥρα προχωροῦσε ἔτσι, γεμάτη ἐλπίδες... Ἦρθε ἡ στιγμὴ τοῦ ἐξορκισμοῦ. Ὁ Ἡγούμενος παρουσιάστηκε στὴν Ὡραία Πύλη καὶ κρατώντας ἀνοιχτὸ τὸ Μέγα Εὐχολόγιο, ἄρχισε νὰ διαβάζῃ δυνατά:

«Ὁ Κύριος, ἐπιτιμᾷ σε, Διάβολε, διὰ τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ ὀνόματος: φρίξον, τρόμαξον, φοβήθητι, ἀναχώρησον, ἐξολοθρεύθητι, φυγαδεύθητι! Ὕπαγε κατ' ἀνέμων, πνεῦμα πονηρόν, πνεῦμα ἀσελγείας, πνεῦμα ἡμερινόν, νυκτερινόν, μεσονυκτικόν!... Ὕπαγε ἐν φάραγξιν, ἐν διόδοις καὶ τριόδοις, ἐν λίμνῃ, ἐν θαλάσσῃ, ἐν κρημνῷ καὶ ἀβύσσῳ! Ἀναχώρησον ἀπὸ τοῦ πλάσματος τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τοῦ νοός, ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ἀπὸ τῆς καρδίας, ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων αὐτοῦ...»

Ἄξαφνα, ὁ πάτερ Μηνᾶς ὁ κελλάρης μπαίνει κουτσαίνοντας στὸ ναό, ἀνάστατος:

— Φωτιά! φωνάζει, φωτιά! Ὁ Εἰρηναῖος ἔβαλε φωτιά!

Κόψανε τὴ λειτουργία, πετάχτηκαν ἔξω, καὶ τί νὰ ἰδοῦν; Ἀπὸ τρία κελλιὰ τοῦ κάτω πατώματος νὰ βγαίνουν φλόγες, ἄλλες φλόγες νὰ ξεπηδοῦν ἀπὸ τὴν ἀποθήκη τοῦ σανοῦ, ποὺ τ' ἄλογα τοῦ Μοναστηριοῦ χλιμιντρίζανε θρηνερά, καὶ ἀνάμεσα στοὺς καπνοὺς καὶ στὶς φλόγες, βλέπουνε τὸν τρελλὸ νὰ τρέχῃ ξυπόλυτος, ξεσκούφωτος καὶ μ' ἕνα δαυλὶ στὸ χέρι.

Πρωτοῦ βγοῦν ἀπὸ τὴ σαστισμάρα τους οἱ καλόγεροι, ὁ τρελλὸς ἔτρεξε στὴν ὀξώπορτα, τράβηξε τὸ σούρτη, κ' ἔφυγε σὰν ἀστραπὴ ἀφίνοντας πίσω του τὸν Ἡγούμενο πεσμένο στὶς πλάκες, μισοπεθαμένο, καὶ τοὺς ἄλλους νὰ τρέχουν ἐδῶ καὶ κεῖ, νὰ σώσουν ὅ,τι εἶναι βολετὸ νὰ σωθῆ. Ἔφυγε τρεχᾶτος, μέσα στὴν ἀσβολερὴ νύχτα, χάθηκε κατὰ τὸ δρόμο ποὺ φέρνει στὴ θάλασσα, στοὺς βράχους.

— Ὅμως νά! σὲ κείνη τὴ θανάσιμη ὥρα, λέει ὁ πάτερ Ἀκεψιμᾶς, ἡ Παναγία ἔκανε τὸ θᾶμα της: Ἀστραπὲς καὶ βροντὲς χαράκωσαν τὸν οὐρανό, ποὺ ἄνοιξε τοὺς καταρράχτες του, κ' ἔπεφτε ἡ βροχὴ κατακλυσμός, παιδί μου!... Ἐκεῖνος ὁ μιαρὸς χανότανε, ἀφήνοντας πίσω τὸ σατανικό ἔργο του, ὅμως ἡ χάρη της ἔσβυνε τὴ φωτιά. Κοιτᾶχτε: τίποτα δὲν ἔπαθε ὁ ἱερὸς Ναός. Καὶ τὰ κελλιὰ καὶ τὸ Ἡγουμενεῖο θὰ τὰ ἐπιδιορθώσουμε ἐμεῖς.

— Καί... κεῖνος τί ἀπέγινε; ρώτησα.

Ὁ πάτερ Ἀκεψιμᾶς ἐσήκωσε τοὺς ὤμους.

— Δὲν ξέρουμε, εἶπε ἀγαναχτισμένος, δὲν τόνε βρήκαμε πουθενά. Κάποιοι τσοπαναραῖοι εἴπανε τάχα πὼς εἴδανε κείνη τὴν ὥρα, ἀνάμεσα στὶς ἀστραπὲς καὶ τὰ μπουμπουνητά, ἕναν καβαλλάρη νὰ τρέχῃ κατὰ τὴ θάλασσα, κατὰ τὸν ἐγκρεμό, καὶ τὰ ρουθούνια τ' ἀλόγου του βγάζανε φωτιὲς καὶ τὰ πέταλά του. Κι' ὅθε περνοῦσε, εἴπανε, ὁ ἀγέρας βρώμαγε διάφι!... Λοιπόν, κ' ἐγὼ πιστεύω πὼς αὐτός ποὺ μᾶς ἔφερε τέτοια συφορὰ στὸ Μοναστήρι, δὲν ἦταν ἄνθρωπος. (Καὶ κοιτάζοντάς με στὰ μάτια, ἐπρόσθεσε:) Μάθαμε ποτὲ τ' ὄνομά του; Ὄχι. Λοιπόν, ἦτανε συνεργὸς τοῦ Σατανᾶ, ποὺ στὸ τέλος ὁ Διάβολος τὸν πῆρε καβάλλα καὶ φύγανε. Πᾶνε ἀγυρισιά τους!

— Μὰ τί; χαμογέλασα. Τέτοια πράματα τώρα;

— Γιὰ σᾶς, ποὺ εἶστε λιγόπιστοι, εἶπε ζαρώνοντας τὰ φρύδια ὁ γέρο-καλόγερος. Γιὰ μᾶς ὅμως, τὰ ἐξηγεῖ ὅλα τὸ βιβλίο τοῦτο.

Καὶ ἀνοίγοντας τὴν ἀποκάλυψη Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐπρόσθεσε μὲ τὴ συγκινημένη φωνή του:

— Ἀκοῦστε, κύριε. Ὁ Διάβολος κάθε στιγμὴ ἔρχεται νὰ μᾶς πειράξῃ. Ἀκοῦστε: «... Καὶ ἐστάθην ἐπὶ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης, καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀνεβαῖνον, ἔχον κεφαλὰς ἑπτὰ καὶ κέρατα δέκα· καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ὄνομα βλασφημίας. Καὶ εἶδον μίαν τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡς ἐσφαγμένην εἰς θάνατον!...»

Δὲν ἐρώτησα περισσότερα. Καὶ τὸν Ἡγούμενο δὲν μπόρεσα νὰ τόνε δῶ. Τὸν εἶχαν μεταφέρει στὴν πόλη νὰ τὸν γιατρέψουνε σὲ Κλινική. Ἔτσι, δὲν κατώρθωσα νὰ μάθω ἂν ὁ ἄνθρωπος «ποὺ τὸν πῆρε ὁ Διάβολος καβάλλα», ἄφησε τουλάχιστον τὰ ἐπίγεια ἀγαθά του στὸ Μοναστῆρι αὐτό, ὅπου ἡ ψυχή του δὲ μπόρεσε νὰ βρῇ τὴ γαλήνη καὶ νὰ ξεφύγῃ τὴ μοῖρα τῆς γενιᾶς του.

ΣΤΕΦ. ΔΑΦΝΗΣ

ΛΗΣΜΟΝΗΜΕΝΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ (*)

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑΤΙΚΟ

Ἔλα στὸ κεφάλι τὸ ξανθὸ
νὰ σοῦ βάλω τ' ὄμορφο στεφάνι,
ποὺ γιὰ σὲ ὅλη νύχτα τώχω κάνει:
νὰ στολίσω μ' ἄνθη τὸν ἀνθό!

Ἰδές το! τί ὡραῖα ποὺ θὰ πάῃ
τοῦ ξανθόχλωμού σου κεφαλιοῦ!
Εἶν' ἀπ' τὰ ὕστερνὰ τοῦ Ἀπριλιοῦ
κι ἀπ' τὰ πρῶτα λούλουδα τοῦ Μάη.

Κ' ἔτσι μὲ τὰ ρόδα στὰ μαλλιά,
κ' ἔτσι στὰ ὁλόλευκα ντυμένη,
νὰ θαρρῶ πὼς σφίγγω ἀναστημένη
τὴν Πρωτομαγιὰ στὴν ἀγκαλιά!

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

(*) Ἐφ. «Ἑστία», 30 Ἀπριλ. 1894.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ

Τὴν ἡμέρα τοῦ Λαζάρου, ἀφοῦ σκολάσει ἡ ἐκκλησιά, τὰ παιδιὰ τοῦ χωριοῦ ξεκινοῦν ὅλα χωρισμένα σὲ τόσες παρέες, ὅσες καὶ οἱ συνοικίες, μ' ἕνα καλαθάκι στὰ χέρια.

Ἔτσι λοιπὸν καθὼς εἶναι, ἀρχίζουν μὲ τὴ σειρὰ τὰ σπίτια. κι' ἀφοῦ μποῦνε στὴν αὐλόπορτα, τραγουδοῦν διάφορα τραγούδια, καὶ σὰν τελειώσουν, βγαίνει ἡ σπιτονοικοκυρὰ καὶ τοὺς δίνει ἕνα αὐγό. Ἂν τὰ παιδιὰ ποῦνε περισσότερα ἀπὸ ἕνα τραγούδια. ζητοῦν ἀνάλογα αὐγά. Τὰ τραγούδια δὲν εἶναι παντοῦ τὰ ἴδια, ἀλλὰ ποικίλλουν ἀνάλογα μὲ τὸ σπίτι ποὺ τὰ λένε. Ἂν, π. χ., σ' ἕνα σπίτι βρίσκεται κόρη λεύτερη ἢ παιδὶ σὲ ἡλικία γάμου, εἶναι ἄλλα ἀπ' ὅτι θὰ εἶναι γιὰ ἕνα σπίτι ποὺ θὰ ὑπάρχουν μικρὰ ἢ μόνο ἡ νοικοκυρά.

Τὸ πιὸ συνηθισμένο ὅμως τραγούδι εἶναι τὸ παρακάτω, τὰ στολίδια τῆς κυρᾶς :

Καλῶς μᾶς ἦρε ὁ Λάζαρος καὶ τώρα καὶ τοῦ χρόνου
μὲ τὴν καλὴ τὴν πασχαλιά, μὲ τὸν καλὸ τὸ λόγο.
Ἐδῶ μᾶς εἶπαν κι' ἤρθαμαν στ' ἀφέντη μας τὸ σπίτι,
κι' ἀφέντης μας δὲν εἶν' ἐδῶ μόν' εἶναι ἡ κυρά μας.
Κυρὰ χρυσῆ, κυρὰ ἀργυρῆ, κυρὰ μαλαματιένια,
κυρὰ μ' ὅταν στολίζεσαι καὶ βάνεις τὰ χρυσᾶ σου,
βάνεις τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι κύκλο
βάνεις καὶ τὸν αὐγερινὸ καθάριο δαχτυλίδι.

Ἐπίσης, ἐπειδὴ στὰ περισσότερα σπίτια ὑπάρχουν μικρὰ παιδιά, πολὺ συχνὰ λένε καὶ τὸ ἑξῆς τραγούδι, ποὺ εἶναι μιὰ εὐχὴ γιὰ τὸ μικρό, νὰ προκόψει καὶ νὰ γίνει βασιλιάς :

Ἕνα σπειρὶ σπειρόπουλο σπειρὶ μαργαριτάρι
ὅταν σὲ γέννα ἡ μάννα σου κι' ὅταν καρδοπονοῦσε (1)
ἐγὼ στὴ θύραν στέκουμουν θεὸ παρακαλοῦσα.
«Κύργιε μ' νὰ γίνεις βασιλιάς, κύργιε μ' νὰ γίνεις [Ρήγας,
νὰ κοσκινίζεις τὸ φλουρὶ νὰ πέφτει τὸ λαγάρι
κι' αὐτὰ τὰ κοσκινίσματα νὰ δένεις στὸ μαντῆλι.
Κι' ἀπ' τὸ μαντῆλι στὴν ποδιὰ κι' ἀπ' τὴν ποδιὰ στὴ [ζώση
κι' ἀπὸ τὴ ζώση στ' ἄλογο κι' ἀπ' τἄλογο στοὺς [κάμπους.
Διψοῦν οἱ κάμποι γιὰ νερὸ καὶ τὰ βουνὰ γιὰ χιόνι
διψᾶ καὶ μένα ὁ γρίβας (2) μου γιὰ πράσινο χορτάρι.

Ἂν τὰ παιδιὰ ἔχουν τὸ θάρρος, ἢ εἶναι τὸ σπίτι συγγενικὸ καὶ ἔχει καὶ παλληκάρι τῆς παντριᾶς, τοῦ τραγουδοῦν :

Ἐδῶ 'χουν γιὸ γιὰ παντριά, ἐδῶ θὰ πάρουν νύφη,
τοῦ τάζουν χίλια πρόβατα καὶ πεντακόσια γίδια,
τοῦ τάζουν κι' ἕνα γαΐδαρο νὰ περπατεῖ καβάλα.

Ἄλλα τραγούδια εἶναι τὰ παρακάτω:

Ἐδῶ 'χουν ἄγουρο καλό, στὸ δάσκαλο πηγαίνει,
κι' ὁ δάσκαλος τὸν δέχεται μὲ δυὸ κλωνάρια μόσχο.
—Γιέ μου, τὸ ποῦν τὰ γράμματα, γιέ μου, τὸ ποῦν' [ὁ νοῦς σου.
—Τὰ γράμματά 'ναι στὸ χαρτὶ κ' ὁ νοῦς μου ἐκεῖ [πέρα·
κεῖ πέρα καὶ ἀντίπερα, πέρα στὶς μαυρομάτες.

Ἐδῶ 'χουν κόρην ἔμορφη ξανθὴ καὶ μαυρομάτα
τῆς τάζουν γιὸ τοῦ βασιλιᾶ, τῆς τάζουν γιὸ τοῦ [ρήγα.
Δὲ θέλει γιὸ τοῦ βασιλιᾶ, δὲ θέλει γιὸ τοῦ ρήγα
μόν' θέλει τ' ἀρχοντόπουλο μὲ τὶς πολλὲς χιλιάδες.

Τὸ παρακάτω τραγούδι ἀναφέρεται στὸν ἐρχομὸ τοῦ Χριστοῦ στὴ Βιθυνία καὶ τὴν ἀνάσταση τοῦ Λαζάρου. Εἶναι ἀρκετὰ μεγάλο καὶ βρίσκεται σὲ πολλὲς παραλλαγὲς μὲ γλωσσικὲς καὶ μετρικὲς ἀνωμαλίες· γι' αὐτὸ δὲ θὰ τὸ γράψω ὁλόκληρο, γιατὶ θὰ πρέπει νὰ ξεκαθαριστεῖ κάπως :

Σήμερον ἔρχεται ὁ Χριστός, ὁ ἐπουράνιος θεός,
ἐν τῇ πόλει Βιθανίᾳ μὲ κλαδοὺς καὶ μὲ βαΐα.
Μάρθα κλαίει καὶ Μαρία,
Λάζαρον τὸν ἀδελφόν της τὸν γλυκὺ καρδιακόν της.
Τὸν μοιρολογοῦν καὶ λέγουν, τὸν μοιρολογοῦν [καὶ κλαίγουν.
Τρεῖς ἡμέρες τὸν θρηνοῦσαν καὶ τὸν ἐμοιρολο- [γοῦσαν.
Τὴν ἡμέρα τὴν τετάρτη κίνησε ὁ Χριστός γιὰ νάρθει.
Τότε Μάρθα καὶ Μαρία
τότε ὅλη ἡ Βιθανία
μαθηταὶ καὶ ἀποστόλοι
ἔξω εὑρεθῆσαν ὅλοι.

(1) «Καρδιὰ» λένε στὴν Ἤπειρο καὶ τὴν κοιλιά. Λέγεται γι' ἀνθρώπους καὶ ζῶα· «καρδοπονάει, εἶναι ἄρρωστο» δηλ. ἔχει κοιλόπονο. «Μὲ πονάει ἡ καρδιά μου» κ' ἐννοοῦν τὴν κοιλιά.

(2) Γρίβα λένε τὸ ἄσπρο τὸ ἄλογο.

Τὸ τραγοῦδι αὐτὸ ἐξακολουθεῖ νὰ περιγράφει λεπτομερῶς τὴν ἀνάσταση τοῦ Λαζάρου, τὴ μετάβασή του στὸν ἅδη, τοὺς πόνους του κλπ.

Ἔτσι τὰ παιδάκια, σὰν γυρίσουν τὸ χωριὸ καὶ γεμίσουν τὰ καλαθάκια μ' αὐγά, ἔρχουνται στὸ σκολειὸ καὶ τὰ δίνουν στὸ δάσκαλο. Ἀλλοῦ τὰ παιδιὰ μοιράζουνται μεταξύ τους τ' αὐγὰ καὶ δίνουν στὸ δάσκαλο ἂν περισέψει κανένα.

Τὸ ἔθιμο αὐτὸ ὑπάρχει στὰ περισσότερα χωριὰ τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἠπείρου, δὲν ξέρω ὅμως ἂν ἐξακολουθοῦν οἱ δασκάλοι νὰ πέρνουν τ' αὐγά.

Σ' ἕνα χωριό, στὴν Ἀρίστη, ὁ δάσκαλος ἐξακολουθεῖ νὰ στέλνει τὰ παιδιὰ νὰ μαζεύουν αὐγά. Τὰ πουλεῖ, καὶ τὸ ἀντίτιμο μένει στὸ σχολικὸ ταμεῖο.

Σ' ἄλλα χωριά, τὰ παιδιά, ἀντὶ αὐγά, πέρνουν δεκάρες, ντύνουν ἕνα παιδάκι «Λάζαρο» καὶ κρατώντας το στὰ χέρια γυρίζουν ἔτσι τὸ χωριό.

Ὑποθέτω πὼς αὐτὸ ποὺ λέμε σ' ἀνθρώπους παράξενα ντυμένους καὶ κάπως κουτούς, «Λάζαρε», ἀπ' ἐδῶ ἔχει τὴν ἀρχή του.

Παράξενο εἶναι πῶς τὰ τραγούδια ποὺ ἀνέφερα παραπάνω δὲν τὰ λὲν ποτὲ ἄλλοτε ἐκτὸς ἀπ' τὴ μέρα τοῦ Λαζάρου καὶ πιὸ περίεργο πῶς ἐπεκράτησαν μερικὰ ὅπου δὲ γίνεται καμμία μνεία γιὰ τὸ Λάζαρο.

Ὅλα τὰ τραγούδια αὐτὰ τραγουδιοῦνται ἀπάνω σὲ σκοπὸ μονότονο καὶ ἴδιο, ρυθμικὰ καὶ allegra.

Τὸ ἔθιμο αὐτὸ δὲν ξέρω ἂν ὑπάρχει κι' ἀλλοῦ ἀπ' τὴν Ἤπειρο. Οἱ ἀναγνῶστες μας πιστεύω νὰ μᾶς πληροφορήσουν.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΑΡΑΛΗΣ

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Μ. ΒΙΤΣΩΡΗΣ — ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ

JOSÉ ZORILLA Y MORAL

ΔΟΝ ΖΟΥΑΝ

ΦΑΝΤΑΣΤΙΚΟ ΔΡΑΜΑ ΣΕ 5 ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ 2 ΕΙΚΟΝΕΣ (*)

Ἔμμετρη μετάφραση ἀπὸ τὸ ἱσπανικό: ΚΩΣΤΑ ΟΥΡΑΝΗ

ΠΡΑΞΗ ΤΕΤΑΡΤΗ (Συνέχεια)

ΣΚΗΝΗ IV

Δὸν Ζουάν, Σιούττι καὶ γιὰ λίγο Βριγίτα

Σιούττι
μπαίνοντας:

Αὐθέντη!

Δὸν Ζουὰν

Τί συμβαίνει, Σιούττι;

Σιούττι

Ἦρθ' ἕνας μὲ μιὰ προσωπίδα
καὶ θέλει ἐσᾶς.

Δὸν Ζουὰν

Εἶπε ποιός εἶναι;

Σιούττι

Ὄχι.

Δὸν Ζουὰν

Πῶς εἶναι;

Σιούττι

Δὲν τὸν εἶδα·
μοῦ εἶπε ὁ θυρωρός.

Δὸν Ζουὰν

Ἂς βγάλῃ
πρῶτα τὴ μάσκα καὶ θὰ ἰδοῦμε.

Σιούττι

Εἶπε πὼς θὰ τὴ βγάλῃ ἐμπρός σας.

Δὸν Ζουὰν

Μόνον αὐτό;

Σιούττι

..Καὶ νὰ σᾶς ποῦμε
πὼς πρόκειται γιὰ 'να σπουδαῖο
ζήτημα καὶ πολὺ ἐπεῖγο,
ποὺ ἀφοράει τὴ ζωή σας...

Δὸν Ζουὰν
φωνάζει:

Βριγίτα!..

(Στὸν Σιούττι:)

Στάσου ἐσὺ λίγο.

Βριγίτα
μπαίνοντας:

Τί θέλετε;

Δὸν Ζουὰν

Ἄκου, Βριγίτα;
ἡ δόνα Ἰνὲς πρέπει νὰ μείνῃ
στὴν κάμαρά της. Φύλαξέ την,
καὶ νὰ μὴν ἔβγῃ — ὅ,τι κι' ἂν γίνῃ!

Βριγίτα

Καλά, ἐννόησα. Πηγαίνω...

(Βγαίνει πρὸς τὸ δωμάτιο τῆς Ἰνές.)

Δὸν Ζουὰν
στὸν Σιούττι:

Εἶναι μονάχος του φερμένος
ἢ συνοδεύεται κι' ἀπ' ἄλλους;

Σιούττι

Μόνος του.

Δὸν Ζουὰν

Εἶν' ἁρματωμένος;

Σιούττι

Δὲν ξέρω.

Δὸν Ζουὰν
μόνος του:

Ποιὸς νὰ εἶναι τάχα;
Περίεργο!...

(Στὸν Σιούττι:)

Πῶς ἦρθ' ἐδῶ;

Σιούττι

Μὲ βάρκα.

(Σὲ λίγο:)

Νὰ τοῦ πῶ νὰ φύγῃ;

Δὸν Ζουὰν

Ἀφοῦ ἦρθε — θέλω νὰ τὸν δῶ!

(Ἀποφασιστικά:)

Δῶσ' τὸ σπαθί μου ἀμέσως!

Σιούττι

τὸ πέρνει ἀπὸ μίαν ἄκρη καὶ τὸ δίνει:

Νάτο.

Δὸν Ζουὰν

Κι' ἕνα πιστόλι.

(Ὁ Σιούττι τοῦ τὸ δίδει. Τὸ ἐξετάζει μὲ μιὰ ματιά).

Εἶναι γεμᾶτο;

Σιούττι

Ἐγὼ τὸ ἔχω γεμισμένο.

Δὸν Ζουὰν

Ὡραῖα. Ἕτοιμος. — Καὶ τώρα
πήγαινε πὲς πὼς τὸν προσμένω!

(Ὁ Σιούττι βγαίνει.)

ΣΚΗΝΗ V

Δὸν Ζουάν, Δὸν Λουΐς *μὲ προσωπίδα*

Δὸν Ζουὰν
ἐνῷ ὁ δὸν Λουΐς μπαίνει:

Τί θέλετε;

Δὸν Λουΐς

Ἀναζητοῦσα
ἕνα ἄνθρωπο. Τὸν βρῆκα τώρα.

Δὸν Ζουὰν

Μιλῆστε δίχως φόβο.

Δὸν Λουΐς

Μόνο
φόβο δὲ νοιώθω αὐτὴ τὴν ὥρα.
Φόβος ἐγὼ δὲν ξέρω τ' εἶναι!

Δὸν Ζουὰν
εἰρωνικά:

Θὰ μοῦ ἐξηγήσετε ὡστόσο,
ποία αἰτία ἐδῶ σᾶς φέρνει;

Δὸν Λουΐς
μὲ στόμφο καὶ θυμό:

Ἔρχουμαι γιὰ νὰ σὲ σκοτώσω!

Δὸν Ζουὰν

Τότ' εἶσαι ὁ δὸν Λουΐς.

Δὸν Λουΐς
ἴδιο ὕφος:

Ἐγὼ 'μαι.
Τὸ μῖσος ποὺ ἔχω στὴν ψυχή μου
γιὰ σένα, εἶν' ἔτσι μεγάλο
ποὺ σοῦ τὸ πρόδωσε ἡ φωνή μου.

Δὸν Ζουὰν
ἤσυχα:

Ἦρθες λοιπόν...

Δὸν Λουΐς
θυμωμένα:

Ναί, ἦρθα δῶ
γιὰ νὰ σοῦ πῶ πὼς εἴτ' ἐγώ,
εἴτε κ' οἱ δυό μας, εἴτ' ἐσὺ
εἴμαστε πλέον περισσοὶ
στὸν κόσμο αὐτόν.

Δὸν Ζουὰν
χαμογελᾶ εἰρωνικά:

Μονομαχία;

Δὸν Λουΐς

Τί νὰ τὰ ξαναλέμε πάλι;
Παίξαμε τὴ ζωή· καὶ πρέπει
τὸ στοίχημα ποὺχαμε βάλει
νὰ τὸ ξοφλήσουμε.

Δὸν Ζουὰν
μὲ ἐλαφρὸ ἐμπαιγμό:

Ὡραῖα·
ἔχω κι' ἐγὼ τὴν ἴδια γνώμη,
περίεργο δὲ εἶναι τὸ ὅτι,
ἔχοντας χάσει, ζεῖς ἀκόμη!

Δὸν Λουΐς
θυμωμένα:

Ἐπειδὴ ἔχασα, θαρροῦσες
ὅτι ὁ δὸν Λουΐς Μπατίλλια
θὰ πέθαινε σὰν ἕνα βῶδι
σ' ἕνα σφαγεῖο στὴ Σεβίλλια;
Ὅποιος στὸ χέρι ἔχει ἕνα
σπαθὶ καὶ στὴν ψυχή του μῖσος,
πεθαίνει, δὸν Ζουάν, σὰν ἄντρας,
σκοτώνοντας κι' ἐκεῖνος — ἴσως!

Δὸν Ζουὰν

Οὔτε κι' ἐγὼ εἶμαι χασάπης,
τί διάβολο! Εἴμαστ' εὐγενεῖς
κ' οἱ δύο, δὸν Λουΐς...

Δὸν Λουΐς

Καὶ τέτοιος
ἐλπίζω τώρα νὰ φανῆς
Γι' αὐτὸ καὶ ἦρθα μοναχός μου
ἐδῶ. Ἐμπιστεύτηκα σ' ἐσένα.

Δὸν Ζουὰν

Δὲν ἐμπιστεύτηκες ἀδίκως.
Τὸ στοίχημα ποὺχα βαλμένα
τὸ κέρδισα τιμίως. Ὅμως
οὔτ' ἀπαιτῶ νὰ σὲ σκοτώσω,
οὔτε κι' ἀρνοῦμαι στὴν τιμή σου
ἱκανοποίηση νὰ δώσω.
Γιὰ νὰ σ' εὐχαριστήσω, πές μου:
τί θὲς νὰ κάνω;

Δὸν Λουΐς

Τί νὰ κάνῃς;
Ἁπλούστατα: ἢ νὰ σκοτώσῃς...

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

Δὸν Ζουὰν

Ἤ, δὸν Λουΐς...;

Δὸν Λουΐς

Ἤ νὰ πεθάνῃς!

Αὐτὸ μονάχα.

Δὸν Ζουὰν

εἰρωνικά:

Τίποτ' ἄλλο;

Δὸν Λουΐς

θυμωμένα:

Τὸ στοίχημα ποὔχαμε βάλει
λὲς πὼς τὸ κέρδισες τιμίως...
Γιὰ τὴν τιμὴν ἔχεις μιὰν ἄλλη
ἰδέα, καθὼς βλέπω!... Εἶναι
τίμιο αὐτὸ νάχῃς στοὺς δρόμους
βαλτοὺς ἀνθρώπους νὰ μὲ πιάσουν,
ἐνῷ χτυπιόμαστε, ἀπ' τοὺς ὤμους;
Τίμιο εἶναι σ' ἕνα σπίτι
μὲ ἄλλο ὄνομα νὰ μπαίνῃς
καὶ ν' ἀτιμάζῃς μιὰ παρθένα;
Αὐτὸ 'νε τίμιο; Ἐπιμένεις;
Ὄχι, δὲν εἶναι! Καὶ ποτέ σου
δὲ θὰ ἐκέρδιζες ἐὰν
εἶχες σ' ἐνέργεια βαλμένα
τίμια μέσα, δὸν Ζουάν!

Δὸν Ζουὰν

ἤρεμα:

Ὥστε λοιπὸν θὰ χτυπηθοῦμε
γιὰ μιᾶς γυναίκας τὴν τιμή...

Δὸν Λουΐς

ἀποφασιστικά:

Δίχως νὰ χάνουμε στιγμή!

Δὸν Ζουὰν

μ' ἔλαφρὴ εἰρωνεία:

Σοῦ τῶπα: δὲν ἐναντιοῦμαι.
Νὰ σὲ ρωτήσω ὅμως μπορῶ,
προτοῦ σ' ἄλλη ζωὴ περάσῃς·
γιατὶ τὴν ἔπαιζες ἀφοῦ
δὲν ἤθελες νὰ τηνὲ χάσῃς;

Δὸν Λουΐς

Ἤξερα ἐγὼ πὼς μὲ τὸν ἴδιο
τὸ διάβολο στοιχηματοῦσα;
Ἂν τώξερα, σὲ βεβαιώνω
ἔτσι ἀλαφριὰ δὲ θὰ μιλοῦσα!
Τώρα, ὅ,τι ἔγινε, κανένας
δὲν εἰμπορεῖ νὰ τὸ διορθώσῃ:
ἔχει ἀρχίσει τὸ παιχνίδι·
μὲ τὸ σπαθὶ θὰ τελειώσῃ!
Πᾶμε!

Δὸν Ζουὰν

Στὸ δρόμο· ὄχι δῶ πέρα.

Δὸν Λουΐς

Μοῦ εἶναι ἀδιάφορο· ὅπου νἆναι.

Δὸν Ζουὰν

ἀφογκράζεται ἄξαφνα:

Ὅπλων κλαγγὲς ἄκουσα... Στάσου...
Στὴν πόρτα δυνατὰ χτυπᾶνε...

Δὸν Λουΐς

Θἄρχουνται γιὰ νὰ σὲ κρεμάσουν,
ἀλλὰ δὲν ἔρχουνται σὲ ὥρα.
Μοῦ ἀνήκεις καὶ δὲ θὰ σ' ἀφίσω!

(Κάνει νὰ σύρῃ τὸ σπαθί του;)

Εἰς προσοχή!

Δὸν Ζουὰν

Ἐδῶ;

Δὸν Λουΐς

Ναί, τώρα!

ΣΚΗΝΗ VI

Οἱ ἴδιοι, Σιούττι

Σιούττι

μπαίνει τρέχοντας· στὸ δὸν Ζουάν:

Γιὰ τὸ Θεό! Φύγετ' ἀμέσως!
Εἶναι σὲ κίνδυνο ἡ ζωή σας!

Δὸν Ζουὰν

Τί τρέχει, Σιούττι;

Σιούττι

Ἀστυνομία
ἔχει γεμίσει τὴν αὐλή σας!
Τὴν ἔφερε ὁ Κομεντατόρ!

Δὸν Ζουὰν

μὲ γρηγοράδα:

Οἱ ἄνθρωποί μας νὰ ἐμποδίσουν
μὲ κάθε τρόπο ἐδῶ νὰ μποῦν
ὅλους τοὺς ἄλλους, μὰ ν' ἀφίσουν
εἴσοδο ἐλεύθερη σ' ἐκεῖνον.
Ἄκουσες;

Σιούττι

Μά...

Δὸν Ζουὰν

Σ' ἐκεῖνον μόνο!

Πήγαινε!...

(Ὁ Σιούττι βγαίνει.)

ΣΚΗΝΗ VII

Δὸν Ζουὰν, Δὸν Λουΐς

Δὸν Ζουὰν

Δὸν Λουΐς, λυποῦμαι,
ἀλλὰ δὲν ἔχω τώρα χρόνο
γιὰ νὰ μονομαχήσω. Ὡς τόσο,
ἐὰν νὰ γίνῃ ἐπιμένεις
τώρα, θὰ σὲ παρακαλέσω
λίγο ἐδῶ νὰ περιμένῃς.

(Πηγαίνει καὶ τοῦ ἀνοίγει μιὰ πόρτα δωματίου:)

Μὲ τὸν Κομεντατὸρ ἀνάγκη
μεγάλη ἔχω νὰ μιλήσω·
μόλις τελειώσουμε θὰ εἶμαι
ἕτοιμος νὰ μονομαχήσω.

Δὸν Λουΐς

Περίμενα πολὺ ὡς τὰ τώρα!

Δὸν Ζουὰν

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ δόναν Ἄννα

εἶχα, θαρρῶ, στοιχηματίσει
καὶ μιὰ νεόφυτη — θυμᾶσαι;

Δὸν Λουΐς

Κι' αὐτὴν τὴν ἔχεις κατακτήσει;

Δὸν Ζουὰν

Κι' αὐτήν. Τὴν ἔφερα ἐδῶ πέρα.
Ἐνόμιζα ἀσφαλὴς πὼς θἄνε,
μά, καθὼς βλέπεις, ἔχουν ἔρθει
στὸ σπίτι μου καὶ τὴ ζητᾶνε.
Πρέπει νὰ τοὺς δεχτῶ· καθῆκο
εἶναι τιμῆς, ὑπάκουσέ με·
περίμενε σ' αὐτὴ τὴ σάλλα.

(Δείχνοντάς του τὸ στῆθός του:)

Ἂν ἐπιμένεις — σκότωσέ με!

Δὸν Λουΐς

Μά, δὸν Ζουάν....

Δὸν Ζουὰν

μὲ ὕφος ποὺ δὲν ἐπιδέχεται ἀντίρρηση:

Γιὰ μιὰ γυναῖκα
πρόκειται! Ἀρκεῖ ἡ ἐξήγησή μου!

Δὸν Λουΐς

Ἔστω. Μπορεῖ ὅμως καὶ νἆναι
φόβος νὰ χτυπηθῆς μαζύ μου!

Δὸν Ζουὰν

ἔξαλλος:

Ἄθλιε! Ἐγὼ θὰ σοῦ ἀποδείξω
τ' ἀντίθετο σὲ λίγην ὥρα!
Ἐδέχτηκα νὰ χτυπηθοῦμε
γιὰ νὰ σ' εὐχαριστήσω· τώρα
ἐγὼ τὸ ἀπαιτῶ! Σὲ λίγο
τὰ λέμε!... Μπὲς κεῖ μέσα πρῶτα,
γιατί...!

(Κάνει νὰ τραβήξῃ τὸ σπαθί του.)

Δὸν Λουΐς

Πηγαίνω. Ὑπὸ τὸν ὅρο
πὼς ἀνοιχτὴ θὰ μείνῃ ἡ πόρτα!

Δὸν Ζουὰν

Ἂς μείνῃ. Δὲν ἐναντιοῦμαι.
Θέλεις ν' ἀκούσῃς τί θὰ ποῦμε;

Δὸν Λουΐς

Ὄχι· μὰ γιὰ νὰ σὲ σκοτώσω
ἂν θὲς νὰ φύγῃς — καὶ τὸ νοιώσω!

(Μπαίνει στὸ δωμάτιο.)

ΣΚΗΝΗ VIII

Δὸν Ζουάν, σὲ λίγο Δὸν Γκονζάλο

Δὸν Ζουὰν

μονολογώντας:

Ὑπομονὴ δῶσ' μου, Θεέ μου!

Γκονζάλο

ἄγριος ἀπ' ἔξω:

Αἴ, δὸν Ζουάν!

Δὸν Ζουὰν

μονολογώντας:

Δῶσ' μου γαλήνη!

Γκονζάλο

Ἴδιος τόνος, ἀπ' ἔξω:

Ποῦ εἶσαι, ἄτιμε, ποῦ εἶσαι;

Δὸν Ζουὰν

μονολογώντας:

Κι' αὐτὸ θὰ κάνω ἐγὼ γιὰ κείνη!

(Γονατίζει. Πρὸς τὸν Γκονζάλο.)

Ἐδῶ, Κομεντατόρ. Ἐδῶ 'μαι.

Γκονζάλο

μπαίνοντας:

Ποῦ εἶσαι;

(Ἔκπληκτος:)

Μπᾶ! Γονατισμένος;

(Εἰρωνικά:)

Ὁ Δὸν Ζουὰν σ' αὐτὴ τὴ στάση;

Δὸν Ζουὰν

Ἐγὼ· στὰ πόδια σου πεσμένος.

Γκονζάλο

Περήφανος θαρροῦσα ὅτ' ἤσουν
καὶ ὅμως εἶσαι ἕνας δειλὸς
σὰν ὅλους τοὺς κακούργους!

Δὸν Ζουὰν

ἀγριεύοντας:

Σώπα!

Γκονζάλο

Δὲν εἶναι πιὰ γι' αὐτὸ καιρός!

Δὸν Ζουὰν

μὲ ἠπιώτερο τόνο:

Σώπασε, γέρο, κι' ἄκουσέ με!

Γκονζάλο

θυμωμένα:

Τί ἔχεις νὰ μοῦ πῇς ἐμένα
ποὺ ν' ἀλαφραίνουνε τὰ ὅσα,
ἄτιμε, μοῦχεις καμωμένα;
Ἀξίζεις σὺ συγγνώμη;... Ἐσὺ
ποὺ σ' ἕνα μοναστῆρι μπαίνεις
καὶ τὴν ταγμένη τοῦ Θεοῦ
ἀπ' τὸ Θεὸ τὸν ἴδιο πέρνεις,
ποὺ τὸ φαρμάκι σου σὲ μία
καρδιὰν ἀθῶαν ἔχεις χύσει,
ποὺ ἕνα γέρο μέσ' στὴ λάσπη,
ὅπου ἐσὺ ζεῖς, ἔχεις κυλήσει,
θέλεις συγγνώμη; Τί συγγνώμη
ζητᾶς ἀπὸ ἐμένα τώρα;
Ἡ περηφάνεια σου ποῦ εἶναι,
τί γίνηκε αὐτὴν τὴν ὥρα;
Ἀφοῦ μοῦ πῆρες τὴν τιμή μου,
τώρα στὰ πόδια μου πεσμένος
σέρνεσαι καὶ ζητᾶς συγγνώμη!

(Σαρκαστικά:)

— Δὲν εἶσαι ἄντρας, ὡρισμένως!

Δὸν Ζουὰν

θυμώνοντας:

Κομεντατόρ!

Γκονζάλο

Πές μου ποῦ εἶναι
ἡ κόρη μου;

Δὸν Ζουὰν
ἤπια :
Ἄκου· θὰ στὴ δώσω ...

Γκονζάλο
Ἢ θὰ μοῦ πῆς ἀμέσως ποῦνε
ἢ σὰ σκυλὶ θὰ σέ σκοτώσω !

Δὸν Ζουὰν
μονολογώντας :
Θεέ μου δῶσε μου γαλήνη !
(Μὲ γλυκύτητα :)
Ἄκου με, δὸν Γκονζάλο Οὐλόγια !

Γκονζάλο
ἐπίμονα :
Ἡ δόνα Ἰνὲς θὰ πῆς ποῦ εἶνε ;

Δὸν Ζουὰν
μὲ σοβαρὴ φωνή :
Δυὸ λόγια πρῶτα ! Δύο λόγια :
Ἐγὼ ποὺ σ' ὅλη τὴ ζωή μου
δὲν ἔσκυψα τὸ μέτωπό μου
οὔτε μπροστὰ στὸν βασιλιᾶ μου,
οὔτε στὸν ἴδιο τὸ Θεό μου,
ἐὰν αὐτὴν τὴν ὥρα σκύβω
τὸ μέτωπο μπροστὰ σ' ἐσένα,
Κομεντατόρ, ταπεινωμένα,
(μὲ ἔμφαση :)
ἄκου με, ὅσο εἶναι καιρός :
ὑπάρχει ἕνας λόγος, κι' εἶναι
αὐτὸς ὁ λόγος ἱερός !

Γκονζάλο
Ἄφησε τὶς πομπώδεις φράσεις
καὶ δὲν τὸ τρώω αὐτὸ τὸ χάπι !
Ξέρω καλὰ ποιὸς εἶν' ὁ λόγος :
εἶναι ὁ φόβος !

Δὸν Ζουὰν
μὲ ἔξαρση :
Ἡ ἀγάπη !
Κομεντατόρ, τὴ δόνα Ἰνὲς
τρελλὰ τὴν ἔχω ἀγαπήσει.
Τὴν ἔστειλ' ἴσως ὁ Θεὸς
πρὸς τὸ καλὸ νὰ μ' ὁδηγήσῃ...
Ἀμόλυντη, ὅπως τὴν ἐπῆρα
ἀπ' τὴ μονή, ἔτσ' εἶναι ἀκόμη·
ὅ,τι δὲν μπόρεσαν νὰ κάνουν
οὔτε θρησκεία, οὔτε νόμοι,
τὸ ἔκανε ἡ ἀγνότητά της
καὶ ἡ ἀγάπη, δὸν Γκονζάλο :
δὲν εἶμαι πιὰ αὐτὸς ποὺ ξέρεις !
Ἔχεις μπροστά σου ἕναν ἄλλο
ἄνθρωπον. Ἄκου αὐτὸν τώρα
ποὺ ἔχει μπροστά σου γονατίσει :
τῆς κόρης σου θὰ γίνω σκλάβος,
γι' αὐτὴν θὰ κάνω ὅ,τι ζητήσει·
συγχώρεση γιὰ νὰ πετύχω
κι' ἀπ' τὸ Θεὸ κι' ἀπὸ ἐσένα,
στὴ φυλακὴ θὰ ξεπληρώσω
τὰ ὅσα ἔχω κανωμένα.
Βαρειὰ μετάνοια θὰ κάνω,
σὰ δοῦλος θὰ σ' ὑπερετήσω,
κι' ὅταν θὰ δῆς ὅτι στ' ἀλήθεια
μετάνοιωσα, θὰ σοῦ ζητήσω
— τότε καὶ μόνο ! — γιὰ γυναῖκα
αὐτὴν ποὺ ἡ μοῖρα μοῦχει δώσει,
τὸν ἄγγελο ποὺ τὸν ἐστείλαν
οἱ οὐρανοὶ γιὰ νὰ μὲ σώσῃ

Γκονζάλο
Σ' ἕναν ἀπαίσιο τυχοδιώκτη
ἐγὼ τὴν κόρη μου νὰ δώσω ;
Ἂν ἤτανε γραφτό μου, κάλλιο
θᾶχα νὰ τήνε μαχαιρώσω !

Δὸν Ζουὰν
Κομεντατόρ ! Μοῦ ἀφαιρεῖς
πᾶσα ἐλπίδα σωτηρίας !

Γκονζάλο
Γιὰ σωτηρία εἶν' ἀργά.
Τώρα εἶν' ὥρα τιμωρίας !
Δῶσ' μου τὴν κόρη μου ἀμέσως,
ἄκουσες ; Δὲ στὸ λέω πάλι !

Δὸν Ζουὰν
Κομεντατόρ, μὲ καταστρέφεις !
Σκέψου πὼς μπρός σου τὸ κεφάλι
τὸ ἔσκυψα ταπεινωμένα,
πὼς ἄφησα μιὰν ὥρα τώρα
νὰ ἐξευτελίζῃς, σύ, ἐμένα,
πὼς ἔπεσα γονατισμένος
συχώρεση ζητώντας, — κι' ὅτι
(Ἀγριεύοντας τὴ φωνή του :)
εἶμαι ὁπλισμένος ! ὁπλισμένος !

ΣΚΗΝΗ IX
Οἱ ἴδιοι, δὸν Λουΐς

Δὸν Λουΐς
μπαίνει γελώντας σαρκαστικά :
Μπράβο ! Θαυμάσια παριστάνεις !

Δὸν Ζουὰν
ἄγρια :
Νὰ πάρῃ ὁ διάβολος νὰ πάρῃ !

Γκονζάλο
ἔκπληκτος :
Ὁ δὸν Λουΐς !

Δὸν Λουΐς
Ἕνας σας φίλος,
Κομεντατόρ !
(Ἐμπαικτικά :)
Αὐτὸ ἔχει χάρη !
Εἴδατε ἄλλοῦ νὰ παριστάνουν
τόσο καλά...

Δὸν Ζουὰν
ἄγρια :
Λουΐς Μπατίλλια

Δὸν Λουΐς
ἐμπαικτικά :
Δὲν πίστευα πὼς εὑρίσκονταν
τέτοιοι δειλοὶ μέσ' στὴ Σεβίλλια !
Ὅποιος πληγώνει ἀπὸ πίσω

καὶ ὅταν ἔρχεται ἡ ὥρα
νὰ δώσῃ λόγο, γονατίζει,
ὅπως τὸ ἔκανε αὐτὸς τώρα,
ζητώντας νὰ τὸν συχωρήσουν...

Δὸν Ζουὰν
λυσσασμένα ἀλλὰ συγκρατημένα :
Ἐξακολούθει... Ἐξακολούθει...

Δὸν Λουΐς
... αὐτὸς ἀξίζει νὰ τὸν φτύσουν !

Δὸν Ζουὰν
ἤρεμα :
Τελείωσες ;

Δὸν Λουΐς
Ἀφοῦ ἡ θεία
δικαιοσύνη ἐδῶ πέρα
ἔνωσε στὸν ἐκδικητὴ
τῆς δόνας Ἄννας, τὸν πατέρα
τῆς δόνα Ἰνές, Κομεντατόρ,
τιμὴ γι' αὐτὸν θᾶταν μεγάλη
ἂν τὸν σκοτώναμε. Ἑνὸς τέτοιου
δειλοῦ κι' ἀνάξιου τὸ κεφάλι
πρέπει νὰ πάῃ στὴν κρεμάλα,
Κομεντατόρ !

Γκονζάλο
Ναί, νὰ πεθάνῃ
ὅπως πεθαίνουν οἱ κακοῦργοι
τοῦ εἴδους του !

Δὸν Ζουὰν
ξεσπώντας :
Αἴ, φτάνει ! Φτάνει !
Ἐφάνηκα ταπεινωμένος
κι' ὅμως ἐγέλασαν μαζύ μου,
ἐδείχτηκα μετανοιωμένος
κι' ὅμως πληγῶσαν τὴν τιμή μου !
Ἐσύρθηκα στὰ γόνατά μου,
ἐζήτησα νὰ γίνω νέος
ἄνθρωπος, ἄφησα μιὰν ὥρα
νὰ μ' ἐξυβρίζουνε,—ματαίως !
Καλὰ λοιπόν ! Ἀφοῦ τὸ θέτε
κι' εἴχατε οἱ δυὸ σας τὴ γελοία
σκέψη νὰ πάρετε ὡς δειλία
τὴν ταπεινὴ μετάνοιά μου,
ἀφοῦ μ' ἐσπρώξατε κι' οἱ δύο
μέσ' στοῦ διαβόλου τὴν ἀγκάλη,
τρέμετε τώρα τὸ θυμό μου :
εἶμαι ὁ δὸν Ζουὰν καὶ πάλι !

Δὸν Λουΐς
σαρκαστικά :
Ἔλα ! Ἄστα αὐτὰ καὶ πέσε ἀκόμα
στὰ πόδια μας.

Γκονζάλο
σαρκαστικά :
Τώρα ξυπνάει
ἡ περηφάνεια του !... Τὴ στάση
ποὺ εἶχε ὡς τώρα τὴν ξεχνάει !...

Δὸν Ζουὰν
μὲ ἀπόφαση :
Ἔστω ! Ἀφοῦ μὲ προκαλεῖς,
ἀφοῦ δὲ θὲς νὰ μ' ἐννοήσῃς,
σὰν ἔρθῃ ἡ Κρίση, στὸ Θεὸ
ἐσὺ γιὰ μένα θ' ἀπαντήσῃς !
(Τραβάει τὸ πιστόλι καὶ πυροβολεῖ τὸν Γκονζάλο.)

Γκονζάλο
χτυπημένος στὸ στῆθος, πέφτει πιανόμενος ἀπὸ μιὰ ταπετσαρία τοῦ δωματίου ἢ ὁποία πέφτει μαζύ του :
Ἀ ! δολοφόνε !...

Δὸν Ζουὰν
στὸν δὸν Λουΐς ποὺ βγάζει τὸ σπαθί του :
Κι' ἐσὺ τώρα !
Ἦρθε κι' ἐσένα ἡ σειρά σου !
Μὲ τὴ ζωὴ θὰ μοῦ πληρώσῃς
τὰ βρωμερὰ ξεράσματά σου !
(Σύρει τὸ σπαθί του καὶ χτυπιοῦνται. Σὲ λίγο ὁ δὸν Λουΐς πληγώνεται καὶ πέφτει.)

Δὸν Λουΐς
Θεέ μου !...

ΣΚΗΝΗ X
Οἱ ἴδιοι, Σιούττι

Σιούττι
μπαίνει τρέχοντας :
Λύθέντη ! Ἔρχονται ἀπάνω !
Φύγετε ! Τρέξετε ! Σωθῆτε !
Πέσετε μέσα στὸ ποτάμι...
Γρήγορα, αὐθέντη, μὴν ἀργεῖτε !...

Δὸν Ζουὰν
Ἀφοῦ δὲ θέλησ' ὁ Θεὸς
νὰ μὲ ἀκούσῃ, Σιούττι, τώρα
ξανὰ στὴν κόλαση γυρνῶ !
(Τρέχει πρὸς τὴν βεράντα :)

Σιούττι
Ποῦ θὰ σᾶς εὕρω ;

Δὸν Ζουὰν
σταματώντας γιὰ νὰ τοῦ ἀπαντήσῃ :
Σὲ μιὰν ὥρα
ἐλπίζω νᾶμαι στὴ Σεβίλλια !
(Βγαίνει στὴ βεράντα καὶ πηδάει ἀπὸ τὸν ἐξώστη :)

ΣΚΗΝΗ XI
Ἰνές, Βριγίτα, ὁ Ἀλκάδης

Ἰνὲς
μπαίνει τρομαγμένη ἀκολουθουμένη ἀπὸ τὴ Βριγίτα :
Τί νὰ συνέβῃ ἐδῶ πέρα ;
Ἐκείνη ἡ πιστολιά !
(Ἡ Βριγίτα θέλει νὰ τὴν κρατήσῃ :)
Ἄφησέ με !
Κάποιον σκοτῶσαν !
(Βλέπει τὸν πατέρα της :)
Τὸν πατέρα !
(Τρέχει καὶ πέφτει πάνω στὸ πτῶμα του.)

Πατέρα μου! Πατέρα! Ἐγώ 'μαι!...
Δὲ μὲ ἀκοῦς; Δὲ μοῦ μιλᾶς
Ἡ κόρη σου εἶναι στὸ πλευρό σου!
Δὲ μὲ κοιτᾶς; Δὲ μὲ κοιτᾶς;

Ἀλκάδης

μπαίνει μὲ δυὸ στρατιῶτες· τοὺς λέει:

Τρέξε καὶ πὲς κάτω νὰ ψάξουν
τὸ σπίτι! Οὔτε γωνιὰ νὰ μείνῃ!

(Ἀκολουθεῖ)

Ὁ δολοφόνος νὰ ξεφύγῃ
δὲν πρέπει ἀπ' τὴ Δικαιοσύνη!
Ὅλους νὰ πιάσουνε τοὺς δρόμους
καὶ νὰ κρατοῦν ὅσους περνᾶν!
Θὰ κρεμαστῇ ὅποιος κι' ἂν εἶναι!

Ἰνὲς

μὲ σπαραχτικὴ κραυγὴ τρόμου καὶ παρακλήσεως:

Ὄχι ἂν εἶναι ὁ δὸν Ζουάν!

ΑΥΛΑΙΑ

ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

ΑΛΗΤΗΣ

Σὲ μιᾶς βιτρίνας γυναικεία ζωγραφιά,
νὰ στέκῃς ὧρες πικραμένος κάθε βράδυ,
νὰ μπαίνουν σκέψεις στὸ μυαλό σου σὰν καρφιὰ
καὶ νὰ ριγᾶς ἀπ' τοῦ βορηᾶ τὸ ἄγριο χάδι.

Κι' ὕστερα σ' ἕνα καθρεφτάκι θλιβερὸς
ν' ἀναζητᾶς κάτι ὡραῖο στὴ μορφή σου
καὶ νὰ σὲ κάνῃ τῶν ρυτίδων ὁ σωρὸς
πάλι τὸ χάρο νὰ ζητᾶς γιὰ λυτρωτή σου!..

Νὰ βλέπῃς πιὰ πὼς ἔγινες κάτι φριχτὸ
καὶ τὸ κορμί σου σὰν αὐτὰ ποὺ τὸ σκεπάζουν
κι' ὅμως νὰ νοιώθῃς καρδιοχτῦπι δυνατὸ
καὶ τἄθλια νειᾶτα σου «Ἀγάπη» νὰ φωνάζουν

Ἀγάπη!.. Σκέψου, δὲ ζητοῦνε καὶ πολλά:
Νὰ σὲ κοιτάξῃ μιὰ γυναῖκα μὲ λατρεία,
νὰ σοῦ ἀγκαλιάσῃ τὸ κορμί σου ἀπαλὰ
καὶ νὰ φιλήσῃ τ'ἄσπρα χείλια σου τὰ κρύα...

Τούτη ἡ σκέψη νὰ σὲ κάνῃ σοβαρὰ
τὸν ἑαυτό σου δυὸ φορὲς ν' ἀηδιάζῃς
κι' ὅμως νὰ στέκῃς στὴ βιτρίνα θλιβερὰ
κι' ὧρες τὸ σχῆμα τῆς γυναίκας νὰ κοιτάζῃς...

ΝΟΤΗΣ Κ. ΡΥΣΣΙΑΝΟΣ

ΤΑ ΜΑΤΙΑ ΜΟΥ...

Τὰ μάτια μου εἶναι δυό,
τί νὰ τὰ κάνω τὰ περίσσια;
Ναί, μιὰ φορὰ κι' ἕνα καιρὸ
ἤθελα νἄχω χίλια δυό,
νὰ χώνουνται μ' ἀναίδεια
στ' ἀπόκρυφα καὶ στ' ἄπρεπα,
νὰ βλέπουν καὶ στὰ σκοτεινὰ
καὶ νὰ γυαλίζουν σὰ γατίσια.

Τὰ μάτια μου εἶναι δυὸ
μονάχα δυὸ
νὰ τα, τὰ βλέπω στὸν καθρέφτη.
Ἔχουν γεράσει καὶ χαλάσει,
ἔχουν θαμπώσει, ἔχουν θολώσει,
δὲ λαχταροῦν κι' οὔτε πιὰ ἐλπίζουν
μόνο θυμοῦνται,
ὅσα ἔχουν δεῖ καὶ ἀγαπήσει.

Τὰ μάτια μου εἶναι δυό,
μονάχα δυό,
δὲν ἔχουν τίποτε πιὰ νὰ ποθήσουν,
μόν' εὔχονται ξεκούραστα
μ' ἀγάπη καὶ γαλήνη
στὸν ὕστερο τὸν ὕπνο
νὰ σφαλίσουν.

ΧΡ. ΜΑΝΤΟΥΡΙΔΗΣ

Τὸ θεματωνθήρεζον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Οἱ κατακριτὲς τοῦ Οὐγκώ.

Μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς πεντηκονταετηρίδας τοῦ θανάτου του, μεγάλος λόγος γίνεται στὰ γαλλικὰ φιλολογικὰ περιοδικὰ γιὰ τὸν Βίκτωρα Οὐγκώ. Τὸ πρᾶγμα δὲ θἄχε τίποτα τὸ ἐκπληκτικὸ ἂν ἐπρόκειτο γιὰ τὶς συνήθεις, σὲ τέτοιες περιστάσεις, ἀναμνηστικὲς ἐκδηλώσεις καὶ τυπικὲς ἐκθειάσεις. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται μόνο γι' αὐτές. Ἡ πεντηκονταετηρίδα αὐτὴ ἔδοσε ἀφορμὴ σὲ μιὰν ἔντονη προσπάθεια ἀναθεωρήσεως τῆς δόξας τοῦ ποιητῆ ποὺ κοιμᾶται σ' ἕνα ἀπὸ τὰ σκοτεινὰ καὶ ὑγρὰ ὑπόγεια τοῦ Πανθέου τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς Γαλλίας. Πολλὲς φωνὲς ὑψώθηκαν γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν ὅτι ἡ «ἀπέραντη καὶ ἰδιαίτερη» δόξα τοῦ «ἐρημίτη τοῦ Γκέρνεσεϋ» ὄχι μόνο εἶναι κατὰ πολὺ ὑπερτιμημένη ὅσον ἀφορᾶ τὴν πραγματικὴ ἀξία τοῦ ἔργου του, ἀλλὰ κι' ὅτι εἶναι σ' ἀρκετὸ βαθμὸ ἄσχετη μὲ τὸ ἔργο του. Τὴν ἀποδίνουν, δηλαδή, στὴν πολιτική — λένε μάλιστα τὴ λέξη: δημαγωγική — δράση τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς ρωμαντικῆς σχολῆς κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τῆς Δεύτερης Αὐτοκρατορίας καὶ τὰ πρῶτα τῆς Τρίτης Δημοκρατίας. Σὲ πολλὰ ἐπίσης ἐκμετάλλευση ἐκ μέρους τῶν δημοκρατικῶν ἀποδίνουν τὴν ἐθνικὴ κηδεία ποὺ τοῦ ἔγινε, τὴν ἔκθεση τοῦ λειψάνου του σὲ προσκύνημα κάτω ἀπὸ τὴν Ἀψῖδα τοῦ Θριάμβου, τὴν ταφή του στὸ Πάνθεο καὶ γενικὰ τὴν ἐντελῶς ἰδιαίτερη θέση ποὺ τοῦ δίνεται στὰ σχολικὰ βιβλία καὶ στὸ θαυμασμὸ τοῦ λαοῦ. Κατ' αὐτούς, ὄχι μόνο ὁλόκληρο τὸ ἔργο τοῦ Οὐγκώ, ποὺ ἀπορρέει, ἔμμεσα, ἀπὸ τὶς πολιτικές καὶ κοινωνικές του ἀντιλήψεις, εἶναι μιὰ σαπουνόφουσκα — ὅταν δὲν εἶναι ἕνας κυκεώνας ἀνοησίας καὶ κοινοτυπίας — ἀλλὰ κι' αὐτὸ ἀκόμα τὸ καθαρῶς ποιητικό του ἔργο δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι πηγὴ ἀντιφύλακτου καὶ φανατικοῦ θαυμασμοῦ. Σ' ἐκείνους ποὺ χαρακτηρίζουν τὸν Οὐγκὼ ὡς χείμαρρο, ἀπαντοῦν ὅτι ὅπως οἱ χείμαρροι, ἔτσι κι' αὐτὸς παρασύρει στὰ ὁρμητικά κύματα τῆς εὐγλωττίας του ἕνα σωρὸ ἀκαθαρσίες. Σ' ἐκείνους ποὺ λένε ὅτι ἔγραψε τοὺς ὡραιότερους γαλλικοὺς στίχους, ἀπαντοῦν ὅτι ἔγραψε καὶ τοὺς χειρότερους. Σ' ἐκείνους ποὺ ἐξῆμνοῦν τὴ μεγαλοστομία του, ἀπαντοῦν ὅτι συχνότατα ἡ μεγαλοστομία αὐτὴ δὲν εἶναι παρὰ ἕνας στομφώδης καὶ κούφιος βερμπαλισμός. Τοῦ ἀναγνωρίζουν μερικὰ θαυμάσια πραγματικῶς ποιήματα, μιὰ μεγάλη ἐκφραστικὴ δεξιοτεχνία, ἀλλὰ ἀρνοῦνται κατηγορηματικὰ νὰ συμφωνήσουν μὲ τοὺς θαυμαστές του ὅτι σ' αὐτὸν ἑνώνεται ἡ ποιητικὴ ψυχὴ τοῦ Σαίξπηρ καὶ ὁ στοχασμὸς τοῦ Γκαῖτε. Τονίζουν τὰ θεατρικὰ ἔργα ποὺ κολλιεργεῖ στὰ ποιήματά του, εἰρωνεύονται τοὺς δῆθεν φιλοσοφικούς του στοχασμοὺς κι' ὑποστηρίζουν ὅτι, στὴ σφαῖρα τῆς σκέψεως, ὁ Οὐγκὼ ὑπῆρξε ἕνας μεγάλος... ἠλίθιος, — «ἠλίθιος σὰν τὰ Ἰμαλάϊα», εἶναι ἡ φράση τους...

Πραγματικὰ ὑπάρχει πολὺς στόμφος, πολὺς θεατρισμός, πολὺς βερμπαλισμός, πολλὴ κενότης στὸ ἔργο τοῦ Οὐγκώ. Ὁ «ἐρημίτης τοῦ Γκέρνεσεϋ» εἶχε διαρκῶς ὑπ' ὄψη του τὴ γαλαρία — καὶ γι' αὐτὴν τὶς περισσότερες φορὲς ἔγραφε. Θυμᾶστε τὴ διαθήκη του; Μέσα στὰ λίγα της λόγια εἶναι ὅλος — ὁ χειρότερος — Οὐγκώ. «Προσφέρω πενῆντα χιλιάδες φράγκα στοὺς φτωχούς. Ἐπιθυμῶ νὰ μεταφερθῶ στὸ νεκροταφεῖο μέσα στὸ φέρετρό τους. Ἀρνοῦμαι τὶς προσευχὲς ὅλων τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ζητῶ μιὰ προσευχὴ ἀπὸ κάθε ψυχή. Πιστεύω στὸ θεό.» Θὰ θυμᾶστε ἐπίσης τοὺς ἀφορισμούς του τοῦ εἴδους αὐτοῦ: «Ἔρως εἶναι ὁ ἀσπασμὸς τῶν ἀγγέλων πρὸς τὰ ἄστρα» ἢ ποιήματά του σὰν τὸ «Παιδὶ τῆς Χίου» ποὺ ζητοῦσε ἀντὶ καραμέλες, σφαῖρες. Θὰ μποροῦσε ἀπὸ μόνο τὸν Οὐγκὼ νὰ βγῇ πρὸς χρήση τῶν γραφόντων ἕνας ὀγκωδέστατος τόμος παραδειγμάτων... πρὸς ἀποφυγήν. Ἀλλὰ τί σημαίνει; Οἱ ἴδιοι, ποὺ τὸν κατακρίνουν μὲ τόση ὁρμητικότητα, ἀναγνωρίζουν ὅτι ἔγραψε μερικὰ ἀπὸ τὰ ὡραιότερα ποιήματα ποὺ ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ γαλλικὴ ποίηση: τὴ «Θλίψη τοῦ Ὀλυμπίου», τὸν «Κοιμισμένο Βοός», μερικὰ ἀκόμα τῆς σειρᾶς τοῦ «Θρύλου τῶν Αἰώνων». Αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ — καὶ δὲν εἶναι πολύ;

Τὸ ὅτι κοιμᾶται σ' ἕνα σκοτεινὸ καὶ ὑγρὸ ὑπόγειο τοῦ Πανθέου, εἶναι τάχα τόσο ζηλόφρονο πρᾶγμα; Κι' ἂν πλάϊ στὰ λίγα θαυμάσια ποιήματα ποὺ ἔγραψε, γέμισε ὁλόκληρους τόμους μὲ φλυαρίες καὶ ἀνοησίες, ποιός, ἐπὶ τέλους, μᾶς ὑποχρεώνει νὰ τὶς διαβάσουμε; Ὄχι, τόση λύσσα πρὸς ἀνατροπὴ τοῦ Οὐγκὼ ἀπὸ τὸ βάθρο του δὲν μπορεῖ νἆναι ἀφιλοκερδής. Διερωτᾶται ἀληθινὰ κανεὶς ἂν αὐτοὶ ποὺ φωνάζουν ὅτι ὁ Οὐγκὼ ἀνεβάστηκε στὰ ψηλότερα σκαλοπάτια τῆς δόξας γιὰ πολιτικοὺς λόγους, δὲν ζητᾶν νὰ τὸν κατεβάσουν στὰ χαμηλότερα ἐπίσης γιὰ λόγους πολιτικούς. Δὲν ξέρω τὰ πολιτικὰ φρονήματα ὅσων βγῆκαν καὶ τὸν κατέκριναν μὲ τόση βιαιότητα, ξέρω ὅμως ὅτι ἐκεῖνος ποὺ ἔγραψε πιὸ βιαιότερα ἀπ' ὅλους καὶ τὸν χαρακτήρισε — οὔτε πολύ, οὔτε λίγο — «ἠλίθιο», ὁ Κλωντ Φαρρέρ, εἶναι βασιλόφρων. Βασιλόφρων — κι' ὄχι ἰδιαιτέρως... ἔξυπνος ὁ ἴδιος.

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

Παναΐτ Ἰστράτι

Ὅταν τὸν ἐγνώρισα ἀπὸ κοντά, τὴν παραμονὴ τῆς Πρωτοχρονιᾶς τοῦ 1927, ἂν θυμᾶμαι καλά, αἰσθάνθηκα, — δὲν τὸ κρύβω—ἀντιπάθεια γι' αὐτὸν καὶ γιὰ τοὺς τρόπους του, ποὺ μ' ἔκαμαν γιὰ καιρὸ ν' ἀναζητῶ στὸ ἔργο του τὴν ἀνειλικρίνεια καὶ τὴν «πρόθεση». Εἶχε ἔρθει στὴ συγκέντρωση ποὺ ὀργανώνει κάθε παραμονὴ Πρωτοχρονιᾶς ἡ «Ἕνωση Συντακτῶν», δηλαδὴ σὲ μιὰ βραδυνὴ συγκέντρωση, μὲ τὶς μπότες, ποὺ θὰ τοῦ ἦταν ἀπαραίτητες μόνο γιὰ τὰ χιόνια τῆς Ρωσίας, καὶ μὲ τὸ ὕφος του, μὲ τὶς κινήσεις του, μὲ τὶς κουβέντες του ἔδειχνε ὅτι ἔβαζε κάτω ἀπὸ τὶς μπότες αὐτὲς ὅλες τὶς συνήθειες τῆς ἀστικῆς ζωῆς. Τὸ σκαμμένο πρόσωπό του ἀπὸ τὸν πόνο καὶ τὴ στέρηση, — ὅλο γωνιὲς καὶ ρυτίδες,— μ' ἔφερνε κοντά του. Ὅλα τ' ἄλλα του μ' ἔδιωχναν, μοῦ τὸν ἔκαναν ὕποπτο, προκαλοῦσαν τὴ δυσπιστία μου. Καὶ κάθε φορὰ ποὺ διάβαζα ἕνα καινούριο βιβλίο του, προσπαθοῦσα νὰ ξεχάσω τὴ βραδυὰ ἐκείνη γιὰ νὰ καταπνίξω τὴν ἀντιπάθεια ποὺ εἶχα αἰσθανθεῖ γιὰ τὸν Ἰστράτι, καὶ νὰ χαρῶ τὸ ἀφηγηματικὸ ταλέντο του καὶ τὶς ὡραῖες ἠθογραφικὲς σελίδες ποὺ ἔδινε.

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ὁ Ρομαὶν Ρολλὰν τὸν ἔβγαλε ἀπὸ τὴν ἀφάνεια — πᾶνε δεκαπέντε πονωκάτω χρόνια — καὶ τοῦ ἐξασφάλισε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ μεγάλου ἀναγνωστικοῦ κοινοῦ, ὡς προχτὲς ποὺ πέθανε στὴ Ρουμανία, μὲ πιστὸ σύντροφο καὶ θαυμαστὴ μιὰ ὡραία φοιτήτρια, γνώρισε ἡ δεύτερη αὐτὴ ζωή του τὶς πιὸ μεγάλες φουρτοῦνες κι' ἀπογοητεύσεις. Ἀλλὰ καὶ ἡ λογοτεχνικὴ ἐργασία του δὲ συναντοῦσε πάντα τὸν πρῶτο ἐνθουσιασμό. Τὸν ἀνέβασαν στοὺς οὐρανούς. Οἱ ἴδιοι ὅμως ἄνθρωποι δὲν ἐδίστασαν νὰ τοῦ ἀρνηθοῦν κάθε ἀξία. Ἡ γενικὴ ἐπιδοκιμασία κράτησε λίγα μόνο χρόνια. Ἔπειτα, ἄρχισε ἕνας ἀγῶνας ποὺ τὸν ἐκούρασε πολύ, τὸν ἐτσάκισε, τὸν ἀηδίασε: δὲν εἶχε πιὰ ὅλο τὸν κόσμο μαζί του. Ὁ μισὸς ἦταν πάντα ἀντίπαλός του: οἱ ἀστοί, ὅταν ἔγινε ὑμνητὴς τῶν Σοβιέτ· οἱ κομμουνιστές, ὅταν ἔφυγε ἀπογοητευμένος ἀπὸ τὴ Ρωσία κ' ἔκανε τὴ γνωστὴ πολεμική του. Στὸ τέλος, ἔμεινε μόνο μ' ἐχθρούς. Ἦταν προδότης καὶ γιὰ τὶς δυὸ παρατάξεις. Καὶ λίγοι, πολὺ λίγοι, δὲν εἶχαν ξεχάσει τοὺς ἐνθουσιασμούς τους γιὰ τὸ ταλέντο του.

Ὡστόσο, τὸ ταλέντο αὐτὸ ἔπρεπε νὰ ἔχουν προσέξει φίλοι κ' ἀντίπαλοί του, περισσότερο ἀπὸ τὶς ἰδέες του, ποὺ δὲν ἦταν σταθερές, κ' ἀκόμα περισσότερο ἀπὸ τὰ κηρύγματά του, ποὺ δὲν ἔπρεπε νὰ τὰ παίρνουν πάντα στὰ σοβαρά. Ὁ Ἰστράτι εἶχε ἀφηγηματικὲς ἱκανότητες, ποὺ ἔθελγαν τὸν ἀναγνώστη, ποὺ τοῦ πρόσφεραν πρωτότυπες σελίδες καὶ τὸν ξεκούραζαν ἀπὸ τὶς ἄλλες μελέτες του, ἀπὸ τὰ μυθιστορήματα καὶ τὰ διηγήματα τῶν πεζογράφων μὲ τὴν περιορισμένη πεῖρα ζωῆς καὶ τὴ μικρὴ φαντασία. Αὐτὸς εἶχε νὰ δώσῃ καινούρια πράγματα, εἶχε νὰ παρουσιάσῃ συνήθειες ἄγνωστες, — τὰ Βαλκάνια ἐξακολουθοῦν νὰ εἶναι τόσο μακρυὰ ἀπὸ τὴν Εὐρώπη! — κι' ὅλ' αὐτὰ νὰ τὰ πῇ μὲ τὸ δικό του τρόπο, δηλαδὴ μὲ ἁπλότητα καὶ εἰλικρίνεια. Ἡ ἀγάπη του γιὰ τὸν ἄνθρωπο εἶναι, βέβαια, αἰσθητὴ σὲ ὅλες τὶς σελίδες τῶν βιβλίων του. Ἀλλὰ δὲν ἀγάπησε μόνο αὐτὸς τὸν ἄνθρωπο. Ἄλλοι μπορεῖ νὰ τὸν ἀγάπησαν βαθύτερα. Ὁ Ἰστράτι ὅμως διηγήθηκε μὲ μεγαλύτερη εὐγλωττία,— μὲ τὴ λογοτεχνικὴ ἐκείνη εὐγλωττία ποὺ δὲ στηρίζεται στὶς περιττὲς λέξεις — τὰ βάσανά του. Ἀλλοστε αὐτὸ ἦταν, ὅπως ἐσημείωσα καὶ παραπάνω: ἕνας δυνατὸς ἀφηγητὴς καὶ ἠθογράφος, ποὺ ἔκανε τὸ εὐρωπαϊκὸ ἀναγνωστικὸ κοινὸ νὰ δείξῃ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ ζωὴ τῶν βαλκανικῶν λαῶν. Τίποτα περισσότερο, ἀλλὰ καὶ τίποτα λιγώτερο.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

Παναΐτ Ἰστράτι

Τὸ μνημεῖο τῆς Comtesse de Noailles

Μ' ἕνα γράμμα του, ποὺ ὁ χῶρος καὶ ὁ χρόνος δὲ μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ τὸ δώσουμε ὁλόκληρο, — ἔχουν τυπωθῆ τὰ δύο πρῶτα τυπογραφικὰ φύλλα τοῦ τεύχους καὶ γίνεται ἡ τελευταία διόρθωση τοῦ «Δεκαπενθημέρου», — ὁ κ. Παλαμᾶς ἔρχεται νὰ μᾶς θυμίσῃ ἕνα χρέος μας, ποὺ πρέπει νὰ τὸ ἐκπληρώσουμε μὲ τὴ μεγαλύτερη προθυμία. Αὐτὴ τὴ στιγμὴ οἱ «Φίλοι τῆς Κόμησσας ντὲ Νουάϊγι», μὲ τὴ διπλῆ προεδρεία τοῦ Ρενὲ καὶ τοῦ Βαλερύ, ἐργάζονται γιὰ νὰ στηθῆ μνημεῖο ἄξιο τῆς φημισμένης ποιήτριας. Τὸ μέρος, ποὺ θὰ στηθῆ τὸ μνημεῖο, — κτῆμα, χαρισμένο ἀπὸ τὴν οἰκογένεια Brancovan, — εἶναι στὴ λίμνη τῆς Γενεύης, ὀνομάζεται «Ἀμφίων» καὶ δείχνει, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Βαλερὺ στὴ σχετικὴ ἔκκληση, «τὴν παντοδυναμία τῆς λυρικῆς δημιουργίας». Καὶ ὁ κ. Παλαμᾶς μᾶς γράφει:

«Ὅσο κι ἂν μὲ συγκίνησεν ἡ λατρεία τῆς φημισμένης ποιητρίας ἀπὸ τὸ ἔθνος ποὺ τὸ ἐλάμπρυνε ἡ συγγένεια, ἡ ἀγάπη, τὸ ἔργο καὶ ἡ γλῶσσα τοῦ στίχου τῆς Noailles, ὅσο κι ἂν μὲ παρώτρυνε νὰ κινηθῶ ἡ εὐγνωμοσύνη πρὸς ἐκείνη ποὺ τιμητικὰ ἐσημείωσε τὸ δειλό μου πέρασμα στὸ χορὸ τῶν Μουσῶν, δὲν θὰ εἶχα, νομίζω, τὸ θάρρος καθυστερημένος καὶ ἀπὸ τὸ ἔλλειμμα τῆς ὑγείας νὰ καταφύγω στὴ δημοσιότητα, ἂν δὲν μοῦ ξυπνοῦσε τὴν ἱερότητα τοῦ χρέους ἕνα γράμμα πρὸς ἐμὲ ἀπὸ τὸ Παρίσι ἐξόχου φίλου, τοῦ Νικολάου Πολίτη ποὺ εἶναι πρέσβυς τῆς Γαλλίας. Γνωρίζοντάς μου τὴν ἵδρυση τοῦ Συνεταιρισμοῦ τῶν διανοουμένων ποὺ ἀναφέρω στὴν ἀρχή, μὲ καλεῖ νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν εἰσφορὰ πρῶτ' ἀπ' ὅλα τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν ὁμοεθνῶν, ὅσο μικρή, τόσο βαρύτιμη. Ὁ κ. Πολίτης σημειώνει μέσα στὸ γράμμα του αὐτά: «Ἡ διοικητικὴ Ἐπιτροπὴ (δηλαδὴ ἐκείνη ποὺ ὥρισε ὁ Συνεταιρισμὸς γιὰ νὰ διευθετήσῃ τὰ καθέκαστα καὶ σύγκειται ἀπὸ γνωρίμους ἐκλεκτοὺς διανοουμένους μέσα στοὺς ὁποίους μέλος εἶναι καὶ ὁ κ. Πολίτης) ἡ Ἐπιτροπὴ ἐλπίζει πὼς καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις θὰ θελήσῃ νὰ συμμετάσχῃ εἰς τὸ ἔργον τοῦτο, καθόσον ἐνταῦθα ἡ Comtesse de Noailles ἐθεωρεῖτο Ἑλληνὶς μᾶλλον ἢ Γαλλὶς ἢ Ρουμανὶς καὶ διότι ἡ ἰδία δὲν ἔπαυε λέγουσα ἢ γράφουσα ὅτι ἐνεπνέετο ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ αὐτῆς αἵματος.»

» Ἡ πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν ταύτην, παρατηρεῖ στὸ ἴδιο γράμμα του ὁ κ. Πολίτης, προσφερθησομένη εἰσφορὰ δύναται νὰ ὁρισθῇ εἰς εὐτελέστατον ποσὸν λ. χ. δρχ. 50.» Καὶ προσθέτει ἀκόμη: «Θὰ ἦτο ἐπίσης ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρον ἐὰν κατορθοῦτο ὁ σχηματισμὸς αὐτόθι Ἐπιτροπῆς ποιητῶν πρὸς συλλογὴν διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν ἐράνων. Τοῦτο δὲ ὄχι βεβαίως διὰ τὴν χρηματικὴν συμβολὴν εἰς τὸ ἔργον, ἀλλὰ διὰ τὴν πνευματικὴν ἐμφάνισιν τοῦ ζητήματος καὶ δυνηθῶμεν οὕτω παρουσιάζοντες ἐνταῦθα μεγάλον κατάλογον συνδρομητῶν, ν' ἀποδείξωμεν ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἀναγνωρίζουσα τὴν Ἑλληνικὴν καταγωγὴν τῆς Comtesse de Noailles, δὲν ἔπαυσεν ἐνδιαφερομένη εἰς τὴν διαιώνισιν τοῦ ὀνόματός της.»

Προσθέτουμε ὅτι ἡ διεύθυνση τοῦ ταμία τῆς διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς κ. Bernard Grétry εἶναι: «Association des Amis de la Ctsse de Noailles», rue Taitbout 1., Paris IXe» καὶ περιμένουμε ἡ «πνευματική μας ἐμφάνισις» νὰ γίνῃ μὲ τὴν ἀπαιτουμένη ἀξιοπρέπεια.

Ἡ κρητικὴ διάλεκτος καὶ ἡ «Θεία Κωμωδία» τοῦ κ. Καζαντζάκη.

Φίλη «Νέα Ἑστία»,

Εἰς τὰ τεύχη 197 καὶ 198, γίνεται ὑπὸ τῶν κ.κ. Γερ. Σπαταλᾶ καὶ Ν. Πορισίτη ἐπίκρισις καὶ ἀντεπίκρισις τῆς ἐμμέτρου μεταφράσεως τῆς «Θείας Κωμῳδίας» τοῦ Δάντη ἀπὸ τὸν κ. Ν. Καζαντζάκην.

Δὲν προτίθεμαι ν' ἀσχοληθῶ μὲ τὰ διατυπούμενα, ὡς πρὸς τὴν ἀκριβῆ ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ ὀπόδοσιν τῶν ἐννοιῶν τοῦ πρωτοτύπου, ὡς ἀναρμόδιος, οὐδὲ νὰ ἐπικρίνω τὸν κ. Καζαντζάκην, λογοτέχνην ἀναμφισβητήτου δυνάμεως.

Θὰ περιορισθῶ ἁπλῶς εἰς τὴν διαπίστωσιν μιᾶς ἀνακριβείας τοῦ κ. Σπαταλᾶ ὡς πρὸς τὴν ἀντίληψιν αὐτοῦ ὅτι ἡ μετάφρασις τοῦ κ. Καζαντζάκη εἶναι γραμμένη εἰς τὴν ἰδιωματικὴν κρητικὴν διάλεκτον, ὅπερ δὲν εἶναι ἀκριβές, ἐὰν κρίνωμεν ἐξ ὅσων εἰς τὴν κριτικήν του παραθέτει δειγμάτων, καθ' ὅσον τὴν ὅλην μετάφρασιν δὲν ἔχομεν ὑπ' ὄψιν.

Καίτοι ἄγνωστος καὶ παρείσακτος, θεωρῶ ὑποχρέωσίν μου, ὡς Κρής, ἀσχολούμενος πότε-πότε εἰς τὴν φιλολογίαν, νὰ πληροφορήσω τὸν κ. Σπαταλᾶν ὅτι ὁ κ. Καζαντζάκης δὲν μετέφρασεν εἰς τὴν κρητικὴν διάλεκτον καὶ ἐὰν ἔτι οὗτος ἰσχυρίζετο τοιοῦτόν τι, ἀλλ' εἰς γλωσσικὸν ἰδίωμα ἰδίας ἐμπνεύσεως καὶ συνθέσεως, τὸ ὁποῖον κάπου-κάπου βασίζεται εἰς κρητικοὺς ἰδιωματισμούς.

Ἀπὸ τὴν μετάφρασιν αὐτήν, ἐξ ὄνυχος κρινομένην, λείπει ἡ σαφήνεια τῆς κρητικῆς διαλέκτου, ἧς πιστὸν καὶ ἄριστον ὑπόδειγμα εἶναι ὁ Ἐρωτόκριτος.

Ἴσως τὸ μέτρον εἰς ὃ μετέφρασεν, ἴσως ἡ προσπάθεια πιστῆς ἀποδόσεως τοῦ πρωτοτύπου, ἠνάγκασαν τὸν κ. Καζαντζάκην νὰ παραθέσῃ λέξεις καὶ φράσεις πλασμένας ὑπ' αὐτοῦ ἐκ ριζῶν λέξεων τοῦ κρητικοῦ διαλεκτικοῦ ἰδιώματος, ἢ καὶ φράσεων παρεμφερούς ἐννοίας, εἴμεθα ὅμως ὑπόχρεοι νὰ ἐπιμείνωμεν εἰς τὸν χαρακτηρισμόν, διότι ἡ μετάφρασις, εἰς ἃ σημεῖα ἐπικρίνεται, κατασυκοφαντεῖται ὡς γραμμένη εἰς τὴν κρητικὴν ἰδιωματικὴν γλῶσσαν, εἶναι δὲ στρυφνὴ γενικῶς καὶ δύσληπτος.

Ἡμεῖς, χάριν τοῦ κ. Σπαταλᾶ, σημειοῦμεν ἐπὶ τῶν κριτικῶν του παρατηρήσεων, ἐξ ὅσων γνωρίζομεν, τὰ ἑξῆς:

1) ***Πραγαλιάζω*** ῥ. δὲν λέγεται. Ὑπάρχουν μόνον τὰ ἐπίθετα ***πραγαλὸς*** καὶ ***πραγὸς*** καὶ τὸ ἐπίρρ. ***πραγαλὰ*** ὑπὸ τὴν ἔννοιαν πρᾶος, ἥσυχος, ἥμερος. Ἀντ' αὐτοῦ ὑπάρχουν τὰ ῥ. μερώνω, ἡσυχάζω καὶ πραΰνω, παγουριάνω, παγουριάζω καὶ μαλακώνω μὲ ἐνεργητικὴν καὶ οὐδετέραν διάθεσιν.

2) ***Ναύλερος*** καὶ ***φεγγιὸ*** δὲν λέγονται. Ὑπάρχουν αἱ λέξεις φέγγω, φεγγίτης, ἀντιφεγγιά, ἀστροφεγγιά, χασόφεγγο κ.τ.τ., ὅμως ἡ λ. ναύλερος εἶναι ἀνύπαρκτος, καὶ τὰ μάθια οὐδέποτε λέγονται φεγγιά, ἐν κοιναῖς ὁμιλίαις σχετικαῖς.

3) ***Φλογοκυκλωμένος*** μτχ. εἶναι εὐνόητος καὶ καλῶς ἐσχηματισμένη, ἀνύπαρκτος ὅμως.

Ὑπάρχουν μόνο τὰ ῥ. φλογόνω καὶ κυκλώνω κεχωρισμένως λεγόμενα. Τὰ φλογοκυκλωμένα μάθια λέγονται, ἀναλόγως τοῦ φαινομένου, ἢ τῆς προκαλεσάσης τὴν φλόγωσιν αἰτίας, *φλογωμένα, κοκκινισμένα, ματωμένα, ἀστραφτερά, ξεσπιθίζουνε, βγάνουνε φωτιὲς* κ.τ.τ., οὐδέποτε ὅμως φλογοκυκλωμένα. Χαρακτηρισμοὶ ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν λέγονται οἱ ἑξῆς *ἀνοικτομάτης* καὶ *τρισμάτης* (=ἔξυπνος), *κοκκινομάτης, καστανομάτης, μαυρομάτης, γαλανομάτης, γρυλωμάτης* (ἐκ τοῦ ῥ. γρυλώνω=γουρλώνω), *στραβομάτης, θεόστραβος* κ.τ.τ.

3) Τὸ *μεσοστράτι* λέγεται συνηθέστατα εἰς τὰς φράσεις *στὰ μεσόστρατα, ἀπὸ τὰ μεσόστρατα*. Ἔχει ὅμως πάντοτε τὴν ἔννοιαν *ἀπὸ τὰ μισὰ* καὶ οὐδέποτε *ἀπὸ τὸ μέσον*, τὸ ὁποῖον δηλοῦται διὰ τῶν φράσεων *καταμεσῆς στὴ στράτα* ἢ *στὴ μέση τοῦ δρόμου*. Ἐπίρρημα ὅμως *ἰσιόστρατα* δὲν λέγεται ἐκτὸς ἂν πρόκειται περὶ δρόμου ἴσιου καὶ ὁμαλοῦ.

5) *Ὁ χλεμπονιάρης* δὲν εἶναι λέξις κρητική. Ἀντ' αὐτῆς εἶναι ἐν χρήσει αἱ λέξεις *ζαμπουνιάρης, φλεμονιάρης, παθιάρης, παθιακός, παθιασμένος, χτικιάρης, χτικιασμένος*, προκειμένου περὶ ἀνθρώπων καὶ ἐν γένει ἐμψύχων, πασχόντων ἐξ ἀναιμίας, ἐλονοσίας, ὑδροπικίας, φθίσεως, χλωρώσεως κ.τ.τ., προκειμένου δὲ περὶ ἀτροφικῶν, *κατσιαλές, κατσιασμένος* καὶ *κατσιαλέδικος* καὶ *μαραζιάρης* προκειμένου περὶ πνευμονικῶν καὶ ἐκ μαρασμοῦ τηκομένων, οὐδέποτε ὅμως λέγονται ἐπὶ ἀψύχων ὡς ὁ βάλτος.

6) Ὁ *βάλτος* εἶναι λέξις καταληπτὴ μέν, κρητικὴ ὅμως ὄχι. Ἀντ' αὐτῆς εἶναι ἐν χρήσει αἱ λέξεις *βλάτος, βλατότοπος, βλαβότοπος* ἢ *βλατόδικος τόπος*.

7) *Πισογυρνάω* ῥ. δὲν ὑπάρχει, καίτοι ἡ ἔννοιά του εἶναι καταληπτὴ (=χωρὶς νὰ μεταβάλω κορείαν στρέφω τὴν κεφαλήν διὰ νὰ ἴδω πρὸς τὰ ὀπίσω). Ἐν Κρήτῃ ὅλα τὰ φωνηεντάληκτα ῥήματα προφέρονται πάντοτε συνῃρημένα, οὐδέποτε ἀσυναίρετα. Ἀντὶ τοῦ πισογυρνῶ, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν ποὺ τοῦ δίδει ὁ κ. Σπαταλᾶς, εἶναι συνήθη τὰ ῥήματα *κωλώνω, πισοδρωμῶ, ἀντιγυρίζω καὶ ἀντιγαέρνω*, τὴν ἀκριβῆ ὅμως ἔννοιαν τοῦ ὀπισθοχωρῶ ἀποδίδει μόνον τὸ ῥ. κωλώνω, διότι τὰ μὲν ἀντιγυρίζω καὶ ἀντιγαέρνω ἔχουν εὐρυτέραν ἔννοιαν (=ἐπανέρχομαι), τὸ δὲ πισοδρομῶ καὶ μεταφορικὴν (=ἀλλάσσω γνώμην, ἀνακαλῶ, μετανοιόνω, μεταγνώθω, μεταγιγνώσκω).

8) Τὸ ἐπιθ. *ἀχνὸς* συνήθως σημαίνει ζεστός, καίτοι δὲν εἶναι λ. εὔχρηστος. Ὑπάρχουν ῥ. *ἀχνίζω* (=βγάζω ἀτμοὺς ἢ, ἐπὶ χρυσοχόων, δίδω λάμψιν εἰς ἀμαυρωμένα ἐκ πολυτίμων μετάλλων ἀντικείμενα) καὶ οὐσ. ἡ *ἄχνα*. Ἡ ἄχνα σημαίνει α') τὴν ἀναπνοήν, β') τὸν ἀτμόν, γ') τὴν ἰδιάζουσαν ὀσμὴν τοῦ σώματος ἢ τῆς ἀναπνοῆς, δ') τοὺς ἐξερχομένους καὶ ἀπὸ τοὺς ρώθωνας ἀτμοὺς ἐν ὥρᾳ χειμῶνος, ἢ ἀπὸ τὸ ἔδαφος ἐν εὐδίᾳ μετὰ βροχήν, ε') τὴν σιωπὴν καὶ γενικώτερον τὴν νεκρικὴν σιγήν. Ἡ λ. ὅμως *ἀχνὸς* δὲν χρησιμοποιεῖται μὲ τὴν ἔννοιαν ὠχρός, χλωμός, κουρασμένος. Ἀντ' αὐτῆς εἶναι ἐν χρήσει αἱ λέξεις *κίτρινος, ἄμωχρος, κιτρινιάρης, ζαμπακιάρης*, τὴν δὲ ἔννοιαν τοῦ κουρασμένου ἀποδίδει τὸ ἐκφραστικώτατον καὶ παγκοίνου χρήσεως ἐπίθετον *κατάκοπος* (= καταπεπονημένος, καίτοι τὸ ῥ. καταπονῶ ἔχει τὴν ἔννοιαν οὐχὶ τοῦ κουράζω καὶ τοῦ ἐξαντλῶ, ἀλλὰ τοῦ νικῶ καὶ τοῦ καταβάλλω). Προκειμένου περὶ χαρακτηρισμοῦ τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς εἰς στιγμὰς ξεθωριάσματος, ἡ κατάστασις χαρακτηρίζεται διὰ τοῦ ἐπιθέτου *θαμπὸς* ἢ *θομπός*, ὅπως λέγεται καὶ διὰ τοὺς ὑελοπίνακας, ὅταν ἡ διαφάνειά των ἐλαττωθῇ, διότι ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας των ἐπεκάθησαν ὑδρατμοί.

9) Ἡ φράσις «*ἀσάλευτη στεκόταν*» τοῦ κ. Καζαντζάκη, ἢ «*ποὺ δὲν ἔφυγε ἀπὸ μπροστά μου*» τοῦ κ. Σπαταλᾶ, νομίζω ὅτι δύναται νὰ ἐκφρασθῇ ἐπιτυχέστερον διὰ τῆς φράσεως «*ποὺ δὲν ἔφευγε ἀπὸ τὰ μάθια μου*», ἢ «*ποὺ δὲν ἔχανα ἀπὸ τὰ μάτια μου*», ἀνεξαρτήτως τοῦ ἐὰν τὸ ὁρώμενον κινῆται, ἢ οὐ μακρὰν ἢ πλησίον.

10) Ἡ ἀσαφὴς ὄντως φράσις «*τόσο ποὺ δίκηα ἀσκῶσα ἐντός μου ἐλπίδα*» οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει μὲ τὴν κρητικὴν διάλεκτον, εἶναι δὲ ὅλως ἀκατάληπτος. Αἱ λέξεις *ἀσκῶσα* καὶ *ἀνοιξιάτα* εἶναι κακόζηλοι, ἴσως κατασκευάσματα ἡ μὲν ἀπὸ τὸ ῥ. ἀσκῶ, ἡ δὲ ἀπὸ τὸ οὐσ. ἄνοιξις.

11) Τὸ ῥ. *ἀχάει* οὔτε ὡς συνῃρημένον οὔτε ὡς ἀσυναίρετον ὑπάρχει ἐν χρήσει. Ἀντ' αὐτοῦ εἶναι ἐν χρήσει τὰ ῥ. *βοῶ, ἀντιλαλῶ, ἀκούω* κτλ.· ὑπάρχουν ὁσαύτως, χωρὶς νὰ προσεγγίζῃ πρὸς τὸ *ἀχάει* ἡ ἔννοιά των, τὰ ῥ. *ἀγκομαχῶ, λαφάσσω* καὶ *λαχανιάζω*.

12) *Πισοβολῶ* ῥ. δὲν ὑπάρχει. Ὑπάρχουν τὰ ῥ. *πετροβολῶ, πυροβολῶ* (= μὲ τεμάχιον χώνβος κρούω λίθον ὄνυχα διὰ νὰ ἄψω τὴν ἴσκα μὲ τὶς *σπίθες ποὺ βγαίνουν*), *αὐγογολῶ* (γιὰ τὶς ὄρνιθες ὅταν πρόκειται ν' ἀρχίσουν τὴν ὠοτοκίαν), ὡς καὶ αἱ λ. *γυρολόγος, λαγουδολόγος, γυναικολόγος* κ.τ.τ., πισοβολῶ ὅμως δὲν ὑπάρχει. Ἀντ' αὐτοῦ ὑπάρχουν τὰ ῥ. γκρεμνοβολῶ, κατρακυλῶ καὶ γκρεμίζω-ομαι.

13) *Μέτωρος* εἶναι λ. ἀνύπαρκτος. Ἡ ἔννοια τῆς λ. μετέωρος ἐκφράζεται περιφραστικῶς (=*κρέμεται* ἢ *στέκεται στὸν ἀέρα*).

14) Ἡ λ. *μισήτρα* δὲν λέγεται. Ὑπάρχει ῥ. *μισῶ, τὸ ὁποῖον συνήθως λέγεται γιὰ τὶς κλῶσες, ποὺ ἐπί τινα καιρὸν πυρόνουν τ' αὐγά κ' ἔπειτα τὰ παραιτοῦν καὶ γιὰ τὰ αἰγοπρόβατα ποὺ ἀπαρνοῦνται τὰ νεογνά τους καὶ δὲν θέλουν νὰ τὰ βυζαίνουν*.

15) Ἡ λ. *ἀμάχη* ὡς ἐπίρρ. δὲν ὑπάρχει, *ἀλλ'* ὡς οὐσ. θηλυκὸν σημαῖνον ἔχθραν ἢ πάθος.

16) Ἡ *στράτα* δὲν χαρακτηρίζεται ποτὲ μὲ τὸ ἐπίθετον *κακοτράχαλη*. Λέγεται *ἄβολη, κακόβολη* καὶ *κακοπερπάτηχθη* ἢ *δυσκολοπερπάτηχθη*, ἔτι δὲ *ἀδιάβατη* καὶ *κακοπέρασιη*. Μόνον τὰ ἐδάφη ποὺ εἶναι σκεπασμένα μὲ σωροὺς ἀπὸ πέτρες λέγονται *τραχάλες* ἢ *τροχάλοι* καὶ ἡ γῆ εἰς ἣν πλεονάζουν οἱ λίθοι ἀπὸ τὸ χῶμα λέγεται τραχαλόγη.

17) *Ἀπανωπόρτι*, κατὰ κυριολεξίαν, λέγεται τὸ ἐπάνω ἥμισυ μέρος τῆς θύρας, ἡ ὁποία εἰς πολλὰ ἀγροτικὰ διαμερίσματα εἶναι κομμένη ὁριζοντίως ἀπὸ τὸ μέσον, οὕτως ὥστε νὰ μπορῇ κανεὶς νὰ ἔχῃ ἀνοικτὸ τὸ ἐπάνω ἥμισυ καὶ κλειστὸ τὸ κάτω· κατ' ἐπέκτασιν ὅμως λέγεται οὕτω καὶ τὸ ὑπέρθυρον (ἀνάφλιον, τὸ ὁποῖον ὅμως συνήθως λέγεται *ἀνώφλιο*, ὅπως τὸ κάτω λέγεται *κατώφλιο* καὶ τὰ πλάγια τοιχώματα παραστάτες καὶ ὅπως εἰς τὸ στόμιον τοῦ φούρνου (=*πορροφούρνι*) τὸ ἡμικυκλικὸν ἐκ δύο πυριμάχων λίθων ἄνοιγμα λέγεται *πρόφιλια* κατὰ παραφθορὰν τῆς ἀρχαίας ὀνομασίας αὐτῶν.

18) Τὸ ῥ. *ἀψηφῶ* καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ παράγωγα, ἡ *ἀψηφιὰ* ἢ *ἀψηφισιὰ* ὁ *ἄψηφος*, ὁ *ἀψήφιστος* καὶ τὸ ἐπίρρ. *ἀψήφιστα* ἐκφράζουν ἐντονώτατα τὴν ἔννοιαν τοῦ περιφρονῶ, ὅπως καὶ τὸ ἁπλοῦν *ψηφῶ* καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ παράγωγα ἡ *ψήφηση*, ὁ *ψηφιστερὸς* κ. τ. τ. ἐκφράζουν ἐντονώτατα τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐκτιμῶ.

19) Ἡ λέξις *τριχιὰ* εἶναι πάγκοινος πάντοτε ὡς πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως *τρίχωμα*. Τὰ σχοινιὰ οὐδέποτε λέγονται τριχές, διακρίνονται δ' ἀπ' ἀλλήλων ἐκ τοῦ πρώτου συνθετικοῦ των, δηλωτικοῦ τῆς ὕλης κατὰ τὸ πλεῖστον, ὡς λ. χ. κανναβόσχοινο, τριχόσχοινο, ἀθανατόσχοινο, λιναρόσχοινο, μεταξόσχοινο, βρουλόσχοινο, συρματόσχοινο κ.τ.τ. (ἀπὸ ἶνες κανάβεως, τριχῶν, ἀθανάτου (ἀγαύης), λίνου, μετάξης, βούρλων) ἀλλὰ καὶ καραβόσχοινο, πισόσχοινο (πισσωμένο) καὶ ζεύτης (= ζεύκτης) ἐκ τῆς χρήσεως ἢ ἐξ ἄλλου λόγου.

Ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν ἀνωτέρω ὑποθέτομεν ὅτι οἱ ἀσπαζόμενοι τὴν ἐξενεχθεῖσαν ὑπὸ τοῦ κ. Σπαταλᾶ γνώμην θέλουσι πεισθῇ ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Καζαντζάκη γενομένη μετάφρασις τῆς «Θείας Κωμῳδίας», εἴτε εἶναι εἴτε δὲν εἶναι ἐπιτυχής, πάντως δὲν εἶναι γραμμένη εἰς τὴν ἰδιωματικὴν μέν, πλουσιωτάτην ὅμως εἰς λέξεις καὶ εἰς ἐκφράσεις, κρητικὴν διάλεκτον.

Ν. ΠΙΜΠΛΗΣ
Ἐπιθεωρητὴς
Δημ. Ἐκπαιδεύσεως

Συμπλήρωση βιβλιογραφίας

Ἀγαπητὴ «Νέα Ἑστία»,

Ἀξιέπαινη «κι' ἀξιομίμητη θεώρησα κι' ἐγὼ τὴν προσπάθεια τῶν συναδέλφων κ. κ. Τωμαδάκη καὶ Βογιατζάκη γιὰ τὴ συγκέντρωση καὶ ἔκδοση τῆς «Βιβλιογραφίας Διονυσίου Σολωμοῦ». Οἱ λίγες, ἐλάχιστες ἐλλείψεις ποὺ ἔχει, δὲν μειώνουν τὴ σημασία της· ἀπεναντίας, τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι ἡ μοναδικὴ προσπάθεια, τῆς δίνει τὸ δικαίωμα νὰ περιλάβῃ σὲ μιὰ δεύτερη, ἀρτιώτερη, ἔκδοση ὅλες τὶς προσθῆκες ποὺ θὰ ὑποδειχθοῦν. Γι' αὐτό, νομίζω, πρέπει ὅλοι ὅσοι τυχὸν ἔχουν νὰ τὴ συμπληρώσουν ἢ νὰ τὴ διορθώσουν, νὰ μὴ διστάσουν. Καὶ κάνω τὴν ἀρχή:

Α' Συμπληρώσεις.

Ἂς προστεθοῦν στὶς μεταφράσεις τρία πολὺ ἐνδιαφέροντα δημοσιεύματα, ποὺ ὀφείλονται στὴν πέννα τοῦ περίφημου συγγραφέα τοῦ «Μόγλη», R. Kipling:

1) «The Greek national anthem. The poem by D Solomos (1823). The music by P. Mantzaros. English version by Rudyard Kipling. London, printed by Novello and Co».

Ἡ μετάφραση τούτη ἀναδημοσιεύτηκε μὲ ἑλληνικὰ σχόλια στὴν ἐφημερίδα τοῦ Λονδίνου «Ἡ Ἑσπερία» τῆς 25 Ὀκτωβρίου 1918.

2) «Ὁ ἑλληνικὸς ὕμνος. Μετάφρασις μεγαλοφυοῦς Ἄγγλου ποιητοῦ».

Ἀκόμη μιὰ φορὰ ἀναδημοσιεύτηκε στὸ πανηγυρικὸ τεῦχος γιὰ τὴν ἑκατονταετηρίδα τοῦ Ναυαρίνου:

3) «The Greek national Hymn. English version by Rudyard Kipling (=Navarino Centenary Dinner, London 1927)».

4) «Inno alla Libertà. Poesia del conte Dionisio Solomos, transportata in versi italiani da N. Gonemi, Corcirese, Corfù, tipografia di A Lanza 1885».

Τὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι μαζὶ ἔκδοση καὶ μετάφραση. Στὶς ἀριστερὲς σελίδες δημοσιεύεται τὸ ἑλληνικὸ πρωτότυπο καὶ στὶς δεξιὲς ἡ ἰταλικὴ μετάφραση, στὸν ἴδιο ρυθμό. Ἡ μεταφραστικὴ τούτη ἐργασία εἶναι ἀξιόλογη, καὶ γι' αὐτὸ παραθέτω τὸ πρῶτο τετράστιχο:

«Ti ravviso al fil tremendo
Del tuo brando struggitor
E allo sguardo, che scorrendo
Va la Terra con furor.»

5) «Alla Libertà! Inno di Dionisio Salomos. Versione omoritmica di Arturo Giordano (= «Ellade», publicazione del comitato centrale napolitano «Pro Candia». Seconda edizione. pag. 13. Napoli Stabilimento tipografico Pierro E. Veraldi, nell' Istituto Casanova. 1897)».

Κι' αὐτὴ ἡ μετάφραση διατηρεῖ τὸ ρυθμὸ τοῦ πρωτότυπου, μὰ εἶναι κατώτερη ἀπὸ τὴν προηγούμενη. Συνοδεύεται κι' ἀπὸ τὴ μουσικὴ τοῦ Μάντζαρου.

Δύο προσθῆκες ἔχω ἀκόμη γιὰ τὶς μελοποιήσεις ἔργων τοῦ Σολωμοῦ.

6) «Στῶν Ψαρῶν τὴν ὁλόμαυρη ράχη. Ἄσμα ποιηθὲν μὲν παρὰ τοῦ ἀοιδίμου Σολωμοῦ, τονισθὲν δὲ παρὰ τοῦ Ραφαήλου Παριζίνη τοῦ μουσικοδιδασκάλου καὶ ἀφιερωθὲν τῷ ἱππότῃ Ν. Μαντζάρῳ τῷ Κερκυραίῳ. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Χ. Ν. Φιλαδελφέως, 1863».

7) «Διονυσίου Σολωμοῦ, Ἡ καταστροφὴ τῶν Ψαρῶν, ἄσμα εἰς δίφωνον ἁρμονίαν μελοποιηθὲν ὑπὸ Γεωργίου Δ. Παχτικοῦ. Ἀθῆναι 1892».

Τέλος, ἂς προστεθῇ κι' ἡ μικρὴ κριτικὴ τῆς ὁμιλίας τοῦ Canna (D. Solomos, uno studente κτλ. πρβλ. ἀρ. 124) ἀπὸ τὸν Bruyn.

8) «Dionisio Solomos di Giovanni Canna («Hellas», VI. 4. 449, Leiden 1897).

Β' Διορθώσεις.

Μερικὰ σφάλματα παρατήρησα στὰ λήμματα ἐκεῖνα ποὺ σημειώνονται μ' ἀστερίσκο, σημάδι πὼς τὰ βιβλία αὐτὰ δὲν τὰ εἶδαν οἱ ἐκδότες.

Διορθώνω παρακάτω τοὺς λανθασμένους τίτλους καὶ ὑποδεικνύω ποῦ μποροῦν νὰ τὰ δοῦν, ὥστε σὲ δεύτερη ἔκδοση νὰ λείψουν οἱ ἀστερίσκοι.

9) Τὸ 1* « Rime improvviste del (γρ. dal) nobil. (γρ. nobil) signore Dionisio Salamon . . . » περιέχει 30 ἰταλικὰ σονέττα του καὶ τὸ μοναδικό, ἴσως, ἀντίτυπό του βρίσκεται στὴ Γεννάδειο Βιβλιοθήκη μὲ στοιχεῖα M. G. L. 864.1.

10) Τὸ 148* 1851 « Ἀντωνιάδου, Οἱ δύο διθύραμβοι τοῦ Δ. Σολωμοῦ καὶ τοῦ Α. Σούτσου, Ἀθῆναι », νὰ διορθωθῇ : « Οἱ δύο διθύραμβοι τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Σούτσου ὑπὸ Κ. Ἀντωνιάδου. Ἐν Ἀθήναις ἐκ τῆς τυπογραφίας Κ. Ἀντωνιάδου 1851 ».

Πρόκειται γιὰ συνέκδοση τοῦ «Ὕμνου» καὶ τῆς «Τουρκομάχου Ἑλλάδος», γιὰ νὰ κριθῇ, ὅπως λέει ὁ ἐκδότης, ποιὸ εἶναι τὸ καλύτερο. Βρίσκεται κι' αὐτὸ στὴ Γεννάδειο Βιβλιοθήκη.

11) Τὸ 194* 1903 ἀντὶ « Θέρου Ἅγι, Σολωμοῦ βίος καὶ ἔργα » γρ. « Σολωμοῦ βίος καὶ ἔργον, Σπάρτη, ἔκδοσις Ἠχοῦς τῆς Σπάρτης ». Κι' αὐτὸ ὑπάρχει στὴ Γεννάδειο.

Τέλος διορθώνω καὶ μιὰ ἀβλεψία :

12) Τὸ 29 ἀντὶ : « 1857 — Συλλογὴ τῶν ποιημάτων τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ. Ἐκ τοῦ τυπογραφείου τὸ Ἀθήναιον κτλ. » νὰ γραφῇ : « 1858 — Συλλογὴ Ποιημάτων τοῦ Διονυσίου Σολωμοῦ. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τῆς τυπογραφίας τὸ Ἀθήναιον ».

Εὐχαριστώντας γιὰ τὴ φιλοξενία, μένω φίλος σου

ΜΙΧΑΗΛ Β. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Ὁ Παπαφλέσσας

Κύριε Χάρη,

Τὶς ἡμέρες αὐτὲς ἐδιάβασα τὰ «Ματωμένα ράσα» τοῦ κ. Σπ. Μελᾶ καὶ στὴ σελίδα 15 εἶδα τὰ ἀκόλουθα : «Ὁ Παπαφλέσσας ἦταν ἀπὸ τὴ μεγάλη φαμίλια τῶν Δικαίων, ποὺ κρατιόταν ἀπὸ τὴ Μεγαλόπολη καὶ ζοῦσε στὴν Πολιανή. Καὶ τὸ ἄλλο της παράνομα Φλεσσαῖοι, τὸ χρωστᾶνε στὴν αἰώνια συνήθεια ποὺχει ὁ λαὸς νὰ μεταμορφώνει κατὰ τοὺς δικούς του νόμους, ὅποια λέξη δὲν τοὔρχεται καλὰ στὸ στόμα. Τοὺς λέγανε παλαιότερα Ἐφεσίους, χωρὶς κανένας νὰ μπορεῖ νὰ βεβαιώσει, ἂν ἀλήθεια εἶχαν ἔρθει ἀπὸ τὴν Ἔφεσο.»

Αὐτὰ γράφει ὁ συγγραφεὺς τῶν «Ματωμένων ράσων» καὶ δὲ μπορῶ νὰ ξέρω ἀπὸ ποιὰ πηγὴ ἐπῆρε τὴν πληροφορία του αὐτή, σχετικὰ μὲ τὴν παραγωγὴ τοῦ ὀνόματος Φλεσσαῖοι. Ὅπως ὅμως ἔχω ἀκούσει ὁ ἴδιος στὴ Μεσσηνία ἀπὸ γηραιοὺς Δικαίους ἢ Φλεσσαίους (συγγενεῖς τῆς ἐκ Δικαίων συζύγου μου), ὁ ἡρωϊκὸς Ἀρχιμανδρίτης Γρ. Παπαφλέσσας, ὅταν ἦταν πολὺ νέος, ἐκανοναρχοῦσε κοντὰ στὸν ψάλτη τοῦ Ναοῦ τῆς Πολιανῆς καὶ σὲ κάποια λειτουργία (ποὺ σ' αὐτὴ ἐχοροστατοῦσεν ὁ ἴδιος ὁ ἐπίσκοπος τῆς περιφερείας) λέγοντας τὸν Ἀπόστολο, ἐπρόφερε λανθασμένα : «Πρὸς *Ἐφλεσίους* ἐπιστολῆς Παύλου τὸ ἀνάγνωσμα» ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ : «Πρὸς Ἐφεσίους κ.λ.π. Μετὰ τὸ τέλος τῆς λειτουργίας, ὁ Ἐπίσκοπος τὸν παρετήρησε γιὰ τὸ λάθος του αὐτὸ καὶ οἱ χωρικοί, ποὺ εἶναι πάντοτε πρόχειροι στὴ δημιουργία παρωνυμίων, ἄρχισαν νὰ τὸν λένε *Ἐφλέσιον* ἢ *Φλέσιον* καὶ κατόπι, γιὰ πιὸ εὔκολο στὴν προφορά, *Φλέσσαν*, ποὺ ἔγινε *Παπαφλέσσας*.

Σχετικὰ μὲ τὴν ἴδια αὐτὴ παράδοσι, ποὺ ἄκουσα ἀπὸ τοὺς Δικαίους καὶ σημειώνω παραπάνω, γράφει ὁ Φωτάκος τὰ ἑξῆς στὸ βιβλίο του «Βίος τοῦ Παπᾶ - Φλέσσα» 1868 σελὶς 1 : « . . . Δικαῖοι δὲ ὠνομάζοντο ὅλοι οἱ ἀπόγονοι τῆς οἰκογενείας ταύτης καὶ μετωνομάσθησαν Φλεσαῖοι ἀπὸ τῆς λέξεως Ἐφεσίους, ἀναφερομένης εἰς τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ μὴ ὀρθῶς προφερομένης ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς πατρίδος των Ἐφλεσίους, εἶτα Φλεσίους καὶ μετὰ ταῦτα Φλαισαίους. Οἱ υἱοὶ αὐτοῦ (τοῦ Δημ. Δικαίου πατρὸς τοῦ Γρ. Παπαφλέσσα) Ἀθανάσιος, Ἰωάννης, Ἠλίας, Νικήτας, Παναγιώτης καὶ Νικόλαος ὅλοι ἔφερον τὴν νεωτέραν ταύτην ἐπωνυμίαν.»

Ἀκόμη ὑπάρχει ἡ ἐκδοχή, πὼς τὸ ὄνομα Φλέσσας εἶναι ἴσως ἡ παραφθορὰ τοῦ ἐπιθέτου Φλιάσιος, παρμένου ἀπὸ τὸ Φλιάσιον πεδίον, ὅπου λέγεται πὼς εἶχαν ἐγκατασταθεῖ ἀρχικὰ οἱ Δικαῖοι· ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἀναφέρεται ἀπὸ τὸ ζῶντα γηραιὰ μέλη τῆς οἰκογενείας.

Αὐτὰ εἶχα νὰ σᾶς γράψω, γιὰ τὴν ἱστορικὴ ἐξακρίβωση τῆς πηγῆς τοῦ παρωνυμίου Φλέσσας, ποὺ τόσο τὸ ἐδόξασε ὁ φλογερὸς ἀπόστολος τοῦ 21 καὶ γενναῖος περιφρονητὴς τῶν «φουσάτων» τοῦ Ἰμβραήμ, Γρ. Δικαῖος - Παπαφλέσσας.

Μὲ ἐκτίμηση

ΠΟΤΗΣ ΨΑΛΤΗΡΑΣ

Στίχοι τοῦ Πάλλη ἢ παρωδία ;

Κύριε Διευθυντά,

Στὸ φύλλο σας τῶν 15 Ἀπριλίου 1935 δημοσιεύετε ἕνα ποίημα μὲ τὴν ὑπογραφὴ Ἀλέξανδρος Πάλλης καὶ μὲ τὸν τίτλο «Στὸν ἀχὸ τῆς γκάϊντας». Σημειώνετε πὼς τὸ ποίημα αὐτὸ εἶναι ἐντελῶς ἄγνωστο καὶ δημοσιευμένο μονάχα στὸ «Σατάν» τῆς Πόλης.

Δὲ γνωρίζω τὸ ποίημα, γνώριζα ὅμως πολὺ καλὰ τὸν Κωνσταντῖνο Μακρίδη ποὺ ἔβγαζε τὸ «Σατάν». Εἶταν ἕνας πολὺ ἔξυπνος σατυρικὸς ποιητὴς καὶ μεγάλος μαλλιαροφάγος. Πολεμοῦσε δυνατὰ τοὺς δημοτικιστές, κι' ὁ ἴδιος ὁ Πάλλης τὸν ἔχει χτυπήσει ἄσκημα. Νομίζω συνεπῶς ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ συνεργάσθηκε ποτὲ ὁ Πάλλης στὸ «Σατάν». Τὸ ποίημα αὐτὸ εἶναι προφανῶς μιὰ παρωδία τοῦ Πάλλη γραμμένη ὑπὸ τὸ Μακρίδη μὲ πρόθεση νὰ σατυρίσει τοὺς δημοτικιστές. Θυμοῦμαι πὼς ὁ Μακρίδης ἔγραφε τέτοιου εἴδους παρωδίες, ἀνάλογες μὲ κεῖνες ποὺ γράφηκαν κατόπι γιὰ τὸν Καβάφη.

Μὲ πολλοὺς χαιρετισμοὺς

ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΟΤΟΚΑΣ

Σημ. τ. «Ν. Ε.» Τὸ ποίημα, ὅπως ἐσημειώσαμε καὶ στὸ προηγούμενο τεῦχος, μᾶς τόστειλε ὁ κ. Κ. Μ. Μιχαηλίδης, ποὺ ἔχει ἀσχοληθῆ εἰδικῶς μὲ τὸ ἔργο τοῦ Πάλλη. Ὁ ἴδιος μᾶς ἔδωσε καὶ τὴν πληροφορία ὅτι δημοσιεύθηκε στὸ «Σατάν» τῆς Πόλης καὶ, φυσικά, θ' ἀπαντήση στοὺς ἰσχυρισμοὺς τοῦ φίλου ἐπιστολογράφου.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

Μιὰ εὐχάριστη βραδιὰ

Ἐθνικὸ Θέατρο : Μπωμαρσαί, «Οἱ Γάμοι τοῦ Φιγκαρό», τετράπρακτη κωμωδία.

Τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο γιὰ ἕξη ἑβδομάδες τώρα δὲν παρουσίασε κανένα νέο ἔργο· μόνο γιὰ τὶς 25 Μαρτίου ἀνέβασε ἕνα πατριωτικὸ δρᾶμα ρητορικό, πομπῶδες καὶ κενό, τοῦ ὁποίου ἡ ἀποτυχία εἶταν ἀπὸ πρὶν ἐξασφαλισμένη· ἀκόμα καὶ κεῖνοι ποὺ τὸ διάλεξαν γιὰ νὰ παρασταθεῖ, ἤξεραν ὅτι εἶταν ἀδύνατο νὰ ἀρέσει καὶ νὰ πιάσει, καὶ τὸ ἐμφάνισαν χωρὶς καμμιὰ ἐπιμέλεια· κι' αὐτοὶ οἱ ἠθοποιοὶ ἦσαν ἀμελέτητοι. Τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο ἔχει φυσικὰ τὴν ὑποχρέωση νὰ συμμετέχει σὲ ἡν Ἐθνικὴ Γιορτή, νομίζω ὅμως ὅτι ἡ Ἐθνικὴ Ἰδέα ἐξυπηρετεῖται πολὺ περισσότερο στὸ καλλιτεχνικὸ ἐπίπεδο μὲ τὸ αἰσθητικὸ ἀνέβασμα ἑνὸς καλοῦ ἑλληνικοῦ ἔργου, ἔστω καὶ ἄσχετου μὲ τὸν ἄμεσο πατριωτισμό, παρὰ μὲ ἐπιφανειακὲς καὶ χωρὶς παλμὸ κορῶνες ποὺ δὲν συγκινοῦν.

Ἡ ἀδράνεια τοῦ Ἐθνικοῦ Θεάτρου δικαιολογεῖται ἐν μέρει ἀπὸ τὰ συγκλονιστικὰ γεγονότα τοῦ Μαρτίου, κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ὁποίων εἶταν ἀδύνατο νὰ ἔχει κανεὶς τὴν ἠρεμία καὶ τὴ διάθεση νὰ ἀπολαύσει Τέχνη, καὶ ἐπίσης κι' ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Φώτου Πολίτη, ποὺ εἶναι φυσικὸ νὰ ἐπέφερε ἕναν ἰσχυρὸ κλονισμὸ στὸν ὅλο ὀργανισμό. Ὅ,τι ὅμως συγχωρεῖται μιὰ φορά, δὲν θὰ συγχωρηθεῖ δεύτερη, καὶ τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο πρέπει τώρα νὰ ἐργασθεῖ πολὺ ἐντατικά, καὶ γιατὶ ἔχει αὐτὴ τὴν ὑποχρέωση, καὶ γιατὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ξανακερδίσει τὴν ἐμπιστοσύνη τοῦ κοινοῦ. Ἄρχισε νὰ σχηματίζεται πολὺ ζωηρὰ ἡ ἐντύπωση ὅτι εἰσχώρησε μέσα του τὸ μικρόβιο τῆς διχόνοιας καὶ τοῦ μαρασμοῦ.

Εὐτυχῶς, ἡ παράσταση τῶν «Γάμων τοῦ Φιγκαρό» διέλυσε πολλὲς ἀνησυχίες. Εἶταν μιὰ ἐξαίρετη παράσταση, μιὰ ἀπὸ τὶς καλύτερες, ἢ μᾶλλον ἡ καλύτερη ποὺ ἔδωσε ἴσαμε σήμερα τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο. Γιὰ πρώτη φορὰ μπορῶ νὰ πῶ ὅτι ἡ παράσταση αὐτὴ θὰ ἄρεσε καὶ θὰ δινόταν καὶ σὲ ἕνα ξένο θέατρο, μπροστὰ σὲ δύσκολο, ἐξελιγμένο κοινό.

Ἡ κωμωδία τοῦ Μπωμαρσαὶ εἶναι πάρα πολὺ

ΑΠΟ ΤΑΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ "ΕΘΝΙΚΟΥ,,

Μία σκηνὴ ἀπὸ τὸν «Ρήγαν» τοῦ κ. Α. Προβελεγγίου. (Φωτογραφία Α. Μελετοπούλου).

γνωστὴ γιὰ νὰ τὴν ἀναλύσω· ὅλοι, φαντάζομαι, θὰ τὴν ἔχετε διαβάσει ἢ καὶ δεῖ, ὅταν τὴν ἔπαιξε, καὶ πάλι στὸ Ἐθνικὸ Θέατρο, εἶναι τώρα ἀρκετὰ χρόνια, ὁ θίασος τοῦ Ὠδείου Ἀθηνῶν. Θὰ ὑπενθυμίσω μόνον ὅτι ὁ Μπωμαρσαὶ χρησιμοποιεῖ σ' αὐτὴν μὲ πολλὴ ἐπιτηδειότητα, πολὺ ἔξυπνα, καὶ μὲ ἄπειρο κέφι καὶ μπρίο, τὴν τεχνοτροπία τῆς intrigue ποὺ κυριαρχοῦσε στὴν κωμωδία τοῦ 18ου αἰῶνα, κι' ὅτι μέσα σ' αὐτὸν τὸν ἀρκετὰ στερεότυπο κανβὰ παρεμβάλλει μὲ πολλὴ ἐπιδεξιότητα τὶς ἀντιαριστοκρατικές του πεποιθήσεις. Ἡ λεπτὴ κι' ὀξεῖα κοινωνική του σάτυρα εἶχε στὴν ἐποχή του ζωηρὴ ἀπήχηση, συνέτεινε στὸ ξέσπασμα τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, σήμερα ὅμως οἱ ἰδέες του εἶναι πολὺ ξεπερασμένες. Σήμερα ἡ κωμωδία του βλέπεται κι' ἀκούεται μόνο σὰν ἕνα ἐλαφρύ, πολὺ χαριτωμένο, πολὺ δροσερό, πολὺ καλογραμμένο παιχνίδι.

Ὁ θίασος τοῦ Ἐθνικοῦ ἀπέδωσε ὅλη τὴ δροσιά, τὴ χάρη, τὴν ἐλαφρότητα, τὸ μπρίο καὶ τὴν εὐθυμία τῆς κωμωδίας. Τὴν παρουσίασε μὲ μιὰ γυργότητα καταπληκτικὴ γιὰ ἑλληνικὸ θίασο· εἶναι πρώτη φορὰ ποὺ ἕνας ἑλληνικὸς θίασος κατόρθωσε νὰ παίξει γρήγορα, κι' ὅσοι δὲν ἔχουν δεῖ ξένο θέατρο θὰ κατενόησαν, φαντάζομαι, πόσο ἡ γοργότητα εἶναι ἀπόλυτα σημαντικὸς παράγοντας γιὰ τὴν ἐπιτυχία. Ὅλη ἡ παράσταση εἶταν μιὰ ἀπόλαυση, μιὰ μαγεία.

Εἶναι τὸ πρῶτο ἔργο ποὺ ἀνέβασε μόνος του ὁ κ. Ροντήρης· ἴσαμε τώρα ἀκολουθοῦσε τὴ διδασκαλία τοῦ Πολίτη καὶ ἡ πρώτη του ἐμφάνιση ὑπῆρξε γι' αὐτόν, εὐτυχῶς, ἕνας θρίαμβος. Τὸ Ἐθνικὸ Θέατρο βρῆκε τὸν ἄνθρωπό του· μπορεῖ καὶ πρέπει τώρα νὰ ἐργασθεῖ.

Ὁ κ. Ροντήρης κατόρθωσε δύο πράγματα, ποὺ ποτὲ δὲν εἶχε ἐπιτύχει ὁ Πολίτης παρ' ὅλα τὰ μεγάλα καὶ πολύτιμα προσόντα του: πρῶτον νὰ μὴ εἰσχωρέσει οὔτε ἴχνος δασκαλισμοῦ κι' ἀνίας μέσα στὴν ὅλη παράσταση, καὶ δεύτερον νὰ ἐπιβάλει πειθαρχία σὲ ὅλο τὸν θίασο χωρὶς νὰ καταπνίξει καθόλου τὴ δημιουργικότητα κάθε ἠθοποιοῦ. Τὴν καθοδήγησε μόνο, καὶ ἡ ὁδηγία αὐτή, συνδυασμένη μὲ τὴν ἔμπνευση τῶν ἠθοποιῶν ποὺ ὅλοι ἔπαιξαν μὲ ἐνθουσιασμὸ καὶ μὲ μπρίο, παρουσίασε ἕνα σύνολο ποὺ εἶταν μιὰ ἀποκάλυψη γιὰ ὅσους παρακολουθοῦν τακτικὰ τὶς παραστάσεις τοῦ ἑλληνικοῦ θεάτρου καὶ ἦσαν ἀρκετὰ ἀπαισιόδοξοι γιὰ τὶς δυνατότητές του.

Ἡ κ. Μιράντα, ὁ κ. Δενδραμῆς, ἡ κ. Ἀλκαίου, ἡ κ. Ρ. Μυράτ, ἡ δὶς Μανωλίδου, ὁ κ. Εὐθυμίου — ποὺ παίζει ἔξοχα ὄχι μόνο ὅταν μιλᾶ ἀλλὰ καὶ στὶς βουβὲς σκηνὲς ὅταν παρακολουθεῖ τοὺς ἄλλους — ὁ κ. Λεπενιώτης, ὁ κ. Δεστούνης, ἦσαν ἄριστοι· δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει καμμιὰ ἀντίρρηση, καμμιὰ ἐπιφύλαξη γιὰ τὴ δημιουργία τους. Ὁ κ. Μυράτ καὶ ἡ κ. Παξινοῦ ἦσαν κάπως ἄτονοι, ἀλλὰ κι' αὐτοὶ κράτησαν ὁπωσδήποτε ἱκανοποιητικὰ τοὺς ρόλους τους. Ἡ κ. Παξινοῦ, ποὺ ἔχει ἱκανότητες μᾶλλον γιὰ λαϊκοὺς ρόλους, κατόρθωσε νὰ ξεπεράσει τὸν ἑαυτό της καὶ νὰ δώσει στὴ φωνή της καὶ στὴ στάση της ἀρκετὴ εὐγένεια. Ἡ μόνη παραφωνία ἦταν ὁ κ. Ἀρώνης ποὺ ἔμεινε ἐντελῶς ξένος καὶ στὸ ἁρμονικὸ σύνολο τῶν ἄλλων ἠθοποιῶν καὶ στὸ πνεῦμα τοῦ ἔργου.

Τὰ κοστούμια σχημάτιζαν ὅπως πάντα στὸ Ἐθνικὸ μιὰ ἐξαίσια χρωματικὴ συμφωνία καὶ εἶταν καὶ πολὺ μελετημένα. Ἔχω μόνο μιὰ σοβαρὴ ἐπιφύλαξη γιὰ τὶς σκηνογραφίες. Αὐτὲς δὲν μοῦ ἄρεσαν καθόλου. Εἶχαν ὡς βάση τὰ rideaux ποὺ, καθὼς δίνουν τὴν ἐντύπωση τοῦ ἀκαθόριστου καὶ τοῦ ἀπεριόριστου, μοῦ φαίνονται ἐντελῶς ἀκατάλληλα γιὰ τὴν κλασσικὴ γαλλικὴ κωμωδία, ποὺ ἔστω κι' ὅταν ἔχει μέσα της τὸ στοιχεῖο τῆς fantaisie, τὸ πλαισιώνει πάντα πολὺ αὐστηρά· ἡ κλασσικὴ γαλλικὴ κωμωδία εἶναι πάντα πολὺ ἰσορροπημένη, μετρημένη κι' ὀρθολογισμένη καὶ τοποθετημένη σὲ σαφῆ χρόνο καὶ τόπο. Οὔτε εἶχαν συνδυασθεῖ ἁρμονικὰ τὰ rideaux μὲ τὰ paravents ποὺ εἶχαν τοποθετηθεῖ μπροστά τους. Ἡ εἰκόνα προπάντων τῆς πρώτης πράξεως ἦταν κυριολεκτικὰ ἄσχημη. Εὐτυχῶς εἶχε χυθεῖ στὴ σκηνὴ ἄπλετο φῶς κι' ὁ νεωτερισμὸς αὐτὸς — ὁ Πολίτης, ὅπως εἶναι γνωστό, εἶχε τὴ μανία τοῦ σκοταδιοῦ καὶ εἶχε ὑπερτιμήσει τὴ σημασία τοῦ ἐπιφανειακὰ καλαίσθητου θεάματος — ποὺ ἐπέτρεπε νὰ παρακολουθεῖ κανεὶς τὸ παίξιμο τῆς φυσιογνωμίας τῶν ἠθοποιῶν, ἀποσποῦσε τὴν προσοχὴ ἀπὸ τὶς σκηνογραφίες.

Ἀντιρρήσεις ἔχω ἐπίσης γιὰ τὰ μπαλλέτα. Ὁ κορυφαῖος τους, ὁ κ. Γριμάνης, εἶναι ἕνας πολὺ καλὸς χορευτής, πολὺ ἐλαφρός, πολὺ εὐλύγιστος καὶ ποὺ ἔχει καὶ δημιουργικὴ φαντασία καὶ γοῦστο, ἡ σχολή του ὅμως δὲν εἶναι ἐμφανίσιμη. Δὲν φταίει αὐτός· δὲν σχηματίζονται χορεύτριες μέσα σὲ δύο ἢ καὶ τρία χρόνια. Οἱ girls ἔξω παραλαμβάνονται ἀπὸ πολὺ μικρὰ παιδιὰ καὶ γυμνάζονται γιὰ χρόνια. Ἂς ἔχομε ὑπομονή! Ἐνόσω τὰ μπαλέττα μας θ' ἀποτελοῦνται ἀπὸ κορίτσια ποὺ δὲν ἔχουν ἰδέα ρυθμοῦ, ποὺ δὲν κατορθώνουν νὰ συντονίσουν οὔτε μιὰ τους κίνηση, ποὺ δὲν ἔχουν καμιὰ χάρη κι' οὔτε κἂν ὁπωσδήποτε καλοπλασμένα σώματα καὶ πόδια, μοῦ φαίνεται ὅτι πρέπει ν' ἀποφεύγεται ἡ παρουσίασή τους.

***

Ἡ ἐπιθεώρηση τοῦ κ. Γιαννουκάκη κράτησε ἀρκετὲς ἑβδομάδες τὸ πρόγραμμα στὸ θίασο Ἀλίκης. Κατόπιν ὁ θίασος Ἀλίκης εἶχε μιὰ ἄτυχη ἐκλογή. Τὶς συνειθίζει φέτος! Ἀνέβασε μιὰ γαλλικὴ κομεντί, τὴν **«Κυρία μὲ τὰ Πράσινα Γάντια»**, ἕνα ἠλίθιο κατασκεύασμα ποὺ ἀπέτυχε καὶ στὸ Παρίσι, ὅπου παίχθηκε ἀπὸ ἠθοποιοὺς ἄριστους καὶ διαλεγμένους γιὰ τὸ ρόλο τους. Ἐδῶ ἕνας ἀρκετὰ τραγικὸς ρόλος δυνατοῦ ἀνθρώπου ἐδόθηκε στὸν κ. Λογοθετίδη. Περισσότερα σχόλια εἶναι, φαντάζομαι, περιττά.

ΑΛΚΗΣ ΘΡΥΛΟΣ

ΑΠΟ ΤΑΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ "ΕΘΝΙΚΟΥ,,

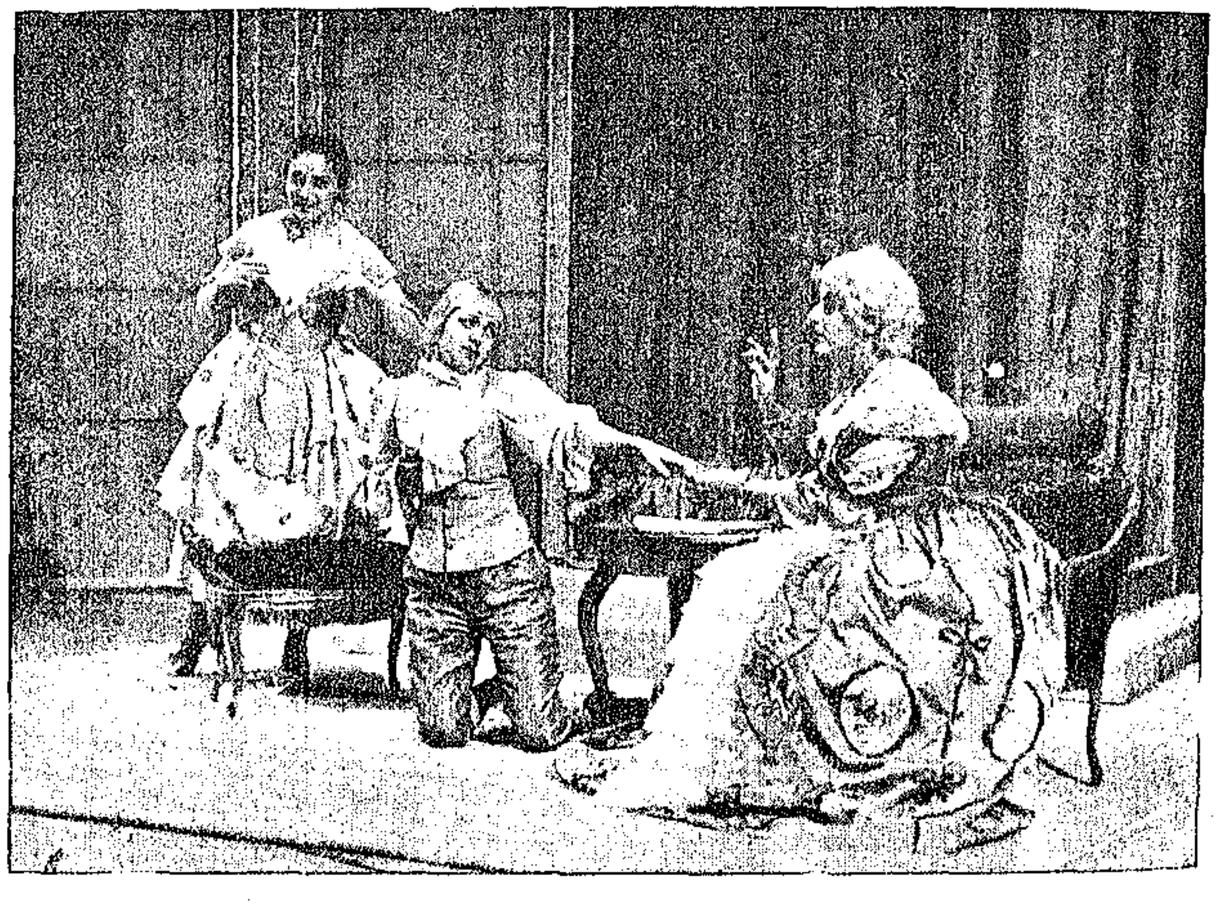

Μία σκηνὴ ἀπὸ τοὺς «Γάμους τοῦ Φιγκαρὸ» τοῦ Μπωμαρσαί. (Φωτογραφία) Α. Μελετοπούλου.

ΑΠΟ ΤΑΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ "ΕΘΝΙΚΟΥ,,

Ἄλλη σκηνὴ ἀπὸ τοὺς «Γάμους τοῦ Φιγκαρὸ». (Φωτογραφία Α. Μελετοπούλου).

ΞΕΝΗ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΓΑΛΛΙΑ

Τὸ μυθιστόρημα τοῦ κ. Marc Bernard: «Anny», βραβεῖο Interallié, ἀνήκει στὸ ψυχολογικὸ εἶδος ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ κατέχῃ πάντα τὰ σκῆπτρα. Εἶναι τὸ ἐρωτικὸ ἡμερολόγιο ἑνὸς ἀνδρός, ποὺ παρασύρεται πότε ἀπὸ τὸ ἱκανοποιημένο πάθος του καὶ τὴν τρυφερότητά του, πότε ἀπὸ τὴν ἀμφιβολία καὶ τὸ μαρτύριο τῆς ζήλειας, ὥς ὅτου μιὰ μέρα ἡ ἀπελπισία ἀπὸ τὸ θάνατο τῆς ἀγαπημένης του Ἄννου, τὸν λυτρώνει καὶ τὸν πλουτίζει ἐσωτερικὰ μ' ἕναν κόσμο δικό του, γεμάτο ἀπὸ τὴν ἀνάμνηση ἐκείνης καὶ τῆς ζωῆς ποὺ πέρασε κοντά της. Χωρὶς νὰ θυμίζῃ τὰ μεγάλα φιλολογικὰ πρότυπα, ἕναν «Ἀδόλφο», ἕνα «Ρενέ», ἢ τὸν Μαρσὲλ Προύστ, ὁ κ. Μπερνὰρ μᾶς δίνει ἕνα ρομάντσο ἀναλύσεως, ὅπου οἱ ὡραῖες σελίδες ἀφθονοῦν, ποὺ θὰ κέρδιζε ἀσφαλῶς περισσότερο ἂν τὸ θέμα γενικευόταν καὶ δὲν ἔμενε μιὰ περίπτωση σχεδὸν εἰδική. Πάντως εἶναι ἕνα δυνατὸ βιβλίο, μὲ πολλὴ παρατηρητικότητα, ἀνθρώπινο, ἐξαιρετικῆς ἀξίας καὶ γραμμένο σὲ μιὰ γλῶσσα πλούσια, χρωματισμένη, ζωντανή.

***

Ὁ ὡραῖος ἐρωτικὸς θρῦλος τοῦ Τριστάνου καὶ τῆς Ἰζόλδης, ποὺ ἐνέπνευσε τὸ Βάγνερ καὶ τόσους ποιητάς, ἔδωσε ἀφορμὴ στὸν κ. Nicolas Ségur (Ν. Ἐπισκοπόπουλο) νὰ γράψῃ ἕνα συμπαθητικὸ βιβλίο ποὺ διαβάζεται εὐχάριστα καὶ ξαναφέρνει στὴ μνήμη τὶς περιπέτειες τῶν δύο νέων ποὺ τὸ φίλτρο τῆς ἀγάπης ἑνώνει ἴσαμε τὸ θάνατο. Χωρὶς βαθύτερη καὶ περιττὴ ἄλλως τε ἀνάλυση, ὁ θρῦλος τῆς «Ἰζόλδης τῆς ξανθῆς» μᾶς παρουσιάζεται μὲ ἀφέλεια, μὲ χάρη, μὲ ὕφος λιτό, πρᾶγμα ποὺ μᾶς κάνει νὰ σκεπτόμαστε γιατί ὁ κ. Ségur ἀρέσκεται συχνὰ νὰ περιγράφῃ σκηνὲς αἰσθησιακές, ἐνῶ θὰ μποροῦσε νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ ταλέντο του στὴ σύνθεση ἔργων ἀνωτέρας πνοῆς.

***

Μαζὶ μὲ τόσους ἄλλους φιλέλληνες, ὁ κ. Camille Mauclair προσφέρει μὲ τὸ βιβλίο του: «Le pur visage de la Grèce» τὸν πνευματικό του φόρο στὴν πατρίδα μας. Συνήθως, τὰ ἔργα ἐντυπώσεων ποὺ περιγράφουν ἕνα τόπο ἀντιμετωπίζουν ἕναν τρομερὸ κίνδυνο: τὸ χιλιοειπωμένο. Ὁλόκληρη βιβλιοθήκη μπορεῖς νὰ σχηματίσῃς μὲ τὰ βιβλία ποὺ γράφτηκαν γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ρενὰν καὶ τοῦ Μπαρρὲς ἴσαμε τὸν Λακρετὲλ καὶ τὸν Μενιέ, οἱ ἐντυπώσεις γιὰ τὴν Ἑλλάδα, φορτωμένες ἀπὸ τὸ θαυμασμὸ πρὸς τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα καὶ τὰ μνημεῖα, ἔκαναν τοὺς ἄλλους νὰ μὴν ἐνδιαφέρωνται καὶ τόσο πολὺ γιὰ τὸν τόπο μας καὶ νὰ τὸν ἀποφεύγουν, μιὰ κι' ὅλα τὰ βιβλία μιλοῦσαν γιὰ τὰ καθιερωμένα, ἀκολουθώντας τὰ παλιὰ καλούπια.

Ὁ κ. Μωκλαίρ, γράφοντας γιὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀπέφυγε τὸν κίνδυνο, γιατὶ μπόρεσε νὰ δῇ τὰ ἐρείπια καὶ τὸν Παρθενῶνα μὲ ψυχὴ ἀγνή, παιδική, ἔξω ἀπὸ κάθε πανεπιστημιακὴ διδαχὴ καὶ συμβατικότητα. Ἔτσι, τὸ βιβλίο του εἶναι ἕνα ἔργο ἐπιτυχημένο, ποιητικὸ καὶ περιέχει ὡραιότατες σελίδες, ὅπως ἐκεῖνες ποὺ εἶναι ἀφιερωμένες στὸ θρῦλο τῶν Ἀτρειδῶν καὶ στοὺς τάφους τῶν Μυκηνῶν. Ἕνας λυρισμὸς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἴσαμε τὸ τέλος δονεῖ τὶς ἐντυπώσεις αὐτές, ποὺ εἶναι ἀπὸ τὶς πιὸ γοητευτικὲς ποὺ γράφτηκαν τὰ τελευταῖα τοῦτα χρόνια.

***

Δυὸ συγγραφεῖς ἄγνωστοι στὸ ἑλληνικὸ κοινὸ πέθαναν τὶς μέρες αὐτές: ὁ Adolphe Lacuzon, ὁ τραγουδιστὴς τῆς «Αἰωνιότητος», μιὰ ἀπὸ τὶς πνευματικὲς ἀδυναμίες τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ, καὶ ὁ Pierre D'Exideuil, ἀπὸ τοὺς νέους κριτικούς, πνεῦμα ὀξὺ καὶ χαριτωμένο, ποὺ μὲ τὰ ἄρθρα του καὶ τὶς μελέτες του γιὰ τὴν ἀγγλικὴ πρὸ πάντων λογοτεχνία, εἶχε προκαλέσει τὴν ἐκτίμηση καὶ τὸ θαυμασμὸ τῶν συμπατριωτῶν του.

***

Μολονότι ἡ στήλη αὐτὴ εἶναι ἀφιερωμένη ἀποκλειστικὰ στὴν πρωτότυπη γαλλικὴ πνευματικὴ παραγωγή, θεωρῶ καθῆκόν μου νὰ προσελκύσω τὴν προσοχὴ τῶν ἀναγνωστῶν μου σ' ἕνα βιβλίο ποὺ ὡς τώρα μεταφράστηκε σὲ εἴκοσι πέντε γλῶσσες καὶ ποὺ εἶδε τὸ φῶς τελευταῖα καὶ γαλλικά. Συγγραφεύς του εἶναι ὁ Δόκτωρ Axel Munthe καὶ τίτλος του: «Τὸ βιβλίο τοῦ Σὰν Μικέλε». Τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ σουηδοῦ γιατροῦ, τὸ μετέφρασε ὁ κ. Παῦλος Ροδοκανάκης καὶ τὸ προλογίζει ὁ κ. Πιὲρ Μπενουά, μὲ θερμὲς ἐκφράσεις θαυμασμοῦ: «Ἡ αἰτία τῆς ὑπάρξεως τῶν σελίδων αὐτῶν — γράφει — εἶναι τὸ τραγοῦδι τῆς ἐμπιστοσύνης ποὺ ὑψώνεται, ἕνα τραγοῦδι ἐμπιστοσύνης στὴ ζωή, ἡ λατρεία τῆς ζωῆς αὐτῆς, σ' ὅλες τὶς μορφές της, στὴν παγανιστικὴ ὅπως καὶ στὴ χριστιανική, καὶ πρὸ πάντων στὴν πιὸ ταπεινὴ καὶ πιὸ συγκινητικὴ μορφή της, στὴν ἀγάπη τῶν φτωχῶν ἀθώων καὶ βασανισμένων ζώων».

Ὁ Δόκτωρ Μοῦντε, ἐγκατεστημένος χρόνια τώρα στὸ Κάπρι τῆς Ἰταλίας, ἔγραψε ἕνα βιβλίο ποὺ δὲν εἶναι οὔτε μυθιστόρημα, οὔτε μελέτη, ἀλλὰ μία fresque τῆς ζωῆς, φωτισμένη ἀπὸ κέφι, δροσιὰ καὶ λεπτὸ χιοῦμορ, ἀπὸ πηγαῖο λυρισμό, ἀπὸ ἔντονο ἀνθρωπισμό, ἀπὸ συγκίνηση καὶ καλοσύνη γιὰ τοὺς ἀνθρώπους κι' ἀπὸ ἀγάπη ἄδολη πρὸς τὰ ζῷα καὶ κάθε ὀσθενικὸ πλάσμα. Μερικὰ κεφάλαια εἶναι ἀριστουργηματικά. Ὅποιος θελήσῃ νὰ διαβάσῃ τὸ «Βιβλίο τοῦ Σὰν Μικέλε» θὰ περάσῃ, παρὰ τὸ μάκρος του, ὧρες ἐξαιρετικῆς πνευματικῆς ἀπολαύσεως.

***

Τὸ βραβεῖο Minerva δόθηκε στὸ τέλος τοῦ περασμένου μηνὸς στὴν κυρία Claire Sainte-Soline γιὰ τὸ μυθιστόρημά της: «Journée». Γιὰ τὸ βιβλίο αὐτὸ θὰ γράψω στὸ ἄλλο τεῦχος, καθὼς καὶ γιὰ τὸ καινούργιο ἔργο τοῦ Mauriac: «La fin de la nuit».

***

—Ἡ μεγάλη καὶ γνωστὴ συγγραφεὺς Colette ἐξελέγη μέλος τῆς Βελγικῆς Ἀκαδημίας, ὅπου θὰ γίνῃ ἐπίσημα δεκτὴ τὸν ἄλλο ἴσως μῆνα καὶ θὰ μιλήσῃ γιὰ τὸ ἔργο τῆς κομήσσης ντὲ Νοάϊγ.

—Ἡ Ἑταιρεία τῶν Γραμμάτων καὶ τῶν Τεχνῶν προετοιμάζει ἕνα μεθοδικὸν κατάλογο τῶν 5000 τόμων ποὺ πρέπει νἄχῃ κάθε ἄνθρωπος πνευματικὰ καλλιεργημένος.

—Στὶς 17 προσεχοῦς Ἰουνίου θὰ ἑορτασθῇ παν-ηγυρικὰ ἡ τριακοσιετηρὶς τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημίας καὶ θὰ κυκλοφορήσῃ κι' ἀνάλογο ἀναμνηστικὸ βιβλίο.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΡΑΤΣΙΚΑΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Κωστῆ Παλαμᾶ: *«Οἱ Νύχτες τοῦ Φήμιου».*

Οἱ «Νύχτες τοῦ Φήμιου», τὸ τελευταῖο ποιητικὸ ἔργο τοῦ Παλαμᾶ, εἶναι σὰ μιὰ συνέχεια καὶ σὰν ἕνα συμπλήρωμα τοῦ «Κύκλου τῶν Τετράστιχων». Καὶ ἐδῶ, ὅπως καὶ ἐκεῖ, μαζεμένος, ὅσο γίνεται πιὸ μαζεμένος, λυρικὸς στοχασμός, σκέψεις ποὺ ἀστράφτουν στὸ νοῦ μιὰ στιγμή, σκέψεις περαστικές, ριγμένες στὸ χαρτὶ γιὰ νὰ μὴ ξεχαστοῦν, καὶ ποὺ χύνονται στὸ στίχο τὴν ἄλλη, ἴσως, μέρα, ἴσως, ὅμως, καὶ ὕστερα ἀπὸ καιρό, ὕστερα ἀπὸ χρόνια. Ὄχι ὅμως μονάχα στοχασμοί· μὰ καὶ αἰσθήματα καὶ συναισθήματα, τόσο σφιχτὰ δεμένα μὲ τὸν λυρικὸ στοχασμό, στὸν Παλαμᾶ, καὶ σαλέματα τῆς ψυχῆς καὶ φτερουγίσματα καὶ ἀναπολήσεις καὶ θύμησες καὶ ξεχειλίσματα τρυφεράδας. Καὶ ἐδῶ ὁ ἴδιος Παλαμᾶς· ὁ λιγάκι μεγαλόστομος παρ' ὅλο τὸ μάζεμά του, ὁ σκυμμένος αἰώνια στὰ βάθη τῆς ψυχῆς του, γιὰ νὰ συλλάβῃ καὶ τὰ πιὸ κρυφά της σαλέματα, ὁ ξεχασμένος σ' ἕνα αἰώνιο μίλημα μὲ τὸν ἑαυτό του. Ὁ ποιητὴς ὁ «μελετητικὸς» («méditatif») ποὺ δὲ θὰ μᾶς φανέρωνε ἴσως ὅ,τι βρίσκει καὶ βλέπει καὶ νοιώθει στὰ βάθη του παρὰ μονάχα σὲ «παθητικὰ κρυφομιλήματα», ἂν ἀπὸ τὰ πρῶτα ποιητικὰ βήματά του δὲν εἶχε διαλέξει γιὰ παραστάτες καὶ ὁδηγούς του τὸν «προφήτη» Οὔγκω καὶ τὸν Βαλαωρίτη. Λυτοί, μὰ καὶ ἡ ἴδια του φύση προπάντων, κάνουν ὥστε καὶ γιὰ τὸ τετράστιχο ἀκόμη νὰ παίρνῃ συχνὰ ὁ Παλαμᾶς τὴν πλατειὰ ἀνάσα ποὺ θἄπαιρνε ἂν ἦταν νὰ «ξεχύσῃ» τὸ λυρικὸ οἶστρο του σὲ ὠδή, καὶ ὄχι νὰ τὸν «κλείσῃ» σὲ τέσσερις στίχους:

«Ἥλιε, ἀστραφά, πυγολαμπίδα, φάρε, λόχνε, ἀστέρι
θαῦμα ἠλεκτρόχυτο, κ' ἐσὺ ποὺ τρεμοσβεῖς, καντύλι,
ὦ θεός, φῶς μάτι, γέλιο φῶς, φῶς μίλημα, φῶς χέρι,
τὸν ἴδιο λόγο, δέησι! πῶς μοῦ φέρνετε στὰ χείλη;»

Τοῦτο τὸ πλάτεμα τῆς φωνῆς, τὸ καμωμένο γιὰ τὴν ὑμνωδία, εἶναι μιὰ φυσική, θὰ ἔλεγες, λειτουργία στὸν Παλαμᾶ, εἶναι ἡ ἀναπνοή του, ἡ φωνή του. Ἔτσι ξεχυμένη ἡ σκέψη του παίρνει ὅλη τὴ λυρικὴ δόνησή της, καὶ ἔτσι ξεχυμένα καὶ τὰ σαλέματα τῆς ψυχῆς του βρίσκουν τὸν πιὸ σωστό τους τόνο, τὸ μουσικό. Μὰ ἡ βαθύτερη λυρικὴ οὐσία στὶς «Νύχτες τοῦ Φήμιου», ὅπως καὶ στὸν «Κύκλο τῶν Τετράστιχων», μένει μελετητική, εἶναι ἡ οὐσία ποὺ βρίσκει τὸ στραμμένο πρὸς τὰ μέσα, πρὸς τὰ πιὸ μύχια τῆς ψυχῆς τοῦ ποιητῆ βλέμμα. Ἐκεῖ, κάθε «στολιδιοῦ ὄγκος» φαίνεται περιττός, καὶ σὰ βαρειὰ καὶ σὰν παράταιρη κάθε ποιητικὴ φωνὴ ποὺ δὲν εἶναι καθαρὴ λυρικὴ μελωδία:

«Ὦ πολυσέλιδα, ἱστορίες, μῦθοι, βασίλεια, τάφοι,
σᾶς μαστορεύουν δημιουργοί, ζωγράφοι, φωτογράφοι,
μὰ ἐσὺ τοῦ ἀπέραντου χαρὰ ποὺ ἐντός μου ὁ στίχος,
[κι' ἕνας χτίζει:
Καὶ μέσα μου ρόδο πολύ, κρίνος πολὺς ἀνθίζει.»

Μὲς στὰ βάθη τῆς ψυχῆς, ποὺ εἶναι ὁ ἀληθινὸς καὶ ὁ μόνος ποιητικὸς χῶρος, φῶς ἄπλετο, τὸ φῶς τοῦ λογικοῦ, τοὐλάχιστον, δὲν εἶναι χυμένο ποτέ. Τέτοιο φῶς ὅταν χυθῇ δὲν ἀφήνει νὰ γεννηθῇ τὸ ἀνείπωτο καὶ μυστικὰ κατεργασμένο ἐκεῖνο θαῦμα ποὺ λέγεται μαγεία ποιητική (ἢ «μαγεία»). Ἐκεῖ, «γλυκὰ εἶναι κι ἀμφίβολα, ὅλα εἶναι: λυκόφως», λέγει ὁ Παλαμᾶς, καὶ πόσο δίκιο ἔχει!

Τοῦτο τὸ λυκόφως περιβρέχει καὶ τὸν παλαμικὸ λυρισμό, ὅπου εἰσχωρεῖ μουσικώτερα, ὀξύτερα καὶ βαθύτερα, μέσα μας.

«Στέκει σου ἡ Λόρα πιὸ ἱερὴ κι' ἀπὸ βωμό,
τῆς Ναυσικᾶς τὴν ἔγνοια φῶς τῆς νύχτας σου ἔχεις,
Δημόδοκε, τῶν Ὀδυσσέων τὰ μάτια δακρυβρέχεις,
ζῆς μὲ τοὺς Φαίακες, δὲν τὸν ξέρεις τὸν καημό.»

«Ζῆς μὲ τοὺς Φαίακες, δὲν τὸν ξέρεις τὸν καημό». Νὰ ὁ ἀληθινὸς ποιητικὸς τόνος· βρίσκεται πέρα ἀπὸ τὸ ξεχώρισμα καὶ τὸ ξεκαθάρισμα ποὺ κάνει τὸ λογικό, στὸ βασίλειο τῆς ἀσάφειας καὶ τῆς ἀοριστίας, ἐκεῖ ὅπου μυστικὰ ἀτενίζουμε τὰ πράγματα καὶ διοχετεύουμε στὴν ἔκφραση ὅλη τὴ μυστικὴ δόνησή μας.

Τέτοιοι στίχοι, ἀπὸ τέτοια ψυχικὴ πεῖρα βγαλμένοι, ὑπάρχουν στὶς «Νύχτες τοῦ Φήμιου» καὶ εἶναι, γιὰ μένα τοὐλάχιστον, οἱ κολλίτεροι:

«Καὶ πολυθόρυβαι θνητοὶ στὴ ζωὴ καὶ μέσ' στὸ μνῆμα
πάντα φοβεροὶ σὰν τρικυμιᾶς, ποὺ σπάει στὸ βράχο
[κῦμα,
κι' ἄνθρωποι ὑπάρχουν καὶ περνοῦν κ' εἶναι σιωπές.
[καημία.
μέσα τους κ' ἔξω τους φωνή, νόημα χειρονομία.»

Μὰ καὶ ἡ τρυφεράδα στὸ βιβλίο τοῦ Παλαμᾶ παίρνει ἐδῶ κι' ἐκεῖ γλυκοὺς καὶ βαθειοὺς καὶ χαριτωμένους τόνους, καὶ τὸ πάθος τόνους βίαιους, καὶ τὸ λυρικὸ ξεχείλισμα τόνους ὁρμητι-

κούς, πού ξεχύνονται ἀκράτητοι σὰν καταρράχτες. Ἡ ἀναπόληση τούτη, ἀπὸ τί διακριτικό, ἀθόρητο δάκρυ πού εἶναι ραντισμένη:

«Ὅπου τώρα τὸ μέγαρο, σπιτάκι ἀνοίγανταν ἐκεῖ,
μὲ καρτεροῦσε ὁ φίλος μου σὲ μιὰ σοφίτα ἐρημική,
κι' ἔτριζε ἡ σκάλα ἀπὸ χαρὰ πού ἀνέβαινα γιὰ νὰ [κροφτάσω
τοὺς στίχους μου τῶν δεκαοχτὼ χρονῶ μαζί του νὰ [γιορτάσω.»

Καὶ τί πάθος καίει στοὺς τέσσερις τόσο μικρούς αὐτοὺς στίχους:

«Γυμνὰ σὰν κρατῶ σου τὰ χέρια στὰ χέρια μου
δός τα μου, δός μου,
οἱ ἄνθοι περισσεύουν τοῦ κόσμου,
ἀδιάφορα μοῦ εἶναι τ' ἀστέρια».

Καὶ στοὺς ἄλλους αὐτοὺς πόση τρυφερίδα γεμίζει τὸ λυρικὸ ξεχείλισμα:

«Πρόσωπα ἀτάραχα, γλυκά, φτερά, χαμόγελα, ἄνθη, [νιάτα,
στοῦ δρόμου τὸν ὀχλοδαρμὸ πνευμάτων ἡσυχίες,
ὅσες μοῦ δόσατε στιγμές, νεράκια διάφανα, τρεχάτα,
νὰ σᾶς γίνουν τάσες εὐτυχίες!»

Ὑπάρχουν στὶς «Νύχτες τοῦ Ψήμιου» τετράστιχα πού φτάνουν τὴν ἀληθινὴ συμπύκνωση, τὴ λιτότητα, — πού δὲν εἶναι, ὅμως, στέγνα, — τοῦ ἐπιγράμματος. Ὁ Παλαμᾶς κατορθώνει ἐκεῖ νὰ «κρυφομιλήση παθητικὰ» δίνοντος ὅλη τὴ δόνηση, ὅλο τὸ λυρικὸ κυμάτισμα τῆς ψυχῆς του. Μιᾶς ψυχῆς πολύμορφης, προτεΐκῆς, αἰώνια τρικυμισμένης, καὶ πού τὴν πιὸ μεγάλη της χαρὰ τὴ βρίσκει, σὰν κάθε ἀληθινὴ λυρικὴ ψυχή, στὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό της, στὰ χίλια μύρια σαλέματα καὶ θροΐσματα πού ξυπνᾶ μέσα της ἡ ζωή.

Κ. ΠΑΡΑΣΧΟΣ

Κατίνας Γ. Παπᾶ: *«Στὴ συκαμιὰ ἀπὸ κάτω κι' ἄλλα διηγήματα».*

Ἐδιάβασα τὸ βιβλίο τῆς δ. Κατίνας Γ. Παπᾶ μὲ μιὰ περιέργεια πού ἀπὸ σελίδα σὲ σελίδα μεγάλωνε καὶ μὲ μιὰ ἱκανοποίηση πού ἀπὸ διήγημα σὲ διήγημα γινόταν πληρέστερη, ἀξιολογώτερη, οὐσιαστικώτερη. Δὲν ἦταν ἡ πρώτη φορὰ πού ἀπεκόμιζα ἱκανοποιητικὴ ἐντύπωση ἀπὸ λογοτεχνικὴ ἐργασία της. Ἕνα - δυὸ διηγήματά της, μάλιστα, στὴ «Νέα Ἑστία», μὲ εἶχαν σταματήσει καὶ περίμενα τὴν ἐξέλιξη ἐκείνη πού θὰ τὴν τοποθετοῦσε ἀνάμεσα στοὺς καλύτερους νέους διηγηματογράφους μας. Ἡ ἐξέλιξη αὐτὴ δὲν ἀργησε νὰ πραγματοποιηθῆ. Καὶ τὴν βλέπουμε ὁλόκληρη στὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ διηγήματα πού ἀποτελοῦν τὸ βιβλίο της.

Ἡ κυριώτερη ἀπὸ τὶς ἱκανότητές της, ἐκείνη πού σὲ φέρνει κοντά της καὶ σὲ κάνει νὰ τὴν ἀκούσης μ' ἐνδιαφέρον, εἶναι ἡ ἁπλὴ καὶ ἀπροσποίητη συγκίνησή της, πού τὴν προκαλεῖ πότε ἡ δυστυχία τῶν φτωχῶν καὶ τῶν βασανισμένων, πότε ὁ μάταιος ἀγώνας τῶν ἄλλων, πού θεωροῦνται εὔποροι κ' εὐτυχεῖς, καὶ πότε ἡ στενώτερη γνωριμία της μὲ τὴ φύση. Ἡ δ. Παπᾶ, μολονότι δείχνει τὴν ἀδυναμία της γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ καί, μὲ τὴν ἐπιμονή της στὶς χωριάτικες συνήθειες, δίνει ζωηρὸ ἠθογραφικὸ χρῶμα στὰ διηγήματά της, δὲν εἶναι ὀποκλειστικὴ στὴν ἐκλογὴ τῶν θεμάτων της καὶ δὲ μένει μακρυὰ ἀπὸ τὶς μεγάλες πόλεις, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τους, ἀπὸ τὶς χαρὲς κι' ἀπὸ τὶς λύπες τους. Κινεῖται μὲ ἄνεση σὲ κάθε περιβάλλον καὶ παντοῦ διατηρεῖ τὴν ἀτομικότητά της, τὶς ἰδέες της, τὶς συμπάθειές της, τὶς ἀδυναμίες της καὶ προπάντων τὴν ἀγάπη της γιὰ τὸν ἄνθρωπο, μιὰ ἀγάπη πού τῆς γεννᾶει πλῆθος περιέργειες καὶ πλῆθος ἱκανοποιήσεις. Τί κόσμους, ὡραίους κι' ἄγνους, κλείνει ἡ ἀγάπη αὐτή! Πόση καλωσύνη γιὰ τοὺς κουρασμένους καὶ τοὺς βασανισμένους, γιὰ τοὺς ἄτυχους, γιὰ τοὺς ἁπλοϊκούς! Διαβάστε τὴν «Τασούλα», τὸ καλύτερο διήγημα τῆς συλλογῆς. Τὸ δρᾶμα της εἶναι μεγάλο, ἀλλὰ κι' ἡ συμπάθεια τῆς δ. Παπᾶ γιὰ τὴν ἄμοιρη αὐτὴ κοπέλλα δὲν πάει πίσω.

Ἡ Τασούλα δουλεύει σὲ σπίτι, στὴν Κέρκυρα, κ' ἐνῶ ἔχει νὰ κάνη μὲ καλοὺς ἀνθρώπους, προσπαθεῖ νὰ πείση τὸν ἑαυτό της ὅτι δὲν εἶναι εὐχαριστημένη, γιὰ νὰ γράψη τοῦ νουνοῦ της, πού μένει στὴν Ἀθήνα καὶ εἶναι πλούσιος, καὶ νὰ τὸν παρακαλέση νὰ τὴν πάρη μαζύ του. Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνο αὐτό. Ἡ Τασούλα «ἤτανε ὡς εἰκοσιδυὸ χρονῶν, καλοκαμωμένη, ροδοκόκκινη, μὲ σταχτόξανθα μαλλιὰ καὶ σταχτογάλανα μάτια» καὶ πίστευε «πὼς ἤτανε καλλονὴ καὶ πὼς ὅποιος τὴν ἀντίκρυζε τὴν ἐρωτεύονταν ἀμέσως». Πῶς νὰ μὴν παρεξηγήση, λοιπόν, τὶς διαθέσεις ἑνὸς νέου κυρίου καλοντυμένου καὶ μὲ σοβαρὸ ἐξωτερικό, πού τῆς ἔβγαλε τὸ καπέλλο κ' ἔπειτα,— ἐξακρίβωσε ὅτι καθόταν στὸ ἴδιο σπίτι, στὸ πάτωμα πού νοίκιαζαν δωμάτια, — ἔπαιζε γιὰ χάρη της στὸ βιολί του ἕνα τραγούδι ὅλο ἔρωτα καὶ πόνο; Ὁ νέος αὐτὸς κύριος ἐπῆρε κάποτε τὴν ἀπόφασή του, ἀνέβηκε στὸ σπίτι τους καὶ εἶπε ὅ,τι εἶχε νὰ πῆ: ζήτησε τὴ μία ἀπὸ τὶς κυρίες της... Ἀλλὰ καὶ πάλι ἡ Τασούλα δὲν ἀπογοητεύθηκε. Ἔκλαψε λίγο, σκέφτηκε ὅτι δὲν εἶχε ἀνάγκη κανένα καὶ ὅτι «μακάρι νὰ ἤτανε καὶ «πολλὲς ἄλλες» ὄμορφες σὰν κι αὐτήν», θυμήθηκε τὸ νουνό της καὶ ἡ ζωή της ὅλη ἤταν πιὰ τὸ γράμμα πού θὰ τῆς ἔστελνε: «Λατρευτή μου Βαφτιστική. Σὲ περιμένω μὲ λαχτάρα. Ἔλα. Παιδιὰ δὲν ἔχω, τὸ ξέρεις, καὶ θὰ κάμω ἐσένα παιδί μου. Τρία μπαούλα γιομάτα φορέματα σοῦ ἔχω. Θὰ σὲ ντύσω σὰ βασιλοπούλα. Σοῦ ἔστειλα καὶ τὰ ναῦλα. Ὁ Νουνός σου πού σὲ λατρεύει.» Ἔτσι τὸ περίμενε τὸ γράμμα ἡ Τασούλα.— Κ' ἔτσι,— δὲν μπορεῖ,— θὰ ἦταν γραμμένο. Ἐπιτέλους, τὸ περίφημο γράμμα ἦρθε. Ἀλλὰ τότε ἔγινε κάτι πού ἔκαμε πιὸ τραγικὴ καὶ συμπαθητικὴ ὕπαρξη τὴν Τασούλα: τὸ πῆρε, τὸ φίλησε, τὸ ξαναφίλησε, τὸ ἔκρυψε στὸν κόρφο της ὥσπου νὰ τελειώση τὶς δουλειὲς τοῦ σπιτιοῦ,— δὲν εἶχαν τελειωμὸ ἐκείνη τὴν ἡμέρα, — κ' ἐνῶ τὸ περί-

μενε μὲ τόση λαχτάρα, δὲν τὸ ἄνοιξε οὔτε τὸ βράδυ, οὔτε τὴν ἄλλη μέρα, ποτέ! Ἂν τὸ γράμμα δὲν ἦταν ὅπως τὸ ὀνειρευόταν; Ἐνῶ ὅσο τὸ κρατοῦσε στὸν κόρφο της κλειστό, μποροῦσε ἡ Τασούλα νὰ εἶναι σίγουρη ὅτι τῆς ἀπαντοῦσε ὁ νουνός της ὅπως ἤθελε, ὅπως ποθοῦσε, καὶ ὅτι θὰ ἔφευγε γιὰ τὴν Ἀθήνα...

Ἀπὸ συγκινήσεις αὐτοῦ τοῦ εἴδους, ἀπὸ συγκινήσεις πού δίνει ὁ πόνος κι' ὁ βαθὺς στοχασμός, ἀποτελεῖται ὁ ψυχικὸς κόσμος τῆς δ. Παπᾶ. Κι' αὐτὸς ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ κάθε τι ἄλλο στὸ βιβλίο της. Ἐργάστηκε, βέβαια, γιὰ νὰ μπορῆ ν' ἀφηγεῖται ἄνετα, νὰ ἔχη ὁμαλὴ γλῶσσα, — οἱ ἰδιωματισμοὶ πού σταματοῦν τὸν ἀναγνώστη εἶναι λίγοι, — καὶ νὰ χτίζη καλὰ τὰ διηγήματά της. Ἀλλ' ἡ προσπάθειά της εἶχε ὀφετηρία μιὰ ψυχικὴ ἀνάγκη. Ἔτσι, μὲ τὴν ἀφετηρία αὐτὴ πού λείπει ἀπὸ πολλά, παραπολλὰ ἑλληνικὰ λογοτεχνικὰ ἔργα, ἔφτασε στὰ ἀξιολογώτατα ἀποτελέσματα πού συγκεντρώθηκαν στὶς σελίδες τοῦ βιβλίου της.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

Γ. Α. Μέγα: *«Δύο χειρόγραφα τῆς Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ.» (Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ εἰς μνήμην Σπ. Λάμπρου τόμου).*

Ὁ κ. Γ. Α. Μέγας, ὁ γνωστὸς λαογράφος καὶ μελετητὴς τῆς νεωτέρας μας λογοτεχνίας, ἑτοιμάζει κριτικὴ ἔκδοση τῆς «Θυσίας τοῦ Ἀβραάμ», τοῦ διαλεκτοῦ αὐτοῦ κομματιοῦ τῆς κρητικῆς λογοτεχνίας στὰ χρόνια τῆς Βενετοκρατίας. Ἡ παραπάνω ἐργασία του, πού θὰ μὲ ἀπασχολήση, εἶναι προπαρασκευαστικὴ γιὰ τὴν ἔκδοση τοῦ κρητικοῦ μυστηρίου. Ὁ κ. Μέγας ἐξετάζει στὴ μελέτη του τὰ δυὸ χειρόγραφα τῆς «Θυσίας», τὸ χειρόγραφο τῆς Βιβλιοθήκης Κολυβᾶ (πού ἀνήκει τώρα στὸ Μουσεῖο Λοβέρδου) καὶ τὸ χειρόγραφο τῆς Μαρκιανῆς Βιβλιοθήκης.

Στὴν ἀρχὴ τῆς μελέτης του ἀσχολεῖται μὲ τὸ πρῶτο χειρόγραφο τοῦ ἔργου συγκριτικὰ μὲ τὶς ἐκδόσεις τοῦ Α. Βόρτολη (1760), τοῦ Γλυκέος (1812, 1832) καὶ τοῦ Legrand, καὶ καταλήγει στὸ συμπέρασμα πὼς συμφωνεῖ περισσότερο μὲ τὴν ἔκδοση τοῦ Βόρτολη, σώζοντας καμιὰ φορὰ καὶ γραφὲς καλύτερες παρὰ στὸ κείμενο τῆς ἔκδοσης αὐτῆς. Τὸ τελευταῖο αὐτό, πιστεύει ὁ κ. Μέγας, χρησίμεψε σὰν πρότυπο στὸ γραφέα τοῦ χειρογράφου Κολυβᾶ. Ἀκόμη πρέπει νὰ σημειωθῆ πὼς οἱ ἐκδόσεις Γλυκέος καὶ Legrand λιγώτερο πιστὰ μᾶς ἀποδίδουν τὸ κείμενο.

Τὸ μαρκιανὸ χειρόγραφο, κατὰ τὸν κ. Μέγα, παραλείπει σὲ πολλὰ σημεῖα στίχους γνησίους τοῦ κειμένου, περιέχει ὅμως καὶ μερικοὺς ἐμβόλιμους στίχους καὶ ἀρκετὲς παραφθορές. Παρ' ὅλ' αὐτά, τὸ χειρόγραφο τῆς Βενετίας ὑπερέχει ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις, ἐπειδὴ μᾶς παρέχει κείμενο συμφωνότερο πρὸς τὸ κρητικὸ ἰδίωμα. Ἡ κριτικὴ λοιπὸν ἔκδοση πρέπει νὰ στηριχτῆ κυρίως στὴν ἔκδοση τοῦ Βόρτολη καὶ στὸ χειρόγραφο τῆς Βενετίας.

Αὐτὴ εἶναι, μὲ συντομία, ἡ ἐργασία τοῦ κ. Μέγα. Ἐργασία ἐξαιρετικὰ εὐσυνείδητη καὶ προσεχτική. Θὰ εἶχα μόνο νὰ παρατηρήσω τὰ ἑξῆς λεπτομερειακά. Δὲ συμφωνῶ μὲ τὸν κ. Μέγα (σελ. 451) ὅτι στοὺς στίχους 141, 259, 773 καὶ 1090 πρέπει νὰ προτιμήσουμε γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τοῦ κειμένου τὶς γραφὲς τοῦ χειρογράφου Κολυβᾶ, πού εἶναι καὶ γραφὲς τῆς ἔκδοσης Βόρτολη (1760), ἀπὸ τὶς γραφὲς τῶν ἐκδόσεων τοῦ Γλυκέος (1812) καὶ τοῦ Legrand. Τὸ *προσκυνῶ* τοῦ στίχ. 259 τῶν τελευταίων αὐτῶν ἐκδόσεων σημαίνει: χαιρετῶ. Τὴ γνώμη τοῦ συγγραφέα πὼς τὸ κείμενο τῆς «Θυσίας», ὅπως καὶ ἄλλων κρητικῶν ἔργων τῆς ἴδιας ἐποχῆς, γράφτηκε μὲ ἰταλικὰ στοιχεῖα, τὴ θεωρῶ πιθανή, ἂν καὶ ἡ ἔνδειξη πού μᾶς φέρνει ὁ κ. Μέγας (σελ. 459) δὲν ἔχει γιὰ μένα καμιὰ ἐνδεικτικὴ δύναμη. Σωστὴ θεωρῶ καὶ τὴ γνώμη του πὼς οἱ τελευταῖοι ἕξη στίχοι τοῦ χειρογράφου τῆς Βενετίας, πού μᾶς μιλοῦν γιὰ τὸ χρόνο τῆς συγγραφῆς τοῦ ἔργου καὶ τὴν καταγωγὴ τοῦ συγγραφέα, δὲν εἶναι γνήσιοι τοῦ ποιητῆ τοῦ δράματος, ἀλλὰ προέρχονται ἀπὸ τὸν ἀντιγραφέα τοῦ χειρογράφου, ἀφοῦ δὲν ὑπάρχουν στὶς ἔντυπες ἐκδόσεις καὶ τὸ χειρόγραφο Κολυβᾶ. Ὁ ἐκδότης βέβαια θὰ εἶχε κάθε λόγο νὰ μὴν παραλείψη στίχους μὲ παρόμοιες πληροφορίες, ἂν ὑπῆρχαν στὸ ἔργο.

Τελειώνοντας εὔχομαι τὸ ἴδιο ἐπιτυχημένη νὰ εἶναι κ' ἡ κριτικὴ ἔκδοση τῆς «Θυσίας», ἔκδοση ἀπαραίτητη στὴ σύγχρονη ἔρευνα.

ΜΑΝΟΛΗΣ ΚΡΙΑΡΑΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Πέτρου Βλαστοῦ: «Ἡ Ἑλληνικὴ καὶ μερικὲς ἄλλες παράλληλες διγλωσσίες».

Λορέντσου Μαβίλη: «Τὰ Σονέττα». Μὲ εἰσαγωγὴ καὶ σχόλια Γερ. Σπαταλᾶ.

Γιῶργος Σεφέρης: «Μυθιστόρημα». Ποιήματα.

Ἄντη Περνάρη: «Τὰ τραγούδια τῆς θάλασσας κι' ἄλλα ποιήματα». Πρόλογος Τέλλου Ἄγρα.

Στ. Κοσμᾶ: «Ἀντρέας Δημακούδης». Μυθιστόρημα.

Γιόχαν Σάσενμπαχ: «Ἡ Μασωνία». Διασκευὴ Η. Γιαννιοῦ. Ἔκδοτ. οἶκος Α. Κασιγόνη. Δρ. 12.50.

Πλάτωνος Ε. Δρακούλη: «Ἡ ὀρθὴ τοῦ Θεοῦ ἀντίληψις». Ἔκδοτ. οἶκος Α. Κασιγόνη. Δρ. 12.50.

Δημητρίου Γρ. Καμπούρογλου: «Ὑπεραπολογία τῶν παλαιῶν Ἀθηνῶν». Ἀνάτυπον ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Κ. Μ. Μιχαηλίδη: «Ὁ Βερναρδάκης καὶ τὸ γλωσσικό». Ἀνατύπωσις ἀπὸ τὰ «Νέα Γράμματα».

Τώνη Μελᾶ: «Γόφτικου ζουρνᾶ ἀχολογήματα». Ποιήματα.

Δημ. Λαμπίκη: «Ὁ Ναύαρχος Π. Κουτουριώτης». Ἔκδοσις «Πατρίδος». Δρ. 50.

Γ. Σ. Βουμβλινοῦ: «Ποιήματα 1933 — 1935». Δρ. 25.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ' ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Εἰς τὰς περισσοτέρας ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας (17 καὶ 18 Ἀπριλ.) ἄρθρα καὶ σημειώματα διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἀποθανόντος Ἑλληνορουμάνου συγγραφέως Παναΐτ Ἰστράτι. Ἰδιαιτέρως ἀναφέρομεν τὰ χρονογραφήματα τῶν κ.κ. Στράτη Μυριβήλη («Πρωΐα», 18 Ἀπριλ.) καὶ τοῦ κ. Ἀλ. Λιδωρίκη («Ἀκρόπολις», 18 Ἀπριλ.), καὶ τὰ ἄρθρα τῆς κ. Ἑλένης Σαμίου («Ἠχὼ τῆς Ἑλλάδος», 17 Ἀπριλ.), τοῦ κ. Θεμ. Ἀθανασιάδη («Νέος Κόσμος», 21 Ἀπρ.) καὶ τοῦ κ. Ἀλμ. Χουρμουζίου («Καθημερινὴ» 22 Ἀπριλ.)

— Εἰς τὴν «Ἠχὼ τῆς Ἑλλάδος» (1 Ἀπριλ.) ἐξαι-

ρετικῶς ἐνδιαφέρουσα συνέντευξις τοῦ κ. 'Ηλία Βενέζη μὲ τὸν κ. Κωστῆ Παλαμᾶ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, πληροφορούμεθα ὅτι ὁ ποιητὴς δὲν εὐθύνεται διὰ τὴν ἐφετεινὴν ἀπονομὴν τῶν βραβείων τῆς 'Ακαδημίας, καθὼς καὶ τὴν γνώμην του διὰ μερικοὺς ἀπὸ τοὺς νεωτέρους συγγραφεῖς μας.

— Εἰς τὴν ἰδίαν ἐφημερίδα (16 καὶ 21 'Απριλ.) δύο ἄρθρα τοῦ κ. Γρ. Ξενοπούλου διὰ τὸν Γουζέλην, τὸν συγγραφέα τοῦ «Χάση», — ὁ ὁποῖος, κατὰ τὴν γνώμην του, πρέπει νὰ διασκευασθῇ γλωσσικῶς καὶ σκηνικῶς διὰ νὰ περιληφθῇ εἰς τὸ δραματολόγιον τοῦ 'Εθνικοῦ Θεάτρου,— καὶ διὰ τὴν πρὸ τεσσαρακονταετίας περίπου διδασκαλίαν τῶν «Βρυκολάκων», ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐγνώρισε διὰ πρώτην φορὰν τὸ ἀθηναϊκὸν κοινὸν τὸν Ἶψεν. 'Επίσης, καλογραμμέναι περιγραφαὶ καὶ ἐντυπώσεις τῶν κ. κ. Κ. Μπαστιᾶ, 'Ηλ. Βενέζη καὶ 'Ερ. Φραντζεσκάκη, διηγήματα τοῦ κ. Μ. Καραγάτση, κριτικὰ σημειώματα τοῦ κ. Στρατῆ Δούκα διὰ τὰς ἐκθέσεις καὶ τοῦ κ. Μ. Σκουλούδη διὰ τὴν μουσικὴν κίνησιν, ἡ συνέχεια τῶν συνεντεύξεων τοῦ κ. Λ. Δαράκη μὲ τοὺς κ. κ. 'Αθ. Μελαχρινόν, 'Ι. Μ. Παντζιωτόπουλον, Τέλλον Ἄγραν, Γ. Παπατσώνην κ. ἄ.

— Εἰς τὴν φιλολογικὴν σελίδα τοῦ ἐπανεκδοθέντος «Νέου Κόσμου» (19 'Απριλ.) ἄρθρα τῆς κ. 'Αθηνᾶς Ταρσούλη καὶ τοῦ κ. Θεμ. 'Αθανασιάδη διὰ τὰς ἐκθέσεις καὶ τὴν θεατρικὴν κίνησιν.

— Εἰς τὴν «'Ακρόπολιν» εὐμενέσταται κρίσεις τοῦ κ. Red ('Ι. Κοκκινάκη) διὰ τὸ «Γύρω ἀπὸ τὴν 'Ελλάδα» τοῦ κ. Χρ. Ζαλοκώστα καὶ τοῦ κ. Τέλλου Ἄγρα διὰ τὴν «Σεξουαλικὴ ἀνοιξι» τοῦ κ. 'Αδ. Δ. Παπαδήμα.

— Εἰς τὴν «Βραδυνὴν» (20 'Απριλ.) ἐπιστολὴ - ἔκκλησις τοῦ κ. Κωστῆ Παλαμᾶ — περὶ αὐτῆς γίνεται λόγος καὶ εἰς ἄλλην σελίδα, — διὰ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὸν διενεργούμενον ἐν Γαλλίᾳ ἔρανον πρὸς ἀνέγερσιν μνημείου εἰς τὴν Κόμησσαν ντὲ Νουάϊγι, χρονογράφημα τοῦ κ. Σ. Σκίπη διὰ τὸν ἑορτασμὸν τῆς πεντηκονταετηρίδος ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Ζερμινάλ» τοῦ Ζολᾶ, τὸ ὁποῖον ἔγινε ἀφορμή, ὡς γνωστόν, ζωηρῶν συζητήσεων καὶ ἐθεωρήθη ἔργον προφητικόν, καὶ ἄρθρον τοῦ Καθηγητοῦ τῆς 'Ιταλικῆς Φιλολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον 'Αθηνῶν κ. Βιντσέντζο Μπιάζι διὰ τὸν «Αἰμιλίον Τυπάλδον καὶ τὴν 'Ελληνικὴν 'Αναγέννησιν».

— Εἰς ὅλας τὰς ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας (21 'Απριλ.), ἐπὶ τῷ ἑορτασμῷ τῆς ἐπετείου τῆς ἐξόδου τοῦ Μεσολογγίου, ἄρθρα καὶ σημειώματα, ἐξαίροντα τὸ μοναδικὸν αὐτὸ γεγονός. 'Αναφέρομεν τὰ ἀξιολογώτερα : τοῦ Δημάρχου Μεσολογγίου κ. Χρ. Γ. Εὐαγγελάτου εἰς τὴν «Βραδυνήν», τοῦ κ. Φ. Μιχαλοπούλου εἰς τὴν «Καθημερινὴν», τοῦ κ. Γ. Τσουκαλᾶ εἰς τὸν «'Ανεξάρτητον», τοῦ κ. Θ. Μαλσβέτα εἰς τὸ «Ἔθνος», τοῦ κ. Στεφ. Χαρμίδη εἰς τὸν «Νέον Κόσμον». 'Επίσης, εἰς τὴν «Πρωΐαν» ἐδημοσιεύθησαν, ἀνακοινωθεῖσαι ἀπὸ τὸν κ. Γ. Βλαχογιάννην, αἱ πρῶται ἐντυπώσεις τοῦ Μακεδόνος ἀγωνιστοῦ Ν. Κασομούλη ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι τοῦ 1825.

— Εἰς τὸν «'Ανεξάρτητον» (21 'Απριλ.), ἐπὶ τῇ συμπληρώσει εἴκοσι πέντε ἐτῶν ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ζὰν Μωρεάς, ὁ κ. Γεώργ. Σημηριώτης δίδει χαρακτηριστικὰ ἀνέκδοτα ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ ποιητοῦ τῶν «Στροφῶν».

— 'Ο ἑβδομαδιαῖος τύπος ἐπλουτίσθη μὲ τὴν ἔκδοσιν τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων», εἰς τὰς σελίδας τῶν ὁποίων συνεργάζονται γνωστοὶ λογοτέχναι, κρίνονται τὰ νέα βιβλία, αἱ ἐκθέσεις, τὸ θέατρον κλπ. καὶ γενικῶς δίδεται πλήρης εἰκὼν τῆς πνευματικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς μας ζωῆς. Διευθυντὴς τοῦ νέου περιοδικοῦ ὁ κ. Κώστας 'Ελευθερουδάκης καὶ ἀρχισυντάκτης ὁ κ. Κ. Καρθαῖος.

— Εἰς τὰ «Νέα Γράμματα» (τεῦχος 'Απριλ.) ἐνδιαφέρουσαι συνεργασίαι τῶν κ. κ. 'Αγγέλου Σικελιανοῦ, 'Αγγέλου Τερζάκη, Κ. Μ. Μιχαηλίδη, Στ. Σεφεριάδη, Κ. Δ. Τσάτσου, Τίμου Μαλάνου, Α. Καραντώνη καὶ τῆς κ. Σοφίας 'Αντωνιάδη. 'Ιδιαιτέρως ἀξιοσημείωτα τὰ σχόλια τῆς διευθύνσεως τοῦ περιοδικοῦ διὰ τὸ ἐπαινετικώτατον ἄρθρον τοῦ κ. 'Αντρὲ Τερλιβ εἰς τὸ «Temps» (28 Φεβρ.) περὶ τῆς γαλλικῆς μεταφράσεως τῆς «Φλογέρας τοῦ Βασιλιᾶ» τοῦ κ. Κωστῆ Παλαμᾶ. Τὸ ἄρθρον, πολὺ δικαίως, χαρακτηρίζεται ὡς πνευματικὸν γεγονός, ἄξιον νὰ πανηγυρισθῇ ἀπὸ ὅσους ἀγαποῦν τὴν λογοτεχνίαν μας.

— Εἰς τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα» (τεῦχος 15 Μαρτ.) μελέται καὶ πληροφορίαι, ἀναφερόμεναι εἰς ἐργασίας Κυπρίων λογοτεχνῶν.

'Ελάβομεν, ἀκόμη, «Φλόγαν», εἰς τὸ πρῶτον τεῦχος τῆς ὁποίας καθορίζεται ὅτι σκοπὸς τῆς ἐκδόσεώς της εἶναι ἡ ἀναζήτησις τῆς «πραγματικῆς πνοῆς τῆς τέχνης» καὶ ἡ παρακολούθησις τῆς ξένης καλλιτεχνικῆς κινήσεως «σὲ τρόπο ποὺ νὰ δώσουμε στὸ κοινό μας μιὰ ἔννοια τῶν στάσεων καὶ τῶν ἀναδημιουργιῶν ποὺ συντελοῦνται στὶς ξένες χῶρες», «'Ελληνικὰ Φύλλα», «Νέαν 'Εποχήν», «Θεσσαλικὰ Γράμματα» (τεῦχος Μαρτίου), εἰς τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν καὶ σημειώματα διὰ τὴν θεσσαλικὴν πνευματικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν κίνησιν, «Γενικὴν 'Ελληνικὴν Βιβλιογραφίαν», «Ἅγ. 'Ιάσονα καὶ Σωσίπατρον», «Μακεδονόπουλο», «Θεοσοφικὸν Δελτίον», «Δελτίον» τῆς 'Ομοσπονδίας λειτουργῶν Μέσης 'Εκπαιδεύσεως, «'Ηπειρωτικὸν Μέλλον» (φύλλον 1 'Απριλ.), εἰς τὸ ὁποῖον εὑρίσκομεν ἀξιόλογον ἄρθρον τοῦ κ. Σπυρ. Μ. Καλλιάφα περὶ «Πνευματικῆς ὑπεροχῆς τῶν 'Ηπειρωτῶν» καὶ τὰ διηγήματα «'Ο Γκιώσσος μου» τοῦ κ. Χρ. Χρηστοβασίλη καὶ «Τὰ αὐγὰ τοῦ Λαζάρου» τῆς κ. 'Αγαθῆς Νοτίδου, «Νέον Κήρυκα» Μυτιλήνης, «Κυνουρίαν», «'Εκκλησίαν», «Πρόοδον» καὶ «Μούσας» Ζακύνθου, «Πρόοδον» 'Αλμυροῦ, «'Αρκαδικὸν Τύπον» Τριπόλεως, «Φωνὴν Μυκόνου», «Μεσσηνίαν» (φύλλα 27 καὶ 28 Μαρτ.) καὶ «Μαθητικὴ 'Ηχώ» (1 'Απριλ.), εἰς τὰς ὁποίας δημοσιεύονται ἐνδιαφέρουσαι συνεντεύξεις τῆς κ. Μαρίκας Κοτοπούλη, «Τρίβολον», «Κοινωνικὴν» κλπ. κλπ.

Ω.

Η ΑΚΑΔΗΜΙΑ

205η Συνεδρία τῆς 'Ολομελείας τῆς 4 'Απρ. 1935. Κατὰ ταύτην ἐγένοντο αἱ ἑξῆς ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις : Α') 'Υπὸ τοῦ κ. 'Αναστ. 'Ορλάνδου : Περὶ τῶν εὑρημάτων τοῦ Σπηλαίου τῆς Ἠλιτσᾶς. Β') 'Υπὸ τοῦ κ. Ἰ. Καλιτσουνάκη : 'Ανακοίνωσις τοῦ κ. 'Ανθ. Παπαδοπούλου : Παρατατικὸς τῶν περισσωμένων ρημάτων εἰς -οῦσα. Γ') 'Υπὸ τοῦ κ. Κ. Μαλτέζου : 'Ανακοίνωσις τοῦ κ. Α. Ρουσσοπούλου : Περὶ τῶν κινητῶν πολυέδρων καὶ τοῦ στατικοῦ ἀναλόγου αὐτῶν. Δ') 'Υπὸ τοῦ κ. Κ. Μαλτέζου : 'Ανακοίνωσις τοῦ κ. Ἰ. Ρωμαΐδου : 'Επὶ τῆς συστάσεως καὶ τῶν διαστάσεων τοῦ ἠλεκτρονίου. Ε') 'Υπὸ τοῦ κ. Σπυρ. Δοντᾶ : 'Ανακοίνωσις τῶν κ. κ. Ν. Κισθηνίου καὶ Ἰ. Μενεγάκη : Παθολογικαὶ καὶ πειραματικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς παθογενείας τοῦ ὀξέως οἰδήματος τῶν πνευμόνων.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Τὴν 13ην 'Απριλίου ἐδόθη εἰς τὸν «Παρνασσὸν» ἡ πρώτη διάλεξις τῆς «'Εταιρίας 'Ελλήνων Λογοτεχνῶν» μὲ ὁμιλητὴν τὸν κ. Γρ. Ξενόπουλον καὶ θέμα «'Η διασκεδαστικὴ τέχνη».

— Τὴν 14 'Απριλίου ἐγένοντο ἐν Κνωσσῷ μετὰ ἐξαιρετικῆς μεγαλοπρεπείας, πρωτοβουλίᾳ τοῦ Δήμου καὶ τῆς Λέσχης 'Επιστημόνων 'Ηρακλείου, τὰ ἀποκαλυπτήρια τῆς προτομῆς τοῦ σὲρ 'Αρθούρου 'Ηβανς, ὅστις διενήργησε, ὡς γνωστόν, τὰς ἐν Κνωσσῷ ἀνασκαφάς.

— Τὴν 15ην 'Απριλίου εἰς τὸ «Θέατρον 'Αλίκης» ἡ β' διάλεξις τῆς «'Εταιρίας 'Ελλήνων θεατρικῶν συγγραφέων» μὲ ὁμιλητὴν τὸν κ. Θ. Σακελλαρίδην καὶ θέμα «'Ο ἐχθρός μου».

— Τὴν 18ην 'Απριλίου εἰς τὸν «Παρνασσόν», συμμετέχοντος καὶ τοῦ 'Ελληνογαλλικοῦ Συνδέσμου, ἐωρτάσθη ἡ 300ὴ ἀμφιετηρὶς τῆς ἱδρύσεως τῆς Γαλλικῆς 'Ακαδημίας. Μετὰ σύντομον εἰσήγησιν τοῦ προέδρου τοῦ 'Ελληνογαλλικοῦ Συνδέσμου κ. Βλ. Μπένση, ὡμίλησε ὁ πρόεδρος τοῦ «Παρνασσοῦ» κ. 'Ιππ. Καραβίας «Περὶ τῆς Γαλλικῆς 'Ακαδημίας ἀπὸ ἱστορικῆς καὶ ἀνεκδοτικῆς ἀπόψεως».

— Τὴν 14ην 'Απριλίου εἰς τὸ «'Ατελιὲ» ἡ τετάρτη διάλεξις τῆς «'Εταιρίας τῶν φίλων τοῦ θεάτρου», ἀφιερωμένη εἰς τὸν κ. Νικ. Λάσκαρην, ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ τῆς ἀπονομῆς εἰς αὐτὸν τοῦ 'Εθνικοῦ 'Αριστείου ὑπὸ τῆς 'Ακαδημίας 'Αθηνῶν. 'Ο ὁμιλητὴς κ. Γ. Σίδερης ἀνέλυσε τὸ ἔργον τοῦ τιμηθέντος συγγραφέως καὶ ἐξῆρε τὴν δρᾶσιν του διὰ τὴν πρόοδον τοῦ νεοελληνικοῦ θεάτρου.

— 'Από τῆς 14ης 'Απριλίου εἰς τὴν αἴθουσαν Στρατηγοπούλου ἡ ἔκθεσις ζωγραφικῶν καὶ γλυπτικῶν ἔργων τῶν κ. κ. Α. 'Αστεριάδη, Σπ. Βασιλείου, Δ. Βιτσώρη, Γ. Ζογγολοπούλου καὶ Κ. Παπαχριστοδούλου.

— 'Από τῆς 13ης 'Απριλίου εἰς τὴν «Galerie d'art Geo» ἡ ἔκθεσις ὑδατογραφιῶν συγγρόνων Γερμανῶν τοπειογράφων.

— 'Από τῆς 17ης 'Απριλίου εἰς τὸν «Παρνασσόν» ἡ ἔκθεσις τοῦ ζωγράφου κ. Χαρ. Ντούμα.

— 'Απέθανεν εἰς Παρισίους ὁ ὀνομαστὸς καθηγητὴς τῆς 'Ελληνικῆς 'Ιστορίας εἰς τὴν Σορβόννην Γουσταῦος Γκάλτς.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

22 'Απριλίου

'Ο κ. ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ μᾶς παρακαλεῖ νὰ σημειώσωμεν ὅτι εἰς τὸ ἄρθρον του «'Αλέξαντρος Πάλλης» (τεῦχος 200, σελ. 257, στήλη β', τελευταῖος στίχος) ἡ λέξις «συμβολισμὸς» πρέπει ν' ἀντικατασταθῇ διὰ τῆς λέξεως «δημοτικισμός».

'Ανταῖον. 'Ενταῦθα. Καλογραμμένο, ἀλλὰ στηρίζει ὅλην τὴν δραματικὴν θέσιν του εἰς κάτι τὸ ἀρκετὰ ἀπίθανο : "Οσον καιρὸ κι' ἂν εἶχε νὰ δῇ τὸν γυιό της ἡ μητέρα, θὰ τὸν ἀνεγνώριζε, ἔστω καὶ πεθαμένον καὶ μὲ ἀλλοιωμένα χαρακτηριστικά. Στὸ διήγημά σας συμβαίνει ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο καὶ, φυσικά, προκαλεῖ τὴν δυσπιστίαν τοῦ ἀναγνώστου. — κ. Ε. Α. Ζ. 'Ενταῦθα. Λέξεις καὶ μόνον λέξεις. "Οταν τὶς ξαναδιαβάσετε μὲ περισσοτέραν προσοχήν, δὲν θὰ δυσκολευθῆτε νὰ συμφωνήσετε, ἀφοῦ δὲν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ γράφῃ κανεὶς καλοὺς στίχους διὰ νὰ αἰσθάνεται τὴν ποίησιν. . . — δ. 'Ελ. Πατρ. Βόλον. Δεκτά. κ. Π. Παπαθ. 'Ενταῦθα. Στίχοι γραμμένοι μὲ εὐκολίαν. Οὔτε ἴχνος γνησίας λυρικῆς διαθέσεως, ἀλλ' οὔτε καὶ ἡ παραμικρότερη προσπάθεια διὰ τὴν ἄρτιαν μορφήν. Προσέχετε καὶ τὴν ὀρθογραφίαν σας. 'Εσημειώσαμε μερικὰ λάθη ποὺ καμμία ποιητικὴ ἄδεια δὲν τὰ δικαιολογεῖ: δραμα, κῦμμα.,. — Φοίβην. 'Ενταῦθα. "Εχομε διαβάσει πολὺ καλυτέρους στίχους σας. Τὸ «Στὸν πόνο» εἶναι, βέβαια, ἕνα εἰλικρινὲς ξέσπασμα, ἀλλὰ τίποτε περισσότερο. Λείπει ἐντελῶς ἡ ἰσορροπία ἐμπνεύσεως καὶ ἐκφράσεως.— κ. Κ. Βόλ. Κερύνιαν. Θὰ δημοσιευθῇ, θὰ χρειασθῇ μόνον νὰ γίνῃ ἀκόμη μία μεταβολὴ εἰς τὸν προτελευταῖον στίχον. — κ. Μιχ. Π. 'Ενταῦθα. Μὴν ἀνησυχῆτε. 'Ελήφθη. Θὰ δημοσιευθῇ μὲ τὴν σειράν του. —κ. Πάν. Λάπ. 'Ενταῦθα. 'Υπάρχει στοὺς «Μακάριους» μιὰ κεντρικὴ ἰδέα, ποὺ μποροῦσε νὰ δώσῃ ἕν' ἀξιόλογο ποίημα. 'Αλλ' ὁ ρητορικὸς τόνος, ποὺ κυριαρχεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος, καὶ ἡ ἀπουσία τῆς πραγματικῶς δυνατῆς ἐμπνεύσεως, ποὺ θὰ τὸν ἔκανε ἀνεκτόν, καταδικάζουν τὴν ὅλην προσπάθειαν. Γιατὶ δὲν δοκιμάζετε τὰς δυνάμεις σας εἰς ποιήματα μικροτέρας πνοῆς ; —κ. Γ. Λουλ. Μέτριοι στίχοι, γεμάτοι κοινοτοπίες καὶ μετρικὰ λάθη. Εἶναι, ἐπίσης, φανερὸν ὅτι δὲν ἔχετε κανένα δισταγμὸν εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῶν πλέον ἀκαταλλήλων λέξεων ἢ εἰς τὴν πλέον αὐθαίρετον κατασκευὴν ἢ μετατροπὴν ἄλλων, ποὺ σᾶς χρειάζονται διὰ τὴν συμπλήρωσιν ἑνὸς στίχου. 'Εργασθῆτε σοβαρώτερα καὶ προπάντων μελετήσετε δοκίμους ποιητάς. "Εχετε πολλὰ νὰ ὠφεληθῆτε. — κ. 'Αρ. Πρόκ. Παρίσι. Δυσταχῶς δὲν μποροῦμε νὰ σᾶς εὐχαριστήσωμε. 'Ο κριτικός μας ἔχει τὴν γνώμην του καὶ σεῖς τὴν ἰδικήν σας. 'Αλλοίμονο ἂν ἐδημοσιεύαμε ἀπαντήσεις τῶν συγγραφέων, ποὺ κρίνονται τὰ βιβλία τους εἰς τὰς σελίδας μας ! 'Η μελέτη σας διὰ τὸν Μ. δὲν ἔχει τὴν θέσιν της εἰς τοὺς «Συχρόνους "Ελληνας λογοτέχνας», ἀφοῦ εἰς τὴν σειρὰν αὐτὴν γράφονται ἄρθρα μόνον διὰ ζώντας. Διὰ τὸν κ. Ρ. Γκ. ἀνέλαβε ἄλλος συνεργάτης μας νὰ γράψῃ. — κ. Ε. Θερμ. Κάϊρον. 'Ελήφθησαν. Θὰ σᾶς ἀπαντήσωμε στὸ ἐρχόμενο. — κ. Τών. Μελ. Λεμεσόν. 'Η συλλογή σας ἐδόθη εἰς τὸν εἰδικὸν κριτικόν μας. 'Η «Νέα 'Εστία» δὲν κάμνει ἀναδημοσιεύσεις, ἰδίως ἀπὸ βιβλία τῆς τελευταίας ὥρας. — κ. Ν. 'Ανδρ. Βιέννην. Σύμφωνοι. Εἰδοποιήσαμε τὸν κ. Κρ. Τὰ τεύχη θὰ σᾶς σταλοῦν· — κ. Μ. Λουκ. 'Ενταῦθα. 'Ελήφθη πολὺ ἀργά. — δ. Εὐγ. Καρυ. Πειραιᾶ. 'Η μέθοδος αὐτὴ ὡς ἄμυνα κατὰ τῆς πληθώρας τῶν βιβλίων ποὺ κυκλοφοροῦν δὲν εἶναι κακή. 'Εντούτοις, πιστεύομεν ὅτι τὸ λογοτεχνικὸ βιβλίο θὰ εὕρῃ πάλιν τοὺς ἀναγνώστας, ποὺ εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὸ ἀγαπήσουν πραγματικῶς καὶ νὰ τὸ ἐκτιμήσουν. 'Ολίγη ὑπομονή . . . — κ. Κ. Γεωργ. 'Ενταῦθα. Τὰ κρατοῦμε. Τὸ *τραγούδι καὶ τὸ γράμμα, ποὺ τὸ συνοδεύει*, δείχνουν σοβαρὰν νέαν, ποὺ διατηρεῖ τὴν ἀξιοπρέπειά του καὶ μέσ' στὸν πόνο του. — κ. Μ. Κοκολ. Τίποτε τὸ ἐξαιρετικό, τὸ πρωτότυπο, τὸ ἀτομικό. 'Απλῶς στίχοι ποὺ διαβάζονται εὔκολα, χωρὶς ν' ἀφίνουν μίαν συγκίνησιν ἢ ἔστω μίαν ἐντύπωσιν. Ζητεῖτε περισσότερα ἀπὸ τὸν ἑαυτόν σας. Θὰ φθάσετε εἰς καλύτερα ἀποτελέσματα. — κ. Κ. Δούκ. 'Επιχειρήσατε εἰς θέμα χιλιοτραγουδημένο, χωρὶς νὰ τὸ ἀνανεώνετε μὲ μίαν δυνατὴν συγκίνησιν ἢ μὲ καινούριους ἐκφραστικοὺς τρόπους. Πόσοι δὲν ἔχουν κάνει ποίημα τὴν πορεία τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Γολγοθᾶ ! Γιὰ τὸ ἄλλο θὰ ψάξουμε. — κ. Σέργ. Σκ. 'Ενταῦθα. 'Από τὸ «Παντοῦ» δὲν λείπει ἡ λυρικὴ διάθεσις, ὑστερεῖ ὅμως ἀπὸ ἀπόψεως μορφῆς. 'Ο στίχος του, λ. χ., εἶναι χαλαρὸς καὶ *σὶ χασμωδίαι συχναί. Θὰ ἐκέρδιζε ἐπίσης*, ἂν ἦταν συντομώτερο καὶ εἶχε λιγώτερα παραγεμίσματα. — κ. "Ολμ. Περ. 'Ενταῦθα. 'Η ἀπάντησις, βεβαίως, τὴν φορὰν αὐτὴν εἶναι «διαφορετική». Εἰς τὸν «Γυρισμὸν» ὑπάρχουν στίχοι ὅλο δροσιὰ καὶ ἀπλότητα, ποὺ μᾶς ὑποχρεώνουν νὰ σᾶς ἐνθαρρύνωμε. Τὸν κρατοῦμε γιὰ ἕν' ἀπὸ τὰ προσεχῆ τεύχη. — κ. Κ. Χρυσ. 'Ενταῦθα. 'Εδῶ κ' ἐκεῖ στίχοι ποὺ ξαφνιάζουν μὲ τὴν πρωτοτυπία τους, σύναλον ὅμως μετριώτατο. "Εχομε τὴν ὁποψία ὅτι δὲν ἐπανέρχεσθε σ' αὐτὰ ποὺ γράφετε, ὅτι ἀποφεύγετε τὸν κόπο ποὺ ἀπαιτεῖ ἡ ἄρτια μορφή. — κ. Γ. Γερ. Ν. 'Ιωνίαν. 'Ασφαλῶς θὰ «φτάσετε», ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐργασθῆτε ἀκόμη λίγο. 'Από τοὺς στίχους σας, ἰδίως ἀπὸ τὸ «Θὰ φτάσω ;», μαντεύομε ὅτι ἔχετε νὰ 'πῆτε ἀρκετὰ πράγματα. Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ βιασθῆτε. *"Οσο περισσότερο ἀργήσετε, τόσο λιγώτερο θὰ* μετανοήσετε ὅταν τὰ ἰδῆτε τυπωμένα . . . — κ. Χρ. 'Ορειν. Ξάνθην. Προτιμοῦμε τὸ «Καρακατσάνικο». Στοὺς στίχους του ἐκφράζεσθε καθαρώτερα, ἀνδρικώτερα. Θὰ δημοσιευθῇ. — κ. "Αγγ. Πετρ. Ζαχάρω. Γιατὶ τόση ἀπαισιοδοξία ; "Αν κρίνωμε ἀπὸ τοὺς στίχους τῆς «Τραγικῆς εἰρωνείας» καὶ τοῦ «Πόνου», δὲν φαίνεται εἰλικρινής. Κοιτάξτε μὲ περισσότερη ψυχραιμία γύρω σας. "Εχετε τόσα ἄλλα πράγματα νὰ τραγουδήσετε ! — δ. Εἰρ. Παπαδ. Πάτρας. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ «Νέα 'Εστία» θὰ ἔπρεπε νὰ παρακολουθῇ, μὲ εἰδικοὺς πάντοτε συνεργάτας, καὶ ἄλλας πνευματικὰς ἢ καλλιτεχνικὰς ἐκδηλώσεις, ἀλλ' εἰς τὰς δεκατέσσαρας ἢ τὰς δέκα ἕξη σελίδας τοῦ Δεκαπενθημέρου της μόλις καὶ μετὰ βίας κατορθώνει νὰ σχολιάζῃ τὰ κυ*ριώτερα λογοτεχνικὰ γεγονότα καὶ μερικὰ ἀπὸ τὰ* καλλιτεχνικά. "Ας ἐλπίσωμε ὅτι ἡ εὐρυτέρα διάδοσίς της, ἡ ὁποία δὲν ἀνεκόπη καὶ ἐφέτος, θὰ κάμῃ δυνατὰς μερικὰς ἀνακαινίσεις, ποὺ θὰ ἐπιτρέψουν τὴν ἱκανοποίησιν τῶν δικαιολογημένων ἀπαιτήσεών σας.—κ. Νικ. Πέφ. Συμπαθητικὰ πρωτόλεια, ποὺ δίνουν κάποιες ἐλπίδες. Στὴν «Παλιὰ βρύση» ἰδίως ὑπάρχουν μερικοὶ στίχοι ἀξιοσημείωτοι. 'Αλλ' ἐκεῖνο τὸ «ὑπέκυψες»; Πῶς δὲν σᾶς ἐνόχλησε, πῶς δὲν σᾶς ἐσταμάτησε ;—κ. 'Αντρ. Ντομ. 'Ενταῦθα. 'Η προσπάθειά σας ἐπαινετή, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα μέτριο. 'Ο μουσικὸς στίχος θέλει, βέβαια, ἀλλὰ μόνον ὅταν ἔχῃ καὶ κάποιο περιεχόμενο. . . 'Εργασθῆτε. "Αλλην συμβουλὴν δὲν μποροῦμε νὰ σᾶς δώσουμε. — κ. Λάκ. Οἰκ. 'Ενταῦθα. Βρίσκεσθε ἀκόμα στὶς πρῶτες σας προσπάθειες. Τί νὰ σᾶς ποῦμε ; Θὰ σᾶς συνιστούσαμε νὰ συμπληρώσετε τὴν φιλολογικήν σας μόρφωσιν. Εἶναι κι' αὐτὴ ἕνα ἐφόδιο, ἰδίως ὅταν ἡ ἔμπνευσις δὲν εἶναι μεγάλη.—δ. Πην. Φλουδ. 'Ενταῦθα. Δὲν ἐλήφθη.—κ. Εὐαγ. 'Αναστ. Εὐχαριστοῦμεν.

Η «ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΛΕΞΙΟΥ - ΠΙΚΟΠΟΥΛΟΥ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ — ΟΔΟΣ ΑΓ. ΣΟΦΙΑΣ 29

ΕΞΕΔΟΘΗ ΚΑΙ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ:

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ «ΠΡΩΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ — ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ»

Εἰσαγωγὴ καὶ Ἑρμηνεία Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΛΗ, Σχῆμα 8 σελίδες 500,

Ἡ Πρώτη Φιλοσοφία εἶναι τὸ μεγαλύτερον ἔργον τῆς Παγκοσμίου Φιλοσοφίας, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Μέγας Σταγειρίτης ἀνερευνᾶ μὲ βαθύτητα τὰ μεγάλα καὶ αἰώνια περὶ τοῦ Κόσμου καὶ Θεοῦ Φιλοσοφικὰ Προβλήματα. Εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν ὁ ἑρμηνευτὴς δίδει μίαν κριτικὴν ἄποψιν τῆς *Νεωτέρας Μεταφυσικῆς* καὶ *προσανατολίζει τὸν ἀναγνώστην πρὸς τὴν* Ἀριστοτελικὴν Ὀντολογίαν. Ἡ Ἑρμηνεία, ἐπιστημονικῶς ἀκριβὴς καὶ κατὰ βάσιν λογοτεχνική, ἀναζωοποιεῖ τὴν τιτανικὴν δυναμικότητα τῆς Ἀριστοτελικῆς Σκέψεως. Ὁ ἐπιτασσόμενος Ἑρμηνευτικὸς Πίναξ Ὁρολογίας ἀποτελεῖ σχεδὸν Φιλοσοφικὸν Λεξικὸν καὶ παρέχει τὴν κλεῖδα τῆς κατανοήσεως τοῦ κειμένου.

Ὁ κ. Γεωργούλης διὰ τῆς ἀποδόσεως εἰς τὴν Νεοελληνικὴν τῆς «Πρώτης Φιλοσοφίας» προσφέρει σημαντικὴν ὑπηρεσίαν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Γράμματα.

Ἡ ἔκδοσις ἔγινε μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν καὶ ἐπὶ ἀρίστου χάρτου, διετιμήθει δὲ πρὸς 125 δραχμάς, διὰ νὰ εἶναι προσιτὴ καὶ εἰς τοὺς Σπουδαστάς.

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ κεντρικὰ Βιβλιοπωλεῖα τῶν Ἀθηνῶν.

Πώλησις χονδρικὴ παρὰ τοῖς Ἐκδόταις.

ΓΙΑ ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΟΥΜΕ ΤΟΝ ΠΑΛΑΜΑ

(Σειρὰ μικρῶν κομψῶν ἐκδόσεων στὸ ἴδιο σχῆμα καὶ σὲ διαλεχτὸ χαρτί).

ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Α. ΚΑΡΑΝΤΩΝΗ: Γύρω στὸν Παλαμᾶ (συλλογὴ μελετῶν). Δρ. 20
Γ. ΚΑΤΣΙΜΠΑΛΗ: Παλαμικὴ βιβλιογραφία 1926—1931. . . » 10
Α. ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΥ: Τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Κ. Παλαμᾶ. . . . . » 5
Ε. ΚΛΕΜΑΝ: Κ. Παλαμᾶς—Ἡ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο του. . . . . » 5
Λ. ΠΑΛΑΜΑ: Ἡ Φοινικιὰ (ἀναλυτικὸ σημείωμα). . . . . » 5
Β. ΚΟΥΖΟΠΟΥΛΟΥ: Ὁ Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου. . . . . » 10
ΔΩΔΕΚΑ ΑΡΘΡΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΑΛΑΜΑ: Φ. Λεμπέσγκ, Ε. Κλεμάν, Δ. Κακλαμάνου, Σ. Μενάρδου, Π. Λορεντζάτου, Ἀ. Παπαναστασίου, Σ. Ἀντωνιάδη κλπ. . . . . » 10
«ΤΑ ΠΑΡΑΚΑΙΡΑ» ΤΟΥ Κ. ΠΑΛΑΜΑ: ἄρθρα: Α. Καμπάνη, Ρ. Γκόλφη, Γ. Ἠλιάδη καὶ Λουΐ Ρουσσέλ. . . . . » 10
ΟΙ «ΠΕΖΟΙ ΔΡΟΜΟΙ» ΤΟΥ Κ. ΠΑΛΑΜΑ, ἄρθρα: Θρ. Καστανάκη, Ρ. Γκόλφη, Π. Νιρβάνα, καὶ Κλ. Παράσχου. . . » 5

Πωλοῦνται εἰς τὸ βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἑστίας»,
Ι. Δ. Κολλάρου & Σίας Α. Ε.
καθὼς καὶ εἰς τὰ ἄλλα βιβλιοπωλεῖα.

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ "ΘΕΜΙΣ", Ι. Α. ΜΙΧΕΙΔΟΥ & Β. Π. ΜΙΡΔΗ · ΦΑΒΙΕΡΟΥ 46